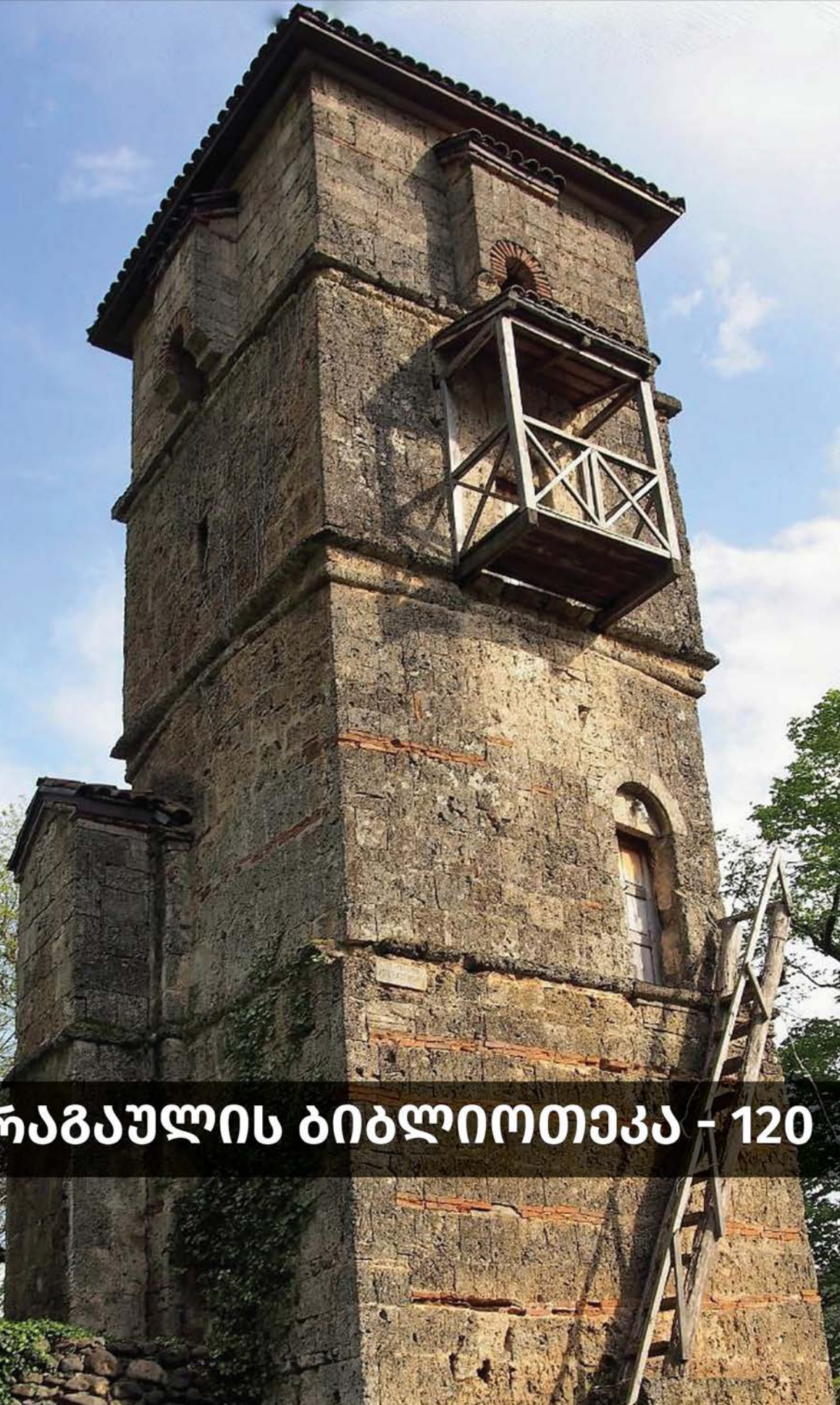

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

N 3 (84) 2021

ხარაგაულის ბიბლიოთეკა - 120

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

საქართველოს ბიბლიოთეკა: სამეცნიერო-პოპულარული ჟურნალი №3 (84) – 2021; გამოიცემა 2000 წლიდან.

ჟურნალი წარმოადგენს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკისა და საქართველოს საბიბლიოთეკო ასოციაციის ყოველკვარტალურ ორგანოს. გამოიცემა ეროვნული ბიბლიოთეკის დაფინანსებით და უფასოდ ურიგდებათ საქართველოს ბიბლიოთეკებს; ჟურნალში გამოსაქვეყნებელი მასალები მიიღება ელექტრონული ფორმით მისამართზე: **sakartvelosbiblioteka@gmail.com**

მთავარი რედაქტორი:	მაია მიქაბერიძე
საპატიო რედაქტორი:	ალექსანდრე ლორია
სარედაქციო კოლეგია:	გულნარა სტურუა რუსუდან ასათიანი დალი მაჩაიძე გიორგი ჩუბინიძე მირიან ხოსიტაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი:	ლოლა სანაია
დიზაინი:	გიგი გელაშვილი
დაკაბადონება:	მაკა ნათაძე

ავტორების მიერ სტატიებში გამოთქმული მოსაზრებები შესაძლოა, არ გამოხატავდეს საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკისა და საქართველოს საბიბლიოთეკო ასოციაციის პოზიციას. შესაბამისად, აღნიშნული ორგანიზაციები არ იღებენ პასუხისმგებლობას მასალების შინაარსზე.

ყდაზა: უბისის მონასტრის კოშკი, მონასტრის წიგნთსაცავი

ISSN 1512-0880
www.nplg.gov.ge
www.gela.org.ge

©საქართველოს საბიბლიოთეკო ასოციაცია

[www.fb.com/magazineLibraryofGeorgia](https://www.facebook.com/magazineLibraryofGeorgia)

შინაარსი

რუსუდან ასათიანი
მიმართვა

3

მაია მიქაბერიძე
რედაქტორისაგან

4

ჩიგნის ისტორია

რუსუდან ასათიანი

პირველი საბიბლიოთეკო ჟურნალი "Library Journal"

5

თამარ დემეტრაშვილი

წყევლის შემცველი მინაწერები
ძველნაბეჭდ ქართულ წიგნებზე

7

საბიბლიოთეკო საქმე: საქმიანობა და მისი

თინათინ ლომჯარია

წიგნისა და პერიოდულ გამოცემათა საინვენტარო წიგნები:
ფორმირება და შევსება

11

საქართველოს ბიბლიოთეკები: კახლის ისტორია და რეკონსტრუქცია

ნანა ლურსმანაშვილი

ხარაგაულის ბიბლიოთეკა

15

ხათუნა ბუზალაძე

„წიგნის ბუდე“ პაპას ბაღში

19

ნინელი მელქაძე, ნანა კაციტაძე

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის ისტორიის
სათავებთან: სტეპან საფონოვი, გავრილ ტოკარევი

20

საბიბლიოთეკო საქმის ენციკლოპედია

ანა კარტოზია

მელვილ დიუი-170

24

ქართული კულტურა

ირმა სისაური

ქართველი ფემინისტი და ქალი-განმანათლებელი
ეკატერინე თარხნიშვილი გაბაშვილისა - 170

28

ქართული ლიტერატურა: ვაჟა-ფშაველას - 160

გიორგი კეკელიძე

14 ივლისი, 2021. ვაჟას დღე: ესსე

33

მანანა სამაშვილი

სიმართლისთვის შერისხულნი
(რაზიკაშვილების ოჯახის წევრთა
ცხოვრების ტრაგიკული ფურცლები)

34

გონივრული

მირიან ხოსიტაშვილი

ართვინი

43

ჩუკურაძე, მიხსილავა, მთაბეჭთილოვები

დალი მაჩაიძე

„ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში
(1918-1921 წწ.)“: მიმოხილვა

46

როსტომ ჩხეიძე

დერჩიც – ჰალდეს გამოსხივებად:
(მეგზურად – მარიამ მარჯანიშვილი)

48

საქმეები საყაყაიძის ოჯახში

ნათია გოგოლაშვილი

„ამბობენ, რომ ერთგული ვარ...“
/ ესაუბრა ნათია კოპაძე

49

ლიტერატული მემკვიდრეობები

გრეტა ჩანტლაძე-ბაქრაძე

ღვანულმოსილი მეცნიერის, პროფესორ
იური სიხარულიძის 95-ე გაზაფხული

52

ბიბლიოლოგიის ხანძრები

ლევან თაქთაქიშვილი

ნიგნი ჩემი მონარქია

54

საქართველოს სინტაქსიკური ენაობები: მკვლევარი, ფაქტები

რევიონული ბიბლიოთეკების

ღონისძიებათა ქრონიკა

61

რუსუდან ასათიანი

საქართველოს საბიბლიოთეკო
ასოციაციის პრეზიდენტი

პანდემიის დროს ელექტრონულ კომუნიკაციას განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭა და ბიბლიოთეკებს მიეცათ საშუალება, არ შეეწყვიტათ ურთიერთობა მომხმარებლებთან და საზოგადოებასთან, მიუხედავად იმისა, რომ არ იყო მათთან პირისპირ ურთიერთობის შესაძლებლობა. ახლა, როდესაც პანდემიური შეზღუდვები ნელ-ნელა მცირდება და ქვეყანაში სხვადასხვა ორგანიზაციებსა და ობიექტებზე წვდომა შესაძლებელი ხდება მოსახლეობისთვის, ჩვენც გვეძლევა საშუალება, რომ გადავხედოთ ჩვენს აქტივობებს პანდემიამდე და პანდემიის დროს და შევაჯამოთ ეს ორი გამოცდილება, რათა უკეთესი მომსახურება გავუწიოთ ჩვენს მომხმარებლებს.

მოხარული ვარ გაცნობოთ, რომ საბიბლიოთეკო ასოციაცია აგრძელებს კვალიფიკაციის ამაღლების ორკვირიან კურსებს, რომლებიც ჩატარდება პირისპირ რეჟიმში ტრადიციულად საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში. პირველი ტრენინგი 4-15 ოქტომბერს

ძვირფასე მკითხველო!

გაიმართება და ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ წლის განმავლობაში ძველებურად შევძლებთ რამდენიმე კურსის ჩატარებას. ამასთანავე, განიხილება სასწავლო კურსის ელექტრონულ ფორმატში ჩატარებაც, რომელშიც მონაწილეობა შეეძლებათ დაინტერესებულ პირებს სახლიდან გაუსვლელად მთელი საქართველოსა და მსოფლიოს მასშტაბით.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ჩვენი ჟურნალის გამოცემა არ შეწყვეტილა მიუხედავად ქვეყანაში არსებული რთული სიტუაციისა და ახალი გუნდითა და ახალი შემართებით, ძველი ტრადიციების გათვალისწინებით, იქმნება პირველი და დღევანდელი მდგომარეობით ერთადერთი საბიბლიოთეკო ჟურნალი საქართველოში.

წინამდებარე ნომერში, ჩვენი ხედვით, საინტერესო მასალებია წარმოდგენილი. თქვენ შეგიძლიათ, გაეცნოთ როგორც ბიბლიოთეკისთვის საჭირო პრაქტიკულ მეთოდურ მასალას, ასევე სამეცნიერო კვლევებს წიგნთმცოდნეობის თემაზე და ინფორმაციას საქართველოს რეგიონული ბიბლიოთეკების შესახებ. განსაკუთრებით მინდა გამოვყო ხარაგაულის ბიბლიოთეკის 120 წლის იუბილე და მივულოცო ჩემს ხარაგაულელ კოლეგებს, ვუსურვო მათ ჯანმრთელობა, მხნეობა და პროფესიული წინსვლა.

მაია მიჯაბერიძე

ვანდელი დარდისა და ვარამის გამზიარებელიცაა. ალბათ, ამიტომაც, რომ მისი ქმნილებების მხატვრულ ღირებულებას რომ თავი დავანებოთ, ვაჟას ნააზრევი, პიროვნული თავისუფლების, სიკეთისა და სამართლიანობის მისეული აღქმა, ასე ფასეულია თანამედროვე ქართველისთვის. ჟურნალი „საქართველოს ბიბლიოთეკა“ სიამოვნებით აღნიშნავს ვაჟა-ფშაველას დაბადების 160 წლისთავს და ჟურნალის წინამდებარე მე-3 ნომერში მკითხველებს სთავაზობს ამ დიდებული პოეტისა და მოაზროვნისადმი მიძღვნილ წერილებს.

იყო დრო, როდესაც ბიბლიოთეკარის პროფესია მამაკაცის პრივილეგიად ითვლებოდა. ქალის ადგილი მხოლოდ ოჯახში, მეუღლისა და შვილების გვერდით იყო. ასეთი შეხედულებები ჰქონდათ ისეთ განვითარებულ ქვეყანაშიც კი, როგორც ამერიკაა. დღეს კი პირიქითაა - რიცხოვრებად სწორედ ქალები ქარბობენ მამაკაცებს საბიბლიოთეკო საქმეში. და ეს თავისთავად არ მომხდარა - ქალთა საბიბლიოთეკო პროფესიული განათლებისათვის თანმიმდევრულად და შეუპოვრად იბრძოლა ამერიკელმა მეცნიერმა მელვილ დიუიმ. მელვილ დიუის, ათწილადი კლასიფიკაციის შემქმნელსა და მრავალ სიახლეთა დამნერგავს, სხვა რომ არაფერი გაეკეთებინა, ჩვენგან პატივისცემა თუნდაც მხოლოდ იმიტომ ეკუთვნის, რომ შეძლო XIX საუკუნის საზოგადოებაში დამკვიდრებული დრომოჭმული შეხედულებების რღვევა და ქალს საშუალება

ხუცაქოხილავან!

მისცა, თავისი ნიჭი და შრომისუნარიანობა საბიბლიოთეკო ასპარეზზეც გამოეტანა. წელს მისი დაბადებიდან 170-ე წლისთავია. მე-3 ნომერში მკითხველი უფრო დაწვრილებით გაეცნობა ამ მეცნიერის რეფორმატორულ იდეებსა და მიღწევებს როგორც საბიბლიოთეკო, ასევე სამეცნიერო და საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებში.

ამავე ნომერშია ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის, ეკატერინე გაბაშვილის დაბადებიდან 170 წლისადმი მიძღვნილი წერილიც. ქართველი ხალხი ეკატერინე გაბაშვილის სახელს ძირითადად საბავშვო მოთხრობებს უკავშირებს და ნაკლებად იცნობს მის საზოგადოებრივ საქმიანობას. არადა, ეკატერინე გაბაშვილი იყო ერთ-ერთი პირველთაგანი, ვინც საქართველოში ქალთა უფლებრივ მდგომარეობაზე დაიწყო ფიქრი და მოქმედება. იგი იმავე ეპოქაში მოღვაწეობდა, რომელშიც მელვილ დიუი და მის მსგავსად, ქალის სოციალურ თავისუფლებას პროფესიულ განათლებაში ხედავდა. ეკატერინე გაბაშვილმა ბევრი გააკეთა ამ მიმართულებით. მისი მიზანმიმართული აქტიურობის შედეგად არაერთმა ქალმა მიიღო პროფესიული განათლება, რამაც მათ რეალური თავისუფლებისკენ გაუხსნა გზა.

ჩვენი ჟურნალი კვლავ აგრძელებს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის ბიბლიოთეკების დაარსებისა და განვითარების ისტორიების გამოქვეყნებას. მოცემულ ნომერში მკითხველი გაეცნობა ხარაგაულის რაიონის საბიბლიოთეკო ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპს, მის ისტორიას, რომელიც არსებობის 120 წელს ითვლის და, რომელიც სავსეა შრომითი მიღწევებით, საზოგადოების განვითარებაზე ზრუნვითა და განახლებისაკენ მუდმივი სწრაფვით.

ვულოცავთ ჩვენს ხარაგაულელ კოლეგებს საპატიო საიუბილეო თარიღს!

წიგნის ისტორია

რუსუდან ასათიანი

საქართველოს საბიბლიოთეკო
ასოციაციის პრეზიდენტი

ჟურნალი „საბიბლიოთეკო ჟურნალი“ (Library Journal) არის პირველი პროფესიული პერიოდული გამოცემა ბიბლიოთეკარებისთვის. იგი დაარსდა 1876 წელს მეღვიღ დიუს მიერ და დღემდე გამოიცემა ამერიკის შეერთებულ შტატებში.

ჟურნალში იბეჭდება სიახლეები საბიბლიოთეკო საქმიანობისა და პროფესიული პრაქტიკის შესახებ მსოფლიოს მასშტაბით. ჟურნალში ქვეყნდება ბიბლიოთეკასთან დაკავშირებული პროფესიული მასალები და ინფორმაცია თანამედროვე ტექნოლოგიების შესახებ. 2008 წლიდან, ჟურნალის ინიციატივით დაარსდა ყოველწლიური ჟილდო „ბიბლიოთეკა - ვარსკვლავი“. კონკურსში მონაწილეობას ღებულობენ საჯარო ბიბლიოთეკები, რომელთაგანაც გამარჯვებულ ბიბლიოთეკას ენიჭება ვარსკვლავი, როგორც მაღალი რეიტინგული მაჩვენებელი.

ჟურნალთან ერთად, ყოველთვიურად გამოიცემა „საბიბლიოთეკო ჟურნალის წიგნების მიმოხილვა“ (Library Journal Book Review), სადაც მიმოხილულია ათასობით პოპულარული და სამეცნიერო წიგნი. ულრიხის [Ulrich-მსოფლიოში გამოცემული პერიოდიკის მონაცემთა ბაზა] მონაცემებით, საბიბლიოთეკო ჟურნალს აქვს ყველაზე მეტი ტირაჟი (დაახლოებით 100 000) მსგავსი თემატიკის ჟურნალთა შორის.

დაარსებისას, თავდაპირველად „საბიბლიოთეკო ჟურნალი“ გამოცხადდა როგორც ამერიკისა და გაერთიანებული სამეფოს საბიბლიოთეკო ასოციაციების ოფიციალური ორგანო. პირველი

**პირველი საბიბლიოთეკო ჟურნალი
"Library Journal"**

გამოცემის სახელწოდება იყო „ამერიკული საბიბლიოთეკო ჟურნალი“ (American Library Journal), თუმცა ერთი წლის შემდეგ სიტყვა „ამერიკული“ ამოიღეს სათაურიდან. მისი პირველი ნომრები ეძღვნებოდა ბიბლიოთეკების განვითარებას. ჟურნალში თემატური სტატიები იბეჭდებოდა რ. ბოუკერის, მეღვიღ დიუსისა და ჩარლზ კატერის (Charles Ammi Cutter) ავტორობით (აღსანიშნავია, რომ ჩარლზ კატერის გვარი, რუსული ტრადიციის გავლენით, ქართულ საბიბლიოთეკო პრაქტიკაში დამკვიდრდა, როგორც „კატერი“. ჩარლზ კატერი ჟურნალს რედაქტორობდა 1881-1893 წლებში). „საბიბლიოთეკო ჟურნალის“ ძირითადი თემები იყო კატალოგიზაცია, ინდექსირება, საბიბლიოთე-

THE
Library Journal
OFFICIAL ORGAN OF THE
LIBRARY ASSOCIATIONS OF AMERICA AND OF THE UNITED KINGDOM.

ASSOCIATE EDITORS:
W. E. A. AXON, *Manchester, Eng.*; J. CARSON BREVOORT, *Astor*; GEORGE BULLEN, *British Museum*; JAMES T. CLARK, *Advocate's, Edinburgh*; P. COWELL, *Liverpool Public*; H. O. COXE, *Bodleian*; JOHN EATON, *U. S. Commissioner of Education*; RICHARD GARRETT, *British Museum*; H. A. HOMES, *N. Y. State (Albany)*; J. D. MULLINS, *Birmingham Public*; E. B. NICHOLSON, *London Institution*; F. B. PERKINS, *Boston Public*; W. F. POOL, *Chicago Public*; A. R. SPOFFORD, *Congressional (Washington)*; F. VINTON, *College of New Jersey*; JUSTIN WINSON, *Harvard University*.

General Editor: R. R. BOWKER.
Bibliography: C. A. CUTTER, Boston Athenaeum. Pseudonyms: J. L. WHITNEY, Boston Public. Managing Editor: MELVIL DEWEY, 32 Hawley Street, Boston.

Vol. III. No. 2.
APRIL, 1878.

Contents:

<p>ON LIBRARY LECTURES—<i>W. E. A. Axon</i> . . . 47</p> <p>THE CHIEF NEED IN LIBRARIES—<i>F. Vinson</i> . . . 49</p> <p>THE SELECTION OF BOOKS FOR POPULAR LIBRARIES—<i>H. A. Homes</i> . . . 50</p> <p>THE STANDARD OF LIBRARY SERVICE—<i>J. D. Mullins</i> . . . 53</p> <p>BOOK ANTHROPOLOGICALS AND THEIR PARTS—<i>A. R. Spofford</i> . . . 53</p> <p>EDITORIAL NOTES: . . . 55</p> <p style="font-size: small;">Mental Help for Small Libraries—What Books to Buy—The Circulation Question—The Brooklyn Catalogue in other Libraries—Local Help—Poole's Index—Accommodation Department.</p> <p>AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION: . . . 57</p> <p style="font-size: x-small;">Poole's Index Committee: Sixth Report. Addendum: The Index in England—<i>W. F. Poole</i>. Co-operative Committee: Seventh Report.</p>	<p>UNITED KINGDOM ASSOCIATION . . . 60</p> <p>THE INDEX SOCIETY . . . 61</p> <p>THE SOCIETY OF ARTS UNIVERSAL CATALOGUE . . . 61</p> <p>MR. COOKE'S CATALOGUE CARD . . . 63</p> <p>GAS-LIGHT AND BINDING—<i>F. B. Perkins</i> . . . 64</p> <p>THE USE OF COLORED LIBRARIES—<i>Melvil Dewey</i> . . . 65</p> <p>A CORDIAL CONSCIENCE—<i>H. O. Coxe</i> . . . 65</p> <p>SPARKS IN THE GLOOM—<i>F. B. Perkins</i> . . . 66</p> <p>AN ENTERPRISING VILLAGE LIBRARY . . . 67</p> <p>COMMUNICATIONS: . . . 68</p> <p style="font-size: x-small;">Thoughts on the London Conference—Correspondence Departments—A Combined Catalogue—Extracts.</p> <p>BIBLIOGRAPHY . . . 70</p> <p>PSEUDONYMS AND ANONYMS . . . 70</p> <p>NOTES AND QUERIES . . . 77</p> <p>GENERAL NOTES . . . 79</p>
---	--

NEW YORK: F. LEYFOLDT, 37 Park Row.
LONDON: TRÜBNER & Co., 57 and 59 Ludgate Hill.
YEARLY SUBSCRIPTION, \$5.00—2s. MONTHLY NUMBERS, 50c.—2s.

კომოსახურება და ა.შ. პირველ გამოცემებში ბოუკერი განიხილავდა კატალოგიზაციის პრინციპებს, კატერი, რომელიც გახლდათ „კატერის გაფართოებული კლასიფიკაციის“ ავტორი, ავითარებდა თავის იდეებს, ხოლო ჟურნალის რედაქტორი, მელვილ დიუი კი გასცემდა რეკომენდაციებს საბიბლიოთეკო ცირკულაციის სისტემების შესახებ.

თავდაპირველად ჟურნალში არ იბეჭდებოდა რეცენზიები წიგნების შესახებ, რომლებიც არ იყო დაკავშირებული ბიბლიოთეკათმცოდნეობასთან, თუმცა მოგვიანებით, ისევე როგორც ახლა, ჟურნალში სოლიდური ადგილი ეთმობოდა გამომცემლების მიერ მოწოდებულ ინფორმაციას საგამომცემლო ბაზარზე არსებული ლიტერატურის შესახებ.

„საბიბლიოთეკო ჟურნალის“ პირველი გამოცემები იყო ერთგვარი ფორუმი კანადის, აშშ-სა და გაერთიანებული სამეფოს ბიბლიოთეკარებისთვის, სადაც მათ შეეძლოთ სიახლეების, იდეებისა და სამუშაო გამოცდილების გაზიარება, კონფერენციების, შეხვედრებისა და მსგავსი ღონისძიებების ანგარიშების გამოქვეყნება. 1878 წლის ნომერში ჟურნალის რედაქციამ ყურადღება გაამახვილა პატარა ბიბლიოთეკებზე, რომელთაც შეეძლოთ მძლავრი ბიბლიოთეკის გამოცდილებისა და პრაქტიკული რჩევების გაზიარება, რაც ბიბლიოთეკარს ბიბლიოთეკისთვის ღირებულს გახდიდა,

ხოლო ბიბლიოთეკას კი - მომხმარებლისთვის.

რუბრიკაში „შენიშვნები და მოთხოვნები“ ბიბლიოთეკარები უზიარებდნენ ერთმანეთს თუ როგორ უმკლავდებოდნენ ისინი საერთო პრობლემებს, განიხილავდნენ მომხმარებელთა მოთხოვნებს და საავტორო უფლებების საკითხს. ჟურნალში იყო ასევე ორი ძირითადი რუბრიკა: „ბიბლიოგრაფია“, შედგენილი კატერის მიერ და „ფსევდონიმები და ანტონიმები“, შედგენილი ლ. უიტნის მიერ. ორივე რუბრიკა ემსახურებოდა ბიბლიოთეკარების ცოდნის ამაღლებას.

დღეს ჟურნალს 145 წლიანი ისტორია აქვს. მთელი მისი არსებობის მანძილზე ის იყო ბიბლიოთეკებისა და ბიბლიოთეკარების შთაგონების წყარო. მან გააღვივა რწმენა, რომ ბიბლიოთეკას შეუძლია შეცვალოს სამყაროს განვითარება მისი არსებობის ნებისმიერ ეტაპზე. დაარსებიდან დღემდე ჟურნალი ხელს უწყობს ბიბლიოთეკარების პროფესიული ჩამოყალიბების პროცესს როგორც ნაციონალური, ასევე გლობალური მასშტაბით; ბიბლიოთეკების ორგანიზებას ქალაქებში, უნივერსიტეტებსა და სკოლებში. თანამედროვე სამყაროში ბიბლიოთეკების ადაპტირებისას, ჟურნალი აგრძელებს პირველად ტრადიციას და დღემდე გვევლინება ბიბლიოთეკებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან რესურსად პროფესიული განვითარებისათვის.

თამარ დემეტრაშვილი

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ძველნაბეჭდი ქართული წიგნები მოიცავს პერიოდს 1629 წლიდან 1818 წლამდე, რომელშიც შედის როგორც საქართველოში მოქმედი ქართული სტამბების ვახტანგ VI-ის, ერეკლე II-ის და იმერეთის სტამბების გამოცემები, ასევე 1629-1800 წლებში საქართველოს გარეთ დაბეჭდილი ქართული წიგნები: რომში კათოლიკური სარწმუნოების გამავრცელებელი საზოგადოების (1629-1797), არჩილ II-ის (1705 წ.), იოანე სამებელის (1737-1744 წწ.) და ათანასე თბილელის (1764-1768 წწ.) მოსკოვური და გაიოზ რექტორის მოზდოკის სტამბების (1796-1800 წწ.) გამოცემები.

ძველნაბეჭდი ქართული წიგნების კვლევა 1873 წლიდან იწყება, როდესაც დიმიტრი ბაქრაძემ ქუთაისში, სვიმონ აბაშიძის სახლში პირველად ნახა ვახტანგ VI-ის სტამბის 1710 წელს დაბეჭდილი „კონდაკი“. მოგვიანებით, 1878 წელს დიმიტრი ბაქრაძემ ეს კონდაკი დაწვრილებით აღწერა თავის ნაშრომში - „Археологическое путешествие по Гурии и Адчаре“. იგი დაინტერესებული იყო ქართული ასოებით დაბეჭდილი რუმინული ლექსით და გამოაქვეყნა კიდევ მესტამბეთა ლექსის ტექსტი „ვალახური“ ალფაბეტით.

ფართო საზოგადოებისთვის კონდაკი ცნობილი გახდა 1875 წლის „დროების“ ფურცლებიდან

წყევლის შემცველი მინაწერები ძველნაბეჭდ ქართულ წიგნებზე

(დროება, N38, 1875), რომლის მცირე აღწერილობა გამოაქვეყნა დავით წერეთელმა, აკაკი წერეთლის ძმამ სხვიტორელის ფსევდონიმით.

ძველნაბეჭდ ქართულ წიგნებს აგროვებდნენ და თავიანთ გამოცემებში მოკლე აღწერილობებს ბეჭდავდნენ „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ (1879), „საეკლესიო მუზეუმი“ (1889), „საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოება“ (1907). მას შემდეგ ძველნაბეჭდი ქართული წიგნები მკვლევართა ყურადღებას არაერთი მიმართულებით იქცევს.

ამ შემთხვევაში ინტერესს ამ წიგნებზე წყევლის შემცველი მინაწერები წარმოადგენს. ჩვენ შევავრთვით წარწერები იმ ძველნაბეჭდი ქართული წიგნებიდან, რომლებიც საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდებშია დაცული.

სულხან-საბას ლექსიკონში წყევლა, დარისხება ასეა განმარტებული - წყევა და წყევლა არს აღვოცა, გინა მოკლება, გინა კურთხევისაგან განშორება. პიერო პეტროზილოს „ქრისტიანობის ლექსიკონში“ წყევლა (Maledizione) [ლათ. maledictio „ცუდის თქმა“] - კურთხევის საპირისპირო ცნებას აღნიშნავს - ესაა სხვათათვის ავის, აუგის, ცუდი ბედის ან სამუდამო შეჩვენების სურვილი. წყევლა-კრულვა მუდამ ბოროტებითა და მრისხანებით გამოწვეული დაბრმავების შედეგია.

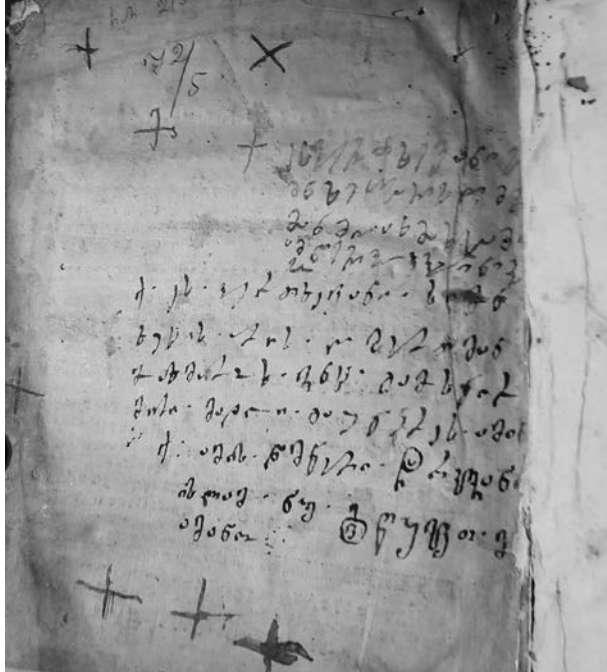
წყევლის შემცველი მინაწერები, როგორც შესწავლილი მასალებიდან ირკვევა, დართულია სასულიერო შინაარსის წიგნებზე, საერო შინაარსის ძველნაბეჭდ ქართულ წიგნებზე ასეთი ტექსტი ან წარწერა არ გვხვდება. ეკლესია-მონასტრებს, ძირითადად, სასულიერო შინაარსის წიგნებს სწირავდნენ. წყევლის მინაწერები გაკეთებულია

რიგ შემთხვევაში შემწირველის, რიგ შემთხვევაში კი იმ სასულიერო პირის მიერ, რომელ ეკლესია-მონასტერსაც ეს წიგნი ეკუთვნოდა.

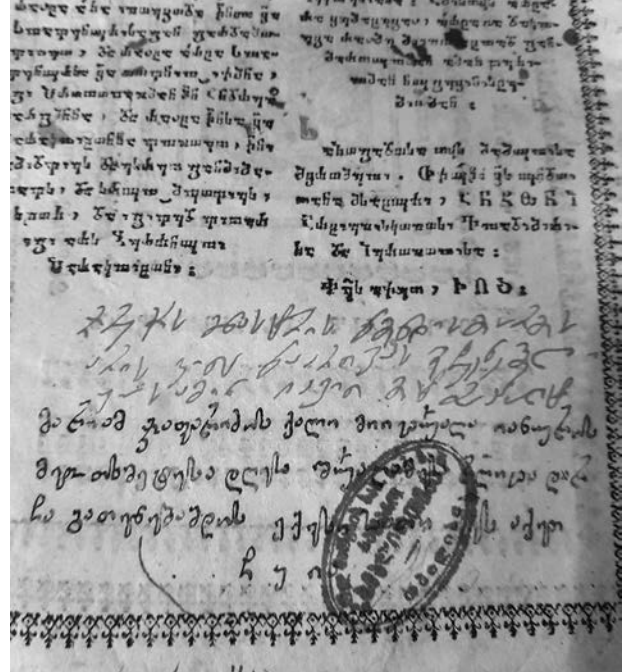
ვახტანგ VI-ის სტამბის 1709 წელს დაბეჭდილი სახარების (K 5.123/4 09) უკანა ფორზაცზე შავი

გვერდის ზედა კუთხეში: „ეს პარაკლიტონი არის ჭრუჭის წმინდის გიორგის, ვინც გამოსწიროს შეჩვენებული იყოს“.

იმერეთის სტამბების გამოცემებიდან 1810 წლის ქუთაისში დაბეჭდილ ლოცვანს (K 51.982/2

კურთხევაანი. 1764

პარაკლიტონი. 1772

მელნით ასეთი მინაწერია: „ეს სახარება არის ვანის მონასტრის, ვინც წაართუას, გაუნყრეს მაცხოვარი, ვინც წაუხდინოს და ვინც გამოსწიროს. ვინც შეწირა, მაცხოვარი შეენია“.

1709 წლის სახარების სხვა ეგზემპლარზე (K 34.181/3 09) 150-153 გვერდებს შორის ჩართულ ცისფერ ქაღალდზე შავი მელნით აწერია: „ეს წმინდა სახარება და ერთი ქალაქის სახარება შემოსწირა ჭრუჭის უდაბნოს ნეტარად ხსენებულმა იოანე მღვდელმა, ჯაფარიძემ. [ვინც] ეს წმინდა სახარება გამოსწიროს, ამისი მადლი გაუნყრეს. ამინ!“.

ვახტანგ VI-ის სტამბის 1710 წლის კონდაკის (FS 5000/09) წინა ფორზაცის [2] გვ. შავი მელნით მიწერილია: „ქ. ეს წიგნი ხთისმშობლის ეკლესიისა არის, ვინც გამოსწიროს, შეჩვენებული იყოს“.

ერეკლე II-ის სტამბის გამოცემებიდან 1764 წლის კურთხევაანის (K 184.977/3 09) ფორზაცის ბოლო გვერდზე შავი მელნით მიწერილია: „ქ. ეს კურთხევაანი ს[ი]მ[ი]ონ ხუცის არის. ღმერთმან მოახმაროს. ვინც გამ[ო]სწირ[ოს], მისი მადლი გაუნყრეს. ამინ!“.

იქვე: „ქ. ამის დამწერი დიაკვანი ისლამ. ნუ გვწყევთ... [მ]ამანო“.

1772 წლის პარაკლიტიკოსის (K 271/5 09) 397

09) ასეთი წარწერა ერთვის: „ეს წმინდა ლოცვანი მღვდლის იოვანე რუსიევისა [არის]. ვინც მოიპაროს, გაუნყრეს ანჩის ხატი. (1830) აგვისტოს (15)“.

მოსკოვის გამოცემებიდან 1738 წლის ზატიკის (K192.577/3 09) წინა ფორზაცის გვ. 2: „ეს ზატიკი არის შიომღვიმის. ვინც ეს მოიპაროს, გაუნყრეს შიომღვიმელი.“

წერილობითი წყევლა უძველეს სიგელ-გუჯრებსაც ერთვოდა - იურიდიულ ძეგლებში, X-XI საუკუნის საერო საკანონმდებლო და XI-XIX საუკუნის საეკლესიო საკანონმდებლო საბუთებში მას პირობების გამაგრების ფუნქცია ენიჭებოდა.

არსებობს ასეთი საბუთი: კითხვა-მიგებად, რომელი მოსცა თეოდორე საბანმიდელსა ეფთვიმ მთანმიდელმან [1005-1019 წწ.]

[კრულების დადებისათვის]
კითხვა: კრულება რომელთა საქმეთაგან მიეცემის კაცთა?

მიგებად: კრულება უკუეთუ წინამძღურისაგან დაედვას, გინა მღვდელთ-მოდღურისაგან საქმესა ზედა სამართალსა, ვერვინ აჰკდის მას, თვნიერ მისსა, რომელმან იგი დასდვა.

X-XI საუკუნის საერო საკანონმდებლო და XI-XIX საუკუნის საეკლესიო საკანონმდებლო სა-

ბუთების შესწავლით ირკვევა, სიგელ-გუჯრები სპეციალური ნაწილებისგან შედგებოდა, საბუთების შედგენის წესი არსებობდა, რომლებშიც სიგელის მეხუთე ნაწილი გულისხმობდა ბრალთ-გადამხდელობას. როგორც ირკვევა, სასულიერო პირისგან დადებულ კრულებას დიდი ძალა ჰქონდა და როგორც ივანე ჯავახიშვილი აღნიშნავს, „საბუთის სიმტკიცისათვის, მეფეები ქართული ეკლესიის მწყემსმთავრებს სიგელებისათვის კრულობითი მოწმობის დართვას სთხოვდნენ ხოლმე. ისინი უეჭველია დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ მათი წყევლა-კრულვით შემკული საბუთების დარღვევას ისე ადვილად ველარავინ იკადრებდა, ეს გარემოება სიგელს მეტ სიმტკიცეს მისცემდა“. ძველად ამ ნაწილს, როგორც ი. ჯავახიშვილი ასკვნის, „წყევა: შეჩვენება მომშლელთათვის“ უნდა რქმეოდა. სწორედ ამ ნაწილში იყო დართული კრულობითი მოწმობა – სამართლებრივი აქტები წყევლა-კრულვით იყო გამაგრებული.

მაგალითად, 1057 წლის შეწირულობის სიგელი ბაგრატ IV-ისა შიომღვიმისადმი ასეთი წყევლითაა განმტკიცებული: „და თქუნ, ქრისტეს მიერ გიორგი ქართლის კათალიკოზმან და წმინდა მღვდელთ-მოძუართა დაწერილი ესე ჩუენი დაამტკიცეთ, ვითა წესი არს. წყევლანი და შეჩუენებანი დაწერენით, ვინცა უქციოს და შეუცვალოს“. სხვა ხელით, მინაწერი: „... მე, გიორგი ქართლის კათალიკოზი მოწამე ვარ დაწერილსა მათსა“ და კრულობით მოწმობას ურთავს სიგელს.

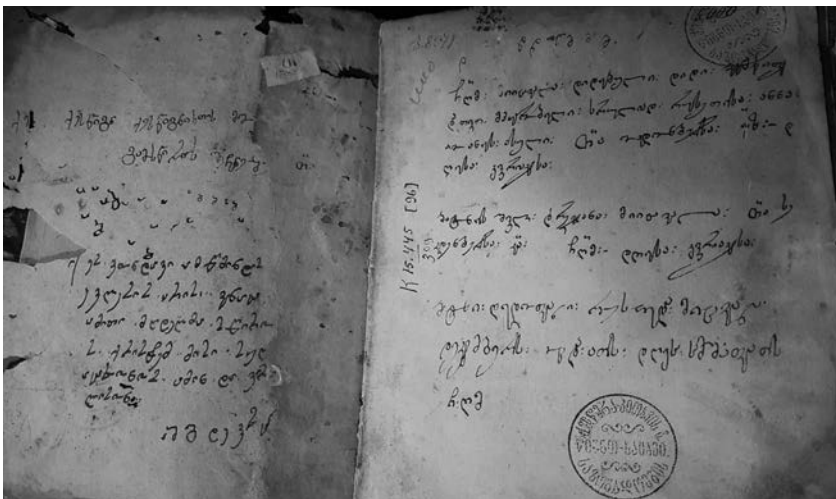
საეკლესიო საკანონმდებლო საბუთზე „დაწერილი მელქიზედეკ კათალიკოზისა სვეტიცხოვლისადმი“ [1029-1033] დართულია: „ესე ვითა

ზემოა დამიწერია, ესე ქუემოთ ჴელითა ჩემითა დამიმტკიცებია. ვინ აქციოს, კრულია დაუსაბამოსა ღმრთისა პირითა, წმიდისა ღმრთის-მშობელისა მადლითა, წმიდისა კათოლიკე ეკლესიისა მადლითა, წმიდათა მოციქულთა მადლითა და ყოველთა წმიდათა მადლითა; კრულმცა [ა] რს სულით და ჴორციით ორსავე ცხორებასა ამისი გამტეხელი.“

კრულობითი მოწმობის დართვა, როგორც ირკვევა, მხოლოდ ქართული საკანონმდებლო ძეგლებისთვის არ იყო დამახასიათებელი. ივანე ჯავახიშვილი ბერძნულ-ბიზანტიური სიგელთა დაწერილობაზე საუბრისას აღნიშნავს, რომ ბრძანებულებას, ყოველთვის არა, მაგრამ კერძო პირთა საბუთებში ხშირად მოსდევდა „წყევაც“, მაგ.: იოანე კომნენის კეისრის ქალის მარიამის 1142 წლის სიგელი. სომხურ სიგელებშიც ყოფილა მსგავსი პრაქტიკა, ბრალთგადამხდელობის ნაწილში დამრღვევთათვის წყევლა-კრულვა იწერებოდა, არამხოლოდ ქრისტიანებისთვის, მაჰმადიანებისთვის კი მათი სარწმუნოების შესაფერის წყევლა-კრულვას იყენებდნენ.

ხელნაწერებზე, საერო და საეკლესიო საბუთებსა თუ ნაბეჭდ წიგნებზე წყევლის მინაწერები ერთფეროვანი ხასიათისაა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მაინც ასახავს იმ პერიოდის ისტორიულ გარემოს და საქართველოს მატერიალური და სულიერი კულტურის შესახებ ღირებულ ინფორმაციას იძლევა. მაგალითად, პალესტინისა და სინას მთის სავანებში ქართველთა და არაბულენოვან ქრისტიანთა შორის მჭიდრო ურთიერთობებზე და ლიტერატურულ კონტაქტებზე მიუთითებს X-XIII საუკუნეების სინურ ხელნაწერებზე ორენოვანი ქართულ-არაბული მინაწერები. ბევრ ქართულ ხელნაწერზე არაბულად არის მიწერილი წყევლა-კრულვა ხელნაწერის ხელმეოფთა მიმართ. ჯერ მითითებულია ხელნაწერის რაობა, შემდეგ კი მოდის კრულვის ფორმულა.

ქართველმა მკვლევარმა რუსუდან გვარამიამ მინაწერების მიხედვით დაადგინა ლოკაცია - არაბული წარწერა გაკეთდა სინას მთაზე და არა პალესტინაში, განკუთვნილი იყო იქ მოღვაწე

კონდაკი. 1710

არაბულენოვანი ქრისტიანებისთვის; მათი პალეოგრაფიული შესწავლის მიხედვით (მოუქნელი და შებოჭილი სტილი, დიაკრიტიკული ნიშნების უქონლობა და ა.შ.) დამაჯერებელი ვარაუდია გამოთქმული მინაწერების დათარიღებასთან დაკავშირებით (XI-XIII საუკუნეებს განეკუთვნება); არაბული მინაწერები გაკეთებულია ქართველების მიერ.

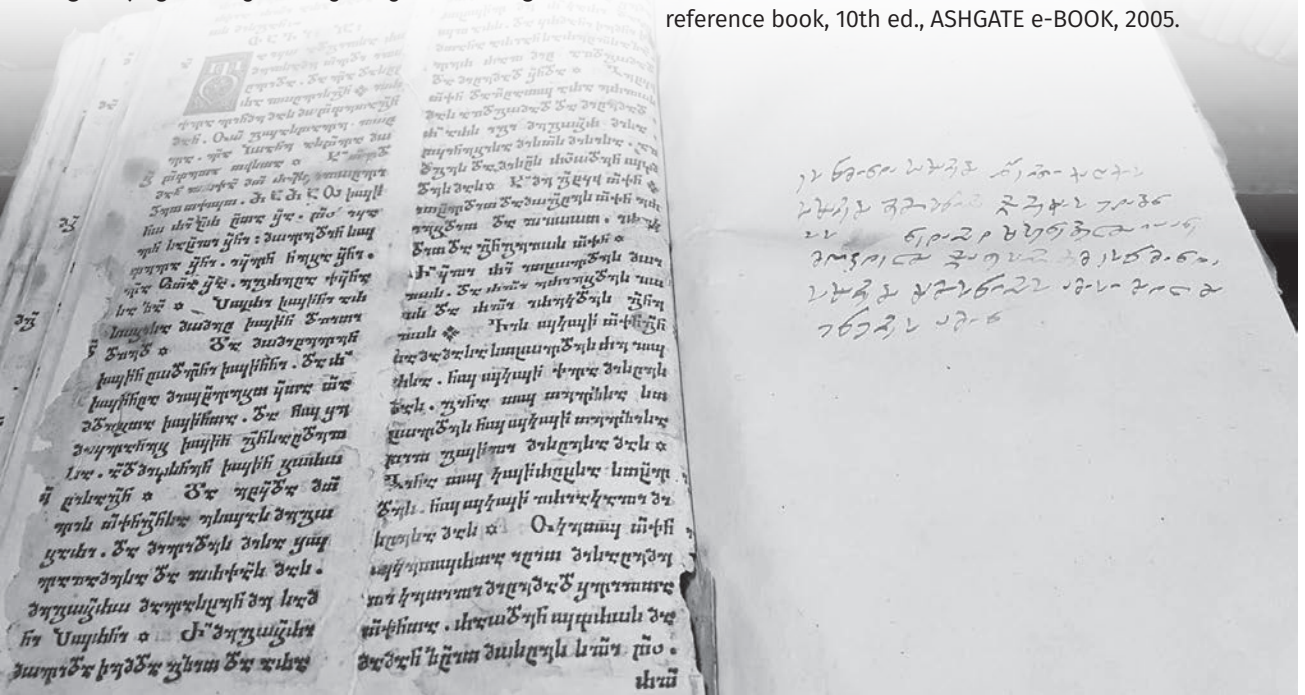
XIII საუკუნეში ქართველთა პოზიციები სინას მთაზე თანდათანობით სუსტდებოდა საქართველოში მონღოლთა შემოსევების შედეგად შექმნილი პოლიტიკური სიტუაციის ფონზე. არსებობდა მოპარვისა და გაყიდვის შემთხვევები ქართველთა შორის, ხოლო ქართულის გვერდით ანალოგიური შინაარსის არაბული მინაწერები მიაწინებდა იმაზე, რომ ხელნაწერების მიმართ არასასიამოვნო ფაქტები არაბთა მხრიდანაც ხდებოდა. წყევლა-კრულვიანი არაბული მინაწერების გაკეთება საჭირო იყო არაბთაგან თავიანთი ნუსხების დასაცავად. ამითაა განპირობებული ორენოვანი ტექსტები, რომლებიც განკუთვნილი იყო სინას მთაზე მოღვაწე არაბულენოვანი ქრისტიანებისთვის.

წიგნებზე კრულობითი მინაწერები, ვფიქრობთ, აგრძელებს იმ ტრადიციას, რომელიც საერო და საეკლესიო საკანონმდებლო საბუთებიდან გაგრძელდა ხელნაწერ და ძველნაბეჭდ ქართულ სასულიერო შინაარსის წიგნებზეც, რომელსაც უკვე სამართლებრივი ფუნქცია აღარ ჰქონდა, მაგრამ ტრადიციისამებრ ასეთ ხერხს მაინც მიმარ-

თავდნენ, რაც მათი ხელშეუხებლობისთვის, ამ წიგნებზე ზრუნვით იყო განპირობებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 1-გვარამია, რუსუდან. ქართული სინური ხელნაწერების არაბული მინაწერები // მრავალთავი, IX. - თბ., 1981, გვ. 75-82.
- 2- პეტროზილო, პიერო. ქრისტიანობის ლექსიკონი / იტალიურიდან თარგმნა მარიკა სააკაშვილმა. - თბ., 2011.
- 3- სულხან-საბა ორბელიანი. ლექსიკონი ქართული. ტ. II - თბ.: მერანი, 1993.
- 4-ქართული სამართლის ძეგლები. ტ. II. საერო საკანონმდებლო ძეგლები (X-XI სს.). - თბ.: მეცნიერება, 1965.
- 5-ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. III, საეკლესიო საკანონმდებლო ძეგლები (XI-XIX სს.). - თბ.: მეცნიერება, 1970.
- 6-შარაშიძე, ქრისტინე. პირველი სტამბა საქართველოში (1709-1722), თბილისი, 1955.
- 7-ძველნაბეჭდი ქართული გამოცემები. ტ. 1 / საქ. პარლამენტის ეროვნ. ბიბ-კა. - თბ., 2010;
- 8-ძველნაბეჭდი ქართული გამოცემები. ტ. 2 / საქ. პარლამენტის ეროვნ. ბიბ-კა. - თბ., 2013
- 9-ჯავახიშვილი, ივანე. ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები წინათ და ეხლა, ნ. III. ნაწ. 1. ნაკვ. 2: ქართული სიგელთა-მცოდნეობა ანუ დიპლომატიკა. - ტფ.: ტფილისის უნ-ტის გამოცემა, 1926.
- 10-Бакрадзе, Д. 3. Археологическое путешествие по Гурии и Адчаре, Санкт-Петербург, 1878.
- 11-Ray Prytherch, Harrod's Librarian's Glossary and reference book, 10th ed., ASHGATE e-BOOK, 2005.

სახარება. 1709

საბიბლიოთეკო საქმე: საქმისწაჩმოება. მაჩთვა

თინათინ ლომჯარია

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

დოკუმენტების ინდივიდუალური აღრიცხვის ერთ-ერთი სახეობაა საინვენტარო წიგნი, რომელიც ბიბლიოთეკისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის ფინანსური დოკუმენტია, ექვემდებარება მუდმივ შენახვას და ინახება განსაკუთრებულ პირობებში ბიბლიოთეკის ლიკვიდაციამდე. ინდივიდუალური აღრიცხვა ხორციელდება დოკუმენტის ყოველი ეგზემპლარისთვის ინდივიდუალური სარეგისტრაციო უნიკალური ნომრის (ინვენტარის ნომერი, შენახვის შიფრი ან შტრიხკოდი) მინიჭების გზით. უნიკალური ინდივიდუალური ნომერი დოკუმენტს გასდევს ბიბლიოთეკის ფონდში მისი არსებობის მანძილზე. ფონდიდან გარიცხული დოკუმენტის საინვენტარო ნომერი ახალშემოსულ დოკუმენტებს აღარ ენიჭება.

ყველა დოკუმენტი, რომელიც ჩაწერილია საინვენტარო წიგნში საკუთარი უნიკალური ნომრით, თანხობრივად შეფასებული უნდა იყოს და აყვანილი ბიბლიოთეკის საბუღალტრო ბალანსზე, ამიტომაც, კიდევ ერთხელ გავიმეორებ - საინვენტარო წიგნი მნიშვნელოვანი ფინანსური დოკუმენტია და ექვემდებარება მუდმივი შენახვის განსაკუთრებულ პირობებს.

პრობლემა 1. ჩვენ ვიცით, რომ ყველა წიგნი საბუღალტრო ბალანსზე ასაყვანად შეფასებული უნდა იყოს ეროვნულ ვალუტაში ანუ ლარში. ამავე დროს, საბჭოთა პერიოდიდან მოყოლებუ-

წიგნისა და პერიოდულ გამოცემათა საინვენტარო წიგნები (ფორმირება და შევსება)

ლი, საბიბლიოთეკო ფონდებში გვაქვს უამრავი წიგნი, რომელთა ღირებულება მანეთებშია წარმოდგენილი და ასევეა ჩაწერილი საინვენტარო წიგნებში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ფონდის ღირებულება ცვალებადია, ისევე, როგორც მისი მოცულობა. ის იცვლება შემოსული და გარიცხული დოკუმენტების შესაბამისად. ამიტომ წიგნის ფონდი ყოველი წლის დასაწყისში უნდა შეფასდეს და ნაშთი გადაეცეს ბუღალტერიას ბალანსზე ასაყვანად.

ფონდის გადაფასება იწყება მთავრობის მიერ დადგენილი გადაფასების კოეფიციენტების გამოქვეყნებისთანავე (გადაფასების კოეფიციენტი. პრეზიდენტის ბრძანებულება №295, 09.06.1997). გადაფასებას, მიწოდებული მონაცემების საფუძველზე აწარმოებს საგანგებოდ შექმნილი გადაფასების კომისია და ბიბლიოთეკის ბუღალტერია.

საბიბლიოთეკო ფონდის გადაფასების დროს საწყის მონაცემებად ითვლება არა დოკუმენტების გამოცემის წლები, არამედ საინვენტარო წიგნში მათი დაფიქსირების თარიღები. 1991-1992 და 1994 წლებამდე ბიბლიოთეკაში შემოსულ დოკუმენტებს გადაფასების სხვადასხვა კოეფიციენტები აქვთ.

გადაფასება არავითარ შემთხვევაში არ გულისხმობს ახალი საინვენტარო ნომრების მინიჭებას ან არსებულ საინვენტარო წიგნებში და თვითონ დოკუმენტებზე შეცვლილი ფასების მიწერას. გადაფასებულ ფონდს საბუღალტრო ბალანსზე აიყვანს ბიბლიოთეკის ბუღალტერია.

რა უნდა გავაკეთოთ მთლიანი ფონდის საბუღალტრო ბალანსზე ასაყვანად, თუ საინვენტარო წიგნში ჩაწერილი ეგზემპლარები მანეთებშია შეფასებული და არ არის საბუღალტრო ბალანსზე აყვანილი:

საინვენტარო წიგნში ჩანერილი, მანეთებსა და კაპიკებში შეფასებული მუდმივად შესანახი წიგნების თანხები უნდა ამოვნეროთ საინვენტარო წიგნიდან, მათზე შევადგინოთ გადაფასების აქტები, მივანოდოთ გადაფასების კომისიას და გადაფასების კომისიის საშუალებით ერთიანად გადავაფასოთ შესაბამისი კოეფიციენტების გამოყენებით. გადაფასების კომისია მიღებულ შედეგს გადასცემს ბუღალტერიას, რომელიც ამ თანხებს აიყვანს ბიბლიოთეკის საბუღალტრო ბალანსზე. იგივე პროცედურაა ჩასატარებელი ჩამოწერილ დოკუმენტებზე, რომლებზეც ინფორმაცია ჩამოწერის შესახებ აღნიშნულია საინვენტარო წიგნის გრაფაში – გარიცხვის აქტის ნომერი. ფონდიდან გარიცხულ და ჩამოსაწერ წიგნებზეც შევადგინოთ თანხობრივად შეფასებული გადაფასების აქტები, მივანოდოთ გადაფასების კომისიას. გადაფასების შემდეგ ბიბლიოთეკის ბუღალტერია მიღებულ ნაშთს ჩამოწერს ბალანსიდან და შედეგს ფონდის ღირებულების შესახებ აცნობებს ბიბლიოთეკის წიგნადი რესურსების აღმრიცხველ სტრუქტურას. ანუ პროცესი ასეთია:

მთლიანი ფონდის ღირებულებას გამოაკლდება ფონდებიდან გარიცხული დოკუმენტების ღირებულება უკვე ლარში და გვეცოდინება ჩვენი ფონდის მოცულობა და მისი თანხობრივი ღირებულება.

რაც შეეხება ბიბლიოთეკაში საჩუქრით ან შემოწირულობის სახით ახალშემოსულ დოკუმენტებს, რომლებიც მიმდინარე პერიოდში შემოდის და ადევს ფიქსირებული ფასი მანეთებში, ჩვეულებრივად შეფასდება ლარში ბიბლიოთეკის თანამშრომლის მიერ წიგნის შეფასების კრიტერიუმების გათვალისწინებით ან საბაზრო ღირებულების შესაბამისად, რომლებიც წიგნის მაღაზიებში და აუქციონებზეა წარმოდგენილი, მხოლოდ ადგილობრივი ფასების გათვალისწინებით. საინვენტარო წიგნში ჩაიწერება ფასი ლარში, ხოლო ამავე წიგნის ბიბლიოგრაფიულ აღწერილობაში მიეწერება ორივე ფასი.

საინვენტარო წიგნის შექმნისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი ტექნიკური გარემოებები: საინვენტარო წიგნის გვერდების დანომვრა სავალდებულოა. გვერდის ნომერი იწერება ფურცლის ზევით შუაში ან ზედა მარჯვენა კუთხეში. სატიტულო გვერდი და მისი უკანა მხარე არ ინომრება. სატიტულო გვერდის წინა გვერდ-

ში ანუ ფორზაცში და უკანა ფორზაცში გაეყრება ზონარი, რომელიც ლუქით მიეკვრება უკანა ყდის ქვედა ნაწილს. ლუქს დაეკვრება აგრეთვე ბარათი პასუხისმგებელი პირის ხელმოწერით და დაესმება შტემპული.

ყოველ ახალ ეგზემპლარს, რომელიც საინვენტარო წიგნში იწერება, ენიჭება უნიკალური (საინვენტარო) ნომერი.

საინვენტარო წიგნში ყოველი დოკუმენტი ჩაიწერება ორიგინალის ენაზე შავი ან ლურჯი ფერის საწერი პასტით. ჩანაწერები უნდა იყოს აკურატულად შესრულებული, მკაფიო ხელწერით. ჩასწორებები არ დაიშვება.

საინვენტარო წიგნში ჩასაწერად გამზადებული ყველა მონაცემი აღებული უნდა იყოს გამოცემის სატიტულო ფურცლიდან. სავალდებულოა თითოეული ეგზემპლარის ფასის ჩანერა.

გრაფაში „ჩანაწერის თარიღი“ მიეთითება საინვენტარო ნომრის მინიჭების და ჩანაწერის ჩაწერის თარიღი. ერთი და იმავე დღეს შემოსული ინვენტარმინიჭებული დოკუმენტების ჩაწერის დროს, ჩაწერის თარიღი არ მეორდება. თარიღი იწერება მხოლოდ ერთხელ, თუნდაც საინვენტარო წიგნის რამდენიმე სტრიქონი იყოს შესავსები. ყოველი ახალი დღიდან პირველი ჩანაწერის გაკეთებისას იწერება ახალი თარიღი და ა.შ.

გრაფაში „ავტორი და სათაური“ იწერება ავტორის გვარი, სახელი და დოკუმენტის სახელწოდება. ორი ან სამი ავტორის შემთხვევაში საინვენტარო წიგნში იწერება პირველი ავტორის გვარი და სახელი. მეორე და მესამე ავტორები აღნიშნულია შიდა მოხმარების კართოტეკაში, რომელიც იქვე მდებარეობს. სამზე მეტი ავტორის შემთხვევაში საინვენტარო წიგნში ჩანაწერი კეთდება სათაურზე, ხოლო ავტორები ჩაიწერება შიდა მოხმარების კართოტეკაში. ავტორის გვარ-სახელსა და სათაურს შორის არ დაისმება ტირე და არ რჩება ცარიელი ადგილი. სათაური იწერება ბრჭყალების გარეშე. თუ სათაური რამდენიმე სიტყვისგან შედგება, შესაძლებელია შემოკლება, ოღონდ აზრი შენარჩუნებული უნდა იყოს. გრძელი სათაურის შემთხვევაში ჩაიწერება პირველი ორი-სამი სიტყვა. აუცილებლად უნდა მიეთითოს ტომეულების, ნაკვეთების, გამოშვების რიგითი ნომრები. ერთი და იგივე გამოცემის დუბლეთური ეგზემპლარების ჩაწერის დროს, აგრეთვე მრავალტომეულის

შემთხვევაში, რომლებსაც საერთო სათაური აქვთ, სათაურის ტექსტით შეივსება ერთი გვერდის ერთი სტრიქონი, ხოლო შემდეგი სტრიქონები ჩაიწერება ინტერვალით და ბრჭყალებით („_____“) ტომის ნომრების და გამოცემის წლების მითითებით.

გრაფაში „მერამდენე“ - მიეთითება, თუ მერამდენე გამოცემაა: პირველი, მეორე, მესამე და ა.შ. არაბული ციფრებით.

გრაფაში „ადგილი“ - მიეთითება, თუ სად არის გამოქვეყნებული გამოცემა: თბილისი, პარიზი და ა.შ.

გრაფაში „მიღება-ჩაბარების აქტის №“ - მიეთითება ბიბლიოთეკაში შემოსვლის პირველადი მიღება-ჩაბარების აქტის ნომერი.

გრაფაში „გარიცხვის აქტის ნომერი“ - მიეთითება იმ აქტის ნომერი, რომლითაც მოხდა დოკუმენტების გარიცხვა და წელი. მაგ.: აქტის N, ტირე და აქტის შედგენის წლის ბოლო ორი ციფრი (აქტი N18-05). კონტრასტული ფერით ნაიშლება საინვენტარო ნომერი და და ფასი.

გრაფაში „აღნიშვნა შემოწმების შესახებ“ - მიეთითება, თუ როდის ჩატარდა ფონდის ან ნაწი-

ლის ინვენტარიზაცია და შემაჯამებელი ოქმის ნომერი.

გრაფაში „შენიშვნა“ - მიეთითება საინვენტარო წიგნში ჩაწერის დროს დაშვებული შეცდომის გასწორება. ჩასწორებული შეცდომები დადასტურდება ბიბლიოთეკის გამგის მიერ წარწერით „ჩასწორება სწორია“, დაისმება ბეჭედი და ხელმოწერა.

ინვენტარიზაციის წიგნში ჩაიწერება აგრეთვე დაკარგულის სანაცვლოდ მიღებული წიგნები. ყველა საინვენტარო წიგნი, ისინიც, რომლებიც გარიცხულ ლიტერატურასაც შეიცავს, მუდმივ შენახვას ექვემდებარება ისევე, როგორც ჯამური წიგნები.

არ შეიძლება საინვენტარო წიგნის გადაწერა, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა. ასეთ დროს უნდა გამოიცეს ზემდგომი ორგანოს ცალკე ბრძანება და ფინანსური კონტროლის დასტური. ასეთ გამონაკლისებს მიეკუთვნება: ხანძარი, რომელმაც გაანადგურა დოკუმენტაცია, შენობის დატბორვა, რომელმაც ფიზიკურად გაანადგურა წიგნები და ა.შ.

წიგნის ფონდის საინვენტარო წიგნი

ჩაწერის თარიღი	საინვენტარო №	ავტორი. სათაური	გამოცემა			ფასი (ლ. თ.)	მიღება-ჩაბარების აქტის №	გვერდები	ISBN	გარიცხვის აქტის №	აღნიშვნა შემოწმების შესახებ	შენიშვნა
			მერამდენე	ადგილი	წელი							

ცოტა რამ პერიოდული გამოცემების ფონდის რეგისტრაციის შესახებ

გავიხსენოთ ამ სახეობის დოკუმენტების განმარტება. მაშ ასე:

პერიოდული გამოცემები - ეს არის სერიული გამოცემები, რომლებიც ქვეყნდება დროის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში გარკვეული ნომრების რაოდენობით. პერიოდულ გამოცემებს განეკუთვნება გაზეთები, ჟურნალები, გრძელდებადი გამოცემები და სხვა.

პერიოდული გამოცემების აღრიცხვის ერთეულია წლიური კომპლექტები. ეს ნიშნავს, რომ ერთი წლის განმავლობაში ერთი სახელწოდების ნომრები აიკინძება (შესაძლოა ნაწილ-ნაწილ აკინძვა). წელიწადში შემოსული ნომრები, მათი რაოდენობის მიუხედავად, ერთ ეგზემ

პლარად მიიჩნევა.

პერიოდული გამოცემების ინდივიდუალური აღრიცხვა წარმოებს ტრადიციულ კატალოგში (ტოპოგრაფიული კატალოგი), რომელიც შედგება თითოეულ სათაურზე შემდგარი სარეგისტრაციო ბარათებისგან ან აისახება ელექტრონულ მონაცემთა ბაზაში. ერთი დასახელების პერიოდული გამოცემების მთელი წლის ნომრებს ენიჭება ერთი და იგივე საინვენტარო ნომერი და ასე შედგება წლიური კომპლექტები.

პერიოდული გამოცემების თანხები მათი შეფასების მიუხედავად საბუღალტრო ბალანსზე არ აგვყავს, გარდა ექსკლუზიური შეძენისა.

პერიოდული გამოცემების საინვენტარო წიგნი

ჩანაწერის თარიღი	საინვენტარო №	გამომცემის სახელწოდება	გამოც. ადბ.	გამოც. წელი	ტომი, ნომერი	ნომრების რაოდენობა	ეგზ. ფასი	წლიური კომპლ ფასი	ISSN	გარიცხვის აქტის №	შენიშვნა

*შენიშვნა: გრაფებში "ტომი, ნომერი", "ნომრების რაოდენობა", "წლიური კომპლექტის ფასი" მონაცემები სარეგისტრაციო ბარათებიდან საინვენტარო წიგნში გადადის წლის ბოლოს.

საქართველოს ბიბლიოთეკები: დაახსების ისტორია და დღევანდელი

ნანა ლურსმანსვილი

ხარაგაულის ა(ა)იპ „კულტურის და ხელოვნების ცენტრის“ საბიბლიოთეკო განყოფილებათა ხელმძღვანელი

მეცხრამეტე საუკუნის 60-იან წლებამდე შორაპნის მხარეში, რომელშიც შედიოდა ხარაგაული, არავითარი სასწავლო-საგანმანათლებლო და კულტურული დაწესებულება არ არსებობდა. რეფორმების შემდეგ მეფის მთავრობამ ნება დართო სოფლების საზოგადოებებს, თავიანთი ხარჯებით გაეხსნათ ერთკლასიანი სახალხო სკოლები და ბიბლიოთეკა-სამკითხველოები. 1860 წლიდან 1890 წლამდე საბიბლიოთეკო საქმეში, ხარაგაულის რაიონში, ისევე როგორც მთელ საქართველოში, გაუბედავი ნაბიჯები შეიმჩნეოდა. 1890 წლიდან კი შედარებით გააქტიურდა საბიბლიოთეკო ცხოვრება, რაც გამოიხატა სახალხო-მასობრივი ბიბლიოთეკების დაარსებაში საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში.

1897 წელს გაზეთ „ცნობის ფურცელში“ (N334) დაიბეჭდა ნესტორ სვერელის წერილი „მტრობით გაფუჭებული საქმე“: „ხარაგაულელებმა იგრძნეს საჭიროება წიგნთსაცავის დაარსებისა და ივნისში გულშემატკივარ პირების თაოსნობით შეიკრიბა აქაური ინტელიგენცია. ორკლასიანი სკოლის დარბაზში დაიწყო თათბირი წიგნთსაცავის გახსნის საჭიროებაზე. ბოლოს ყველამ ერთი ხმით გადაწყვიტა, რომ შევინახოთ ჩვენის ხარჯით წიგნთ-საცავი და ყველას სასიამოვნოდ დარჩა ეს საქმე. ნებართვის აღება თავის სახელზე იკისრა აქაურმა მცხოვრებმა, პატივცემულმა ვასილ ბიჭიას ძე კიკნაძემ. თუ ღმერთი გაგვწყრომოდ და ჩვენ მუდმივი წევრები არ შევწყოდით და თავი მიგვენებებია წიგნთ-საცავისათვის, ბატონ

ხარაგაულის ბიბლიოთეკა

ვ. კიკნაძეს იმდენი საშუალება მაინც ჰქონოდა, რომ თავის ხარჯზე შეინახავდა ორს წიგნთსაცავს და ერთს ხომ ლაპარაკი არ უნდა. ვ. კიკნაძემ მიართვა თხოვნა ნებართვის ასაღებად. როგორც გავიგეთ, კანცელარიიდან მოთხოვეს ვ. კიკნაძეს წიგნების სია და ამის შემდეგ ცოტა ხანი არ გასულა, სავსებით უარი მიიღო, რომ ხარაგაულელებს არ უსურვებიათ წიგნთსაცავი. დავუკვირდით ამ პასუხს და ვიფიქრეთ, რომ ალბათ ვიღაცა ჩვენს წევრთაგანს უნდა დაეშალოს ეს საქმე „დანოსით“. „კარგი რამ გვჭირდეს, გიკვირდეს, ავი რა საკვირველია?“ ასე ჩაიშალა XIX საუკუნის ბოლოს ხარაგაულში პირველი სამკითხველოს დაარსების მცდელობა. თუმცა არ გასულა დიდი დრო და ვასილ კიკნაძის მსგავსი ენთუზიასტების წყალობით 1901 წელს ამ რეგიონში, კერძოდ კი სოფელ ამაშუკეთში ამოქმედდა სამკითხველო, რომლის პირველ მმართველად აირჩიეს დიმიტრი ამაშუკელი. როგორც პრესაში წერდნენ, სამკითხველოში გამოწერილი ჰქონდათ ქართული გაზეთები და რამდენიმე წლის განმავლობაში კარგად მუშაობდა. მერე კი სამკითხველოს საქმე უკან-უკან წასულა. ადგილობრივთა აზრით, ამის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი რეაქციის წლები იყო.

ხარაგაულის ძველი ბიბლიოთეკის ფოტო

თვით ხარაგაულის მცხოვრებლებმა პირველი ბიბლიოთეკა 1902 წელს მიიღეს. მუშაობა თავიდან დიდი მონდომებით დაწყებულა, მაგრამ შემდგომში ბიბლიოთეკა დაქვეითების გზაზე დამ-

დგარა. ხარაგაულის ბიბლიოთეკის სირთულეების შესახებ არაერთხელ დაიბეჭდა იმდროინდელ პრესაში, საიდანაც ჩანს, თუ რა დიდი ენერგია ეხარჯებოდა მოწინავე საზოგადოებას და საქმის ერთ-ერთ მთავარ ინიციატორს და ხელმძღვანელს - სირინოზ თაბუკაშვილს, ამ ბიბლიოთეკის არამც თუმეშაობის გაუმჯობესების, არამედ შენარჩუნებისთვის. სირინოზ თაბუკაშვილთან ერთად ამ საქმეს დიდი ღვაწლი დასდეს მ. კიკნაძემ, დეკანოზმა ერმალოზ ვეფხვაძემ, ელ. ლორთქიფანიძემ და სხვებმა. მიუხედავად ამისა, ხარაგაულის ბიბლიოთეკა დაარსების დღიდანვე დიდ მატერიალურ სივიწროვეს განიცდიდა და ქმნვე საზოგადოებას წიგნების შექმნაში დახმარების თხოვნით მიმართავდა.

1904-1905 წლებში ხარაგაულის სახალხო ბიბლიოთეკა იქცა რევოლუციური პროპაგანდისა და მოძრაობის ორგანიზაციის ცენტრად. რევოლუციონერები წარმატებით იყენებდნენ მას საიდუმლო შეხვედრებისა და თავშეყრისათვის. სწორედ ამიტომ იყო, რომ მეფის ხელისუფლება სხვა რევოლუციურ კერებთან ერთად ბიბლიოთეკებსაც არბევდა. ალიხანოვ-ავარსკის დამსჯელი რაზმის თარეშის დროს გადანვეს და გაანადგურეს ხარაგაულის ბიბლიოთეკაც.

1911 წელს ხარაგაულში კვლავ მოუწვევიათ კრება ბიბლიოთეკა-სამკითხველოს დაარსების შესახებ, რომლის ირგვლივ იმდროინდელი პრესა წერდა: „ხარაგაულში მოხდა კრება ბიბლიოთეკა-სამკითხველოს დაარსების შესახებ, რომელსაც თითქმის ყველა ადგილობრივი და მახლობელი სოფლის მასწავლებელი დაესწრო. კრებამ ერთხმად დაადგინა, დაარსდეს ბიბლიოთეკა-სამკითხველო, რომლის ხარჯი გასტუმრებული უნდა იქნეს წევრებისაგან შემოსული ფულით და აგრეთვე სამოსწავლო ნივთების გაყიდვის მოგებით. მუდმივ წევრებად იმ დღესვე ჩაენერა 25 კაცი და ქალი... გამგედ არჩეული იქნა ქ-ნი ევდოკია გაგუა, მაგრამ რადგან იგი იმ დღეს კრებას არ დასწრებია და შემდეგ კი უარი განაცხადა, კომისიის წევრების მიერ, თანახმად კრების დადგენილებისა, გამგედ არჩეულ იქნა პლატონ ლეჟავა. კომისიის წევრად აირჩიეს ტრიფონ შუბლაძე, ანანია კიკნაძე და მიხეილ დეკანოსიძე. კრებაზე ქ-ნმა ნატაშა ტატიშვილის ასულმა გამოაცხადა, რომ უფასოდ ემსახურება სამკითხველოს. კრებამ დიდი მადლობა შესწირა ასეთი თანადგომისათვის“.

1917 წლიდან ხარაგაულში რევოლუციური მოძრაობა ახალი ძალით ჩაღდება. მათი ლეგალური მუშაობის დაწყების პირველი ნაბიჯი იყო ის, რომ

გახსნეს თავიანთი ბიბლიოთეკა. ბიბლიოთეკაში ინიშნებოდა საიდუმლო კრებები, ვრცელდებოდა არალეგალური ლიტერატურა. ამავე პერიოდში, გადმოცემის თანახმად, ოჯახებშიც იხსნებოდა კერძო ბიბლიოთეკები, მათ შორის ცნობილი ყოფილა დეკანოსიძეების და ებანოიძეების ბიბლიოთეკები.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ხარაგაულში საბიბლიოთეკო ცხოვრება ნელ-ნელა განვითარდა იმ დროის შესაბამისი მკაცრი პოლიტიკური ზედამხედველობის პირობებში. 1932 წელს მთავრობის დადგენილებით ხარაგაულის ბიბლიოთეკას მიეცა 2 მოზრდილი ოთახი წიგნთსაცავისა და მკითხველთა მომსახურებისათვის. ამავე წელს რაიონში სამკითხველოების რიცხვი 8-დან 16-მდე გაზრდილა.

რაიონის საბიბლიოთეკო ცხოვრების ამბები დროდადრო ადგილობრივ პრესაშიც ვრცელდებოდა. მაგალითად, 1936 წელს რაიონული გაზეთი წერდა: „რაიონში შექმნილია 5 მოძრავი ბიბლიოთეკა, რითაც სარგებლობენ მინდვრად ბრიგადები, შექმნილია წითელი კუთხეებისათვის ლიტერატურა 1458 ცალი. გავრცელებულია ჟურნალ-გაზეთები 1631 ცალი. გამოშვებულია საველე კედლის გაზეთი 167 ცალი. მარელისის ფაბრიკის სამკითხველოში სისტემატურად მიაქვთ ახალი ჟურნალ-გაზეთები, მრავალი ათეული თვალი კითხულობს და ერკვევა დღევანდელი ეპოქის საკითხებში. სამკითხველოში იმართება ჭადრაკის თამაში, სინყნარეს არღვევს პატეფონის წკრიალა ხმა, ხმამაღალი კითხვა“.

ლილი ბაქრაძე

1951 წლის 1 სექტემბერს ხარაგაულში გაიხსნა საბავშვო ბიბლიოთეკა, რომლის გამგედ დაინიშნა ვერა წერეთელი. სხვადასხვა წლებში რაიონის ბიბლიოთეკას ხელმძღვანელობდნენ: მარო მანჯავიძე (1932-1936), ვასასი თხელიძე (1936-1962), ლილი ბაქრაძე (1962-1995). 1995 წლის ოქტომბრიდან ხარაგაულის საბიბლიოთეკო სისტემის

დირექტორად დაინიშნა იზა ვეფხვაძე. მისი თაოსნობით ბიბლიოთეკაში დაარსდა ლიტერატურული სალონი, სადაც არაერთი სალონური ღონისძიება გაიმართა. მალევე აღნიშნული სალონი გადაკეთდა რეზო თაბუკაშვილის სახელობის ლიტერატურულ თეატრად, რომელსაც 2003 წელს კულტურის სამინისტროს მიერ სახალხო თეატრის წოდება მიენიჭა. რეზო თაბუკაშვილის სახალხო თეატრის საქმიანობას, რომელსაც იზა ვეფხვაძე უდგას სათავეში, სრულიად საქართველო იცნობს. XX საუკუნის 90-იან წლებში საბიბლიოთეკო დარგში აქტიური და წარმატებული საქმიანობისათვის ღირსების ორდენებით დაჯილდოვდნენ: იზა ვეფხვაძე და ჟუჟუნა შველიძე, ხოლო ღირსების მედლით-საბავშვო განყოფილების გამგე ვერა წერეთელი.

ხარაგაულის ბიბლიოთეკაში წლების განმავლობაში მუშაობდნენ შესანიშნავი პროფესიონალები, საბიბლიოთეკო საქმის დიდი მცოდნენი და მოყვარულნი: თინა ვარდოსანიძე, ნათელა და ქეთო თხელიძეები, ჟენია გრძელიძე, ფედოსი ცხრაკბილაშვილი, მარო ყაჯრიშვილი, მარო მჭედლიძე, დარეჯან კიკნაძე, ჟანა დევდარიანი, ჟენია დუგლაძე, ლამარა შამათავა, ვერა წერეთელი, ჟუჟუნა შველიძე, ბუბულა მაჭავარიანი, დარეჯან აბულაძე, ლეილა კიკნაძე, ლილი ბუაჩიძე, თინა კანდელაძე და სხვა.

რაიონში ყოველწლიურად იზრდებოდა ბიბლიოთეკების რიცხვი, წიგნადი ფონდებისა და მკითხველთა რაოდენობა. 1977 წელს მოხდა საბიბლიოთეკო სისტემის ცენტრალიზაცია. 1989 წლიდან საბიბლიოთეკო სისტემაში დაიწყო სერიოზული უკანსვლა: სოფლად გაუქმდა ბიბლიოთეკები, მოხდა მათი შეერთება. 1995 წლისათვის ბიბლიოთეკების რიცხვი 64-დან 25-მდე შემცირდა. 2002 წლისათვის ცენტრალიზებული წიგნადი ფონდი შეადგენდა 225.000 ეგზემპლარს.

2002-2003 წლებში თბილისის შემდეგ ხარაგაულის ცენტრალურ ბიბლიოთეკაში შეიქმნა პირ-

იზა ვეფხვაძე

ველი საინფორმაციო ცენტრი და ბიბლიოთეკა აღიჭურვა თანამედროვე ტექნოლოგიებით. 2004 წელს ბიბლიოთეკის დირექტორი იზა ვეფხვაძე, როგორც ამ დარგის საუკეთესო სპეციალისტი, სტაჟირებით მივლინებული იქნა აშშ ჯორჯიის შტატში, საბიბლიოთეკო გამოცდილების გაზიარებისა და შესწავლის მიზნით.

2007-2009 წლებში ხარაგაულის ბიბლიოთეკას ხელმძღვანელი იყო ბესიკ სახვაძე. 2009-2010 წლებში ბიბლიოთეკის დირექტორები იყვნენ ნიკოლოზ მაჭავარიანი და ბათუ კიკნაძე. 2010 წლის დეკემბრიდან კი ამ თანამდებობაზე დაინიშნა ნანა ლურსმანაშვილი. მისი ხელმძღვანელობის პერიოდში ხარაგაულის ცენტრალური ბიბლიოთეკა ჩართული იყო ქართულ-პოლონურ და ქართულ-ამერიკულ პროექტებში, რომლის ფარგლებშიც ცენტრალურმა და საბავშვო ბიბლიოთეკებმა მიიღეს კომპიუტერული ტექნიკის სრული აღჭურვილობა. პროექტს ხელმძღვანელობდა ქუთაისის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის დირექტორის მოადგილე რიტა წაქაძე. ბიბლიოთეკარებმა გაიარეს შესაბამისი ტრენინგები, გაიზიარეს უცხო ქვეყნების გამოცდილებები და მათი მუშაობა ბიბლიოთეკებში კიდევ უფრო ნაყოფიერი გახდა. ცენტრალურ, საბავშვო და პატარა ხარაგაულის ბიბლიოთეკებში დაიწყო ელექტრონული კატალოგიზაცია.

წარმატებული საქმიანობისათვის ხარაგაულის ბიბლიოთეკა მიწვეული იქნა პოლონეთში. პროექტის აქტიური მონაწილე, ბიბლიოთეკარი ინგა ბერაძე პოლონური გამოცდილების გაზიარების მიზნით სხვა ქალაქების ბიბლიოთეკარებთან ერთად მივლინებული იქნა პოლონეთში, ქალაქ ვარშავაში.

ხარაგაულის ცენტრალურ ბიბლიოთეკაში 2012-2013 წლებში განხორციელდა შემდეგი პროექტები: „მამები“, „კლუბი 50+“, „მოსწავლეთა შემოქმედება“, „ბიბლიოთეკის ღამე“, „ერთად ვიკითხოთ ბიბლია“. წლების განმავლობაში დღის წესრიგში იდგა ბიბლიოთეკის გაფართოების საკითხი. ბიბლიოთეკას არ ჰქონდა სამკითხველო დარბაზი, სადაც გაიმართებოდა ღონისძიებები. ასევე სივნიროვე იყო წიგნსაცავში. საკითხის მოწესრიგება რეალური გახდა 2014 წელს, როდესაც მუნიციპალიტეტის მერის, კობა ლურსმანაშვილის ინიციატივით დღის წესრიგში დადგა ხარაგაულის ცენტრალური ბიბლიოთეკის შენობის გაფართოების და განახლების საკითხი.

2014 წელს ხარაგაულის ცენტრალური ბიბლიოთეკის დირექტორად დაინიშნა ნიკოლოზ მა-

ჭავჭავაძე, რომლის ინიციატივით ცენტრალურ ბიბლიოთეკაში განხორციელდა და დღემდე მიმდინარეობს პროექტი „შეხვედრა ცნობილ ადამიანებთან“. პროექტის ფარგლებში ბიბლიოთეკას მონვეული ჰყავდა არაერთი გამოჩენილი პიროვნება: კოკო გამსახურდია, დათო ტურაშვილი, როსტომ ჩხეიძე, გიორგი კეკელიძე, გოჩა ბუაჩიძე, ლევან ბერძენიშვილი და სხვები.

ნიკოლოზ მაჭავარიანი

2015 წელს ხარაგაულის ცენტრალურ ბიბლიოთეკასთან გაიხსნა ინოვაციების ცენტრი, რომელიც პირველი იყო მთელ საქართველოში. ცენტრი ერთმანეთთან აკავშირებს სასწავლო დაწესებულებებს, სახელმწიფო სტრუქტურებსა და კერძო სექტორს. აქ ახალგაზრდები სწავლობენ 3D პრინტერზე მუშაობას, ლეგო რობოტების აწყობა-დაპროგრამებას, ესწრებიან სხვადასხვა სახის ტრენინგებს თანამედროვე ტექნოლოგიების მიმართულებით.

2016 წლის აგვისტოში ხარაგაულის ცენტრალური ბიბლიოთეკა გადავიდა ახალ შენობაში, სადაც ყველა პირობა შეიქმნა ბიბლიოთეკის გამართული ფუნქციონირებისათვის. ბიბლიოთეკის ახალ სამკითხველო დარბაზში ჩატარდა არაერთი კულტურული, სასწავლო და შემეცნებითი ხასიათის ღონისძიება.

ვერა წერეთელი - საბავშვო ბიბლიოთეკის გამგე და ბიბლიოთეკარი ლამარა კიკალიშვილი მკითხველებთან

2018 წელს 27 აპრილიდან ჩატარდა რეორგანიზაცია და გაერთიანდა ხუთი ა(ა)იპ: „ცენტრალური ბიბლიოთეკა“, „კულტურის ცენტრი“, „რეზო თაბუკაშვილის სახელობის სახალხო თეატრი“, „მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი“, „ხალხური შემოქმედების სახლი“. შედეგად ჩამოყალიბდა ა(ა)იპ - „კულტურის და ხელოვნების ცენტრი“, რომლის დირექტორია ნიკოლოზ მაჭავარიანი. საბიბლიოთეკო განყოფილებას ხელმძღვანელობს ნანა ლურსმანაშვილი.

დღეისათვის ცენტრში გაერთიანებულია 25 ბიბლიოთეკა: ცენტრალური ბიბლიოთეკა, საბავშვო და პატარა ხარაგაულის განყოფილებები, ასევე - ლაშის, ვერტყვიჭალის, ბორითის, ხევის, ნადაბურის, ღორეშის, სარგვეშის, საბეს, წყალაფორეთის, ხიდრის, კიცხის, თეთრანყაროს, ფარცხნალის, საღანძილის, წიფას, მოლითის, ვახანის, ლეღვანის, მარელისის, ბაზალეთის, ვარძიისა და ზვარეს სასოფლო განყოფილებები. აქედან სამი ბიბლიოთეკა ჩართულია პროექტში „ბიბლიოთეკა ყველა სოფლის ბიბლიოთეკას“, რომლებიც აღჭურვილია კომპიუტერული ტექნიკით. ამ ბიბლიოთეკებში მკითხველებს საშუალება ეძლევათ, მიიღონ ყველა საჭირო ინფორმაცია ინტერნეტის საშუალებით. დღეისათვის ხარაგაულის ცენტრალური ბიბლიოთეკა გადაქცეულია მრავალფუნქციურ დაწესებულებად, კულტურულ და სამეცნიერო ცენტრად. მკითხველებს აქ ხვდებათ თბილი გარემო, ღიმილი და კვალიფიციური მომსახურება. საბიბლიოთეკო ქსელში წიგნადი ფონდი შეადგენს 196590 ეგზემპლარს, ხოლო მკითხველთა რაოდენობაა 4023.

ტექსტში გამოყენებულია მასალა იზა ვეფხვაძის წიგნიდან „ხარაგაული“ (ქუთაისი, 2002).

„წიგნის ბუდე“ პაპას ბაღში

ხათუნა ბუზალაძე

გურჯაანის საბიბლიოთეკო და სამუზეუმო გაერთიანების საბიბლიოთეკო საქმის კურატორი

გურჯაანის მკითხველი საზოგადოება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენის მომხრე გახდა: 2021 წლის 10 ივნისს, მოძრაობა „ეკვილიბრიუმის“ ფარგლებში, საქართველოს პარლამენტის ეროვნულმა ბიბლიოთეკამ, მისმა გენერალურმა დირექტორმა - გიორგი კეკელიძემ, გენერალური დირექტორის მოადგილე მირიან ხოსიტაშვილმა, გურჯაანის საბიბლიოთეკო და სამუზეუმო გაერთიანების დირექტორმა ეკატერინე ბუზალაძემ, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მერიის მხარდაჭერით ოფიციალურად გახსნეს „წიგნის ბუდე“.

წიგნის ფორმის სათავსო ეროვნული ბიბლიოთეკის თანამშრომლის - თენგიზ მოდუს მორიგი წარმატებული ნახელავია. გურჯაანელებისათვის საყვარელი და ყოველთვის ხალხმრავალი ადგილი - „პაპას ბაღი“ კი სწორედ ამ საინტერესო პროექტის განხორციელების ადგილად იქცა. ამიერიდან, გურჯაანის მკვიდრსა თუ სტუმარს აქვს შესაძლებლობა, მინი-ბიბლიოთეკიდან აიღოს წიგნი, წაიკითხოს და უკან დააბრუნოს, ან წაღებული წიგნის ნაცვლად ახალი დატოვოს.

პაპას ბაღში არსებულ წიგნის ბუდეში ახალი და სხვადასხვა ასაკისთვის განკუთვნილი, სხვადასხვა ჟანრის 100-ზე მეტი დასახელების წიგნია განთავსებული. გარდა იმისა, რომ სკვერის ბიბლიოთეკის გახსნა ემოციურად არის ძალიან კარგი ამბავი ჩვენი ქალაქისთვის, ეს არის კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯი წიგნის პოპულარიზაციის, კითხვის კულტურის დამკვიდრებისა და მაღალი მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის ჩამოყალიბების საქმეში. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ გურჯაანს კიდევ ერთი კულტურულ-საგანმანათლებლო სივრცე შეემატა.

სკვერის ბიბლიოთეკამ, თავისი არსებობის მოკლე პერიოდის მიუხედავად, ადგილობრივების დიდი სიყვარული დაიმსახურა. სულ უფრო ხშირად დაინახავთ მოზარდს თუ ასაკოვანს, უჩვეულო გარემოში, სკვერში მყუდროდ მოკალათებულს, ინტერესით რომ ფურცლავს მინი-ბიბლიოთეკიდან აღებული წიგნს. დროთა განმავლობაში სულ უფრო და უფრო მეტი გურჯაანელი ისარგებლებს მინი-ბიბლიოთეკით, აირჩევს საინტერესო წიგნს, წაიღებს სახლში ანდა აქვე დაინყებს კითხვას, სამაგიეროდ დატოვებს სხვას, უკვე წაკითხულს, რათა არ დაცარიელდეს მინი ბიბლიოთეკის თაროები. ვთხოვთ ქველმოქმედ ადამიანებს, უბრალოდ, წიგნისმოყვარულებს - შემოგვიერთდნენ და იზრუნონ მინი-ბიბლიოთეკის წიგნით შევსებაზე.

ჩვენ ყველა ერთად შევძლებთ, რომ მინი-ბიბლიოთეკა ჩვენი ქალაქის მკითხველი საზოგადოებისათვის კიდევ უფრო საინტერესო და მიმზიდველი გახდეს!

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის ისტორიის სათავეებთან:

*სქეპან ვასილიძის და საფონოვი,
გავაჩივო აქოქისის და ქოკაჩივი*

ნანა კაციტაძე

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნინელი მელქაძე

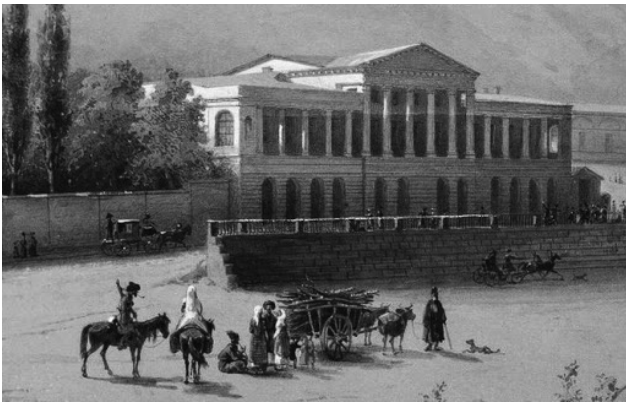
საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის არქივებში, საქართველოს ეროვნულ ისტორიულ არქივში, საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში, აგრეთვე კავკასიის არქეოგრაფიული კომისიის აქტებში მიმოხილულია ცნობები იმათ შესახებ, ვინც საფუძველს უყრიდა საქართველოს ეროვნულ ბიბლიოთეკას.

როგორც ცნობილია, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა გახლავთ 1846 წლის იანვარში კავკასიაში რუსეთის მეფისნაცვლის მიხეილ სემიონის ძე ვორონცოვის დაარსებული თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის უფლებამემკვიდრე. ეს ბიბლიოთეკა ჩაფიქრებული იყო როგორც კავკასიის შესახებ წიგნების მთავარი საცავი და მიზნად ისახავდა მოსახლეობაში კითხვისადმი ინტერესის გაღვივებას და განათლების სიკეთესთან მის ზიარებას. თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის ორგანიზაციის კურატორობა მიხეილ ვორონცოვმა დააკისრა თავის ნდობით აღჭურვილ პირს, კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიის დირექტორს, ხარკოვის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულს, მწერალს, ისტორიკოსსა და საზოგადო მოღვაწეს სტეპან ვასილის ძე საფონოვს, რომელიც 1825 წლიდან ნოვოროსიისა და ბესარაბიის გუბერნატორის, ჯერ გრაფი პოლენის, შემდეგ კი თავად ვორონცოვის კანცელარიაში მსა-

ხურობდა. მან გუბერნატორ მიხეილ ვორონცოვის კეთილგანწყობა დაიმსახურა როგორც უაღრესად განსწავლულმა, პატიოსანმა და წესიერმა მოხელემ, რომელიც ბრწყინვალედ ართმევდა თავს მეტად ფართო სპექტრის დავალებებს. როგორც კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიის დირექტორი, საფონოვი „კავკასიის კალენდრის“ გამოცემასაც განაგებდა. მანვე ჩაუყარა საფუძველი თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკას და მის ნუმისმატიკურ კოლექციას.

მიხეილ ვორონცოვმა თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის დირექტორობა ოდესიდან მასთან ერთად ჩამოსულ მეფისნაცვლის სამოქალაქო კანცელარიის მდივანს, პოეტს, პროზაიკოსს, დრამატურგს, ეთნოგრაფს, ბიბლიოგრაფს, მკვლევარსა და მოგზაურს გავრილ ალექსის ძე ტოკარევს დაავალა. თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის ჩამოყალიბებასთან, მხარის ეთნოგრაფიულ კვლევასთან და ლიტერატურულ მოღვაწეობასთან ერთად ტოკარევმა 1850 წელს მონაწილეობა მიიღო მიხეილ ვორონცოვის ინიციატივით ორგანიზებულ პირველ სამეცნიერო ექსპედიციაში არარატის მთაზე (5156 მ.). ექსპედიციას, რომლის შემადგენლობაშიც ექვსი ოფიცერი და სამოცი ჯარისკაცი შედიოდა, ხელმძღვანელობდა გენერალური შტაბის წარმომადგენელი, პოლკოვნიკი იოსებ ხოძკო. ექსპედიციამ უამინდობის პირობებში არარატის მწვერვალზე რამდენიმე დღე დაჰყო და გარემოს გეოდეზიური კვლევა ჩაატარა, გარდა ამისა, ტოკარევმა ექსპედიციის წევრ მეცნიერ-ორიენტალისტ ნ.ვ. ხანიკოვთან ერთად მსოფლიოში პირველად შეისწავლა მწვერვალზე ასვლისას ადამიანის სუნთქვისა და სისხლის მიმოქცევის სისტემის ფუნქციური მდგომარეობა. ამ კვლევის შედეგები შემდგომ ბრიტანულ სამეცნიერო ჟურნალში გამოქვეყნდა.

კულტუროლოგიაში არსებობს ცნება - „ფუნქციური კულტურა“, რაც გულისხმობს, რომ პიროვნებამ არა მხოლოდ აითვისა გარკვეული ფუნდამენტური კულტუროლოგიური ცოდნა, არამედ ეფექტურადაც იყენებს მას საქმიანობაში. მართლაც, სწორედ ამგვარი პიროვნება იყო გ. ა. ტოკარევი. თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკასთან დაკავშირებით მან თავისი საქმიანობა კავკასიის შესახებ თხზულებათა რეესტრის შედგენით დაიწყო. რეესტრზე მუშაობისას მან აღმოაჩინა, რომ, თუმცა კავკასიის შესახებ უძველესი დროიდან წერდნენ, მაგრამ არ არსებობდა კავკასიის შესახებ ისტორიული, გეოგრაფიული, სტატისტიკური და სხვა ცნობების შემცველი ნაწარმოებების ბიბლიოგრაფიული საძიებელი. შვეიცარიელი მოგზაურისა და მკვლევარის - დიუბუა დე მონპერეს შედგენილი ცნობილი ცნობარი მხოლოდ მის მიერ გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალს წარმოადგენდა. ამიტომ გ. ტოკარევმა გადაწყვიტა, შეედგინა კავკასიის შესახებ ცნობების შემცველი წყაროების შეძლებისდაგვარად სრული ნუსხა. ამგვარად, მისი ორწლიანი შრომის შედეგად შეიქმნა „კავკასიაზე ცნობების შემცველი წყაროების“ ანოტირებული ბიბლიოგრაფიული საძიებელი, რომელიც გაზეთ „კავკაზში“ 1847 (N27, N28) და 1848 (N5, N6, N24, N25, N26) წლებში გამოქვეყნდა.

იგი წერდა:

„...ეხთად მოვუყახე თავი ყოველივეს, ჯაც კი ჩემთვის ცნობილი იყო. ადბათ ჩემი ნაშრომი სხუდყოფილებისგან შოხს ახის, ამიგომ სწავლუდ კიტიკოსებს მივანდობ იმის შეფასებას, ჯაც გამომჩიჯა, და გთხოვთ, მომიგვევოთ, თუ იმ ბიბლიოგრაფიულ სახელმძღვანელოთა შოხის, ჯომღებიც ამ სტატიის შესადგენად უნდა გადამეთვადიეხები-ნა, ზოგი ჯამ ჩემი ყუხადლების მიღმა დაჩიჯა. თავს იმით ვიმახთღებ, ჯომ ყოველი ღონე ვიხმაიე, ჯათა ეს ნაშრომი სხუდყოფილი ყოფიდიყო: თუკი ეს ვეი შევძედი, მაშასადამე, მიზნის მიღწევა ჩემს

ОБЪ ИСТОЧНИКАХЪ СВѢДѢНІЙ
О КАВКАЗѢ.

(Статья библіографическая.)

Кавказъ, съ самой глубокой древности, игралъ весьма значительную роль въ исторіи всемірной: здѣсь, если слѣдовать буквальному смыслу библейскихъ преданій, была колыбель возрожденнаго человѣчества, послѣ всемірнаго потопа; невдалекѣ отсюда Зердустъ проповѣдывалъ свое ученіе и страны между Каспійскимъ и Чернымъ моремъ вошли въ составъ могучей монархіи, основанной Киромъ; здѣсь были древнѣйшія колоніи Грековъ; сюда преданія ихъ перенесли мѣсто дѣйствія многихъ ихъ мифовъ, или религіозныхъ, или исто-

(*) Показанное въ № 26 газеты «Кавказъ» число оставшихся больныхъ холерою съ 29 по 11 числа Іюня 214 чел. и съ 12 по 23 число включительно 467, всего: 678, не должно принимать за начально-оставшихся больныхъ къ 26 числу, но за общее валовое число людей, переболевшихъ въ теченіе того времени, т. е. 28-ми дней, въ больницахъ или считавшихся выдворившимися въ домахъ, и отъ одного числа къ другому по счетамъ переходившихъ, не смотря на то, что одні и тѣже лица могли оставаться въ больницахъ по нѣскольку дней, но должны были показываться ежедневно въ общемъ числѣ выдворившихся: Этотъ транспортный итогъ здѣсь показывается не будетъ, чтобы не ввести недогодливыхъ въ заблужденіе. Настоящее же число оставшихся больныхъ или выдворившихся къ 26 числу Іюня, само собою открывается, если изъ общаго итога всѣхъ забитыхъ ихъ, 798-ми, вычесть также число всѣхъ умершихъ 424 и число дѣйствительно выдворившихся 338; тогда остатокъ, равный числу 36-ти, покажетъ дѣйствительно оставшихся больныхъ къ 26 числу Іюня. Здѣсь же можемъ объявить, что по случаю выдворенія Докт. Теръ-Гукасова, онъ вступилъ въ заглавіи больницю 1 част. 3-го нѣ; прочие Доктора: Сибольщиковъ и Платошницкій тоже вступили въ заглавіи своими частями.

ძაღებს აღემატებოდა. ყოველ შემთხვევაში, თავს მუდამ იმით ვინუგეშებ, ჯომ კავკასიის შესწავლის მსუხველთ უკვე ექნებათ მის შესახებ ახლებული წყაიხობის თუნდაც ჯაიმე საძიებელი, ჯომღიც მანამღე ახ ახსებობდა. ... ახდა ამ ბიბლიოგრაფიული ნაშრომის შემღეგ, შემიძღია ღავიწყო სეიი-ოზუდი და თანამიმღეფეხუდი მუშაობა გფიღისში საჯაიხო ბიბლიოთეკის შესაქმნეღად, ჯომღის მთავაიი ღიხსება მის სპეციაღიზაციაში უნდა მღგო-მაიხობღეს“ (კავკაზი, 1848 წღის 16 აგვისტო).

ბიბლიოთეკის შექმნა რომ დაეჩქარებინა, მიხეილ ვორონცოვმა გ. ტოკარევი პეტერბურგში მიავღინა, სადაც მან შეიძინა წიგნები რუსულ, ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ, ბერძნულ და ღათინურ ენებზე. იმხანად ცოტა რამ იყო ცნობილი კავკასიურ ენებზე წიგნების რაოდენობის შესახებ და გ. ტოკარევი ბიბლიოფიღის გატაცებით ეძებდა მათ. შემონახულია კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიის დირექტორის, საფონოვის სახელზე შედგენილი მოხსენება, რომელშიც ტოკარევი იტყობინება, რომ პეტერბურგში იყიდება ქართული კერძო ბიბლიოთეკა, რომღის შესახებაც ცნობები პროფესორ დ. ჩუბინოვს (ჩუბინაშვიღს) მოეპოვება. იგი წერს, რომ რამდენჯერმე მიაკითხა დ. ჩუბინოვს, მაგრამ იგი შინ არ დახვდა, ამიტომ დაუტოვა წერილი თხოვნით, აცნობოს, თუ რას წარმოადგენს

ეს ბიბლიოთეკა და ვინ არის მისი მფლობელი. ცნობილია, რომ 1848 წელს ტფილისის საჯარო ბიბლიოთეკისთვის შეიძინეს 6 846 ტომისგან შემდგარი ბიბლიოთეკა, რომელიც სახელმწიფო მრჩეველს, სანკტ-პეტერბურგის უნივერსიტეტის ყოფილ რექტორს, ფრანგ ემიგრანტ ა.ა. დეგუროვს ეკუთვნოდა. მის შესაძენად 3 600 ვერცხლის რუბლის ოდენობით თანხა მიხეილ ვორონცოვმა გუბერნატორის განკარგულებაში არსებული კაპიტალიდან გასცა.

ნახალისების თავისებურ ფორმად იქცა გაზეთ „კავკაზში“ შემომწირველთა სახელების გამოქვეყნება ნაჩუქარ წიგნთა დასახელების მითითებით. პირველი ასეთი მაძლობა გაზეთ „კავკაზის“ 1846 წლის 26 იანვრის N4-ში დაიბეჭდა: „კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარია გულწრფელ მაძლობას უხდის პოდპოლკოვნიკ პოტოცკის მოვსეს ხორენაცის „სომხეთის ისტორიისთვის“; რომელიც მან მეფისნაცვლის კანცელარიასთან დაარსებულ საჯარო ბიბლიოთეკას შემოსწირა“. ეს გახლდათ სომეხი ისტორიკოსის ლონდონში გამოცემული სამტომეული თხზულების ინგლისური თარგმანი. ამგვარი ხასიათის სამაძლობელ წერილებს გ. ტოკარევი 1848 წლის 5 ივნისამდე აქვეყნებდა, სანამ ფართო საზოგადოებამ გაზეთ „კავკაზით“ არ შეიტყო საჯარო ბიბლიოთეკის გახსნის ამბავი:

„კავკასია. 1946 წელს მეფისნაცვლის კანცელარიასთან დაიწყო ბიბლიოთეკის შექმნა. მას დასაბამი დაედო იმ მხავად კეიძო პიხთა შემოწიხულობით, რომლებმაც ცხოველი მონაწილეობა მიიღეს ამ სასახეებდო წამოწყებაში. ბოლო ხანს „კავკაზსკი კაღენდახის“ გამოცემით მიღებულმა მცხიე შემოსავალმა შესაძლებელი გახადა ბიბლიოთეკისთვის ხოგოხც კავკასიის შესასწავლად საჭიხო თხზულებების, ისე მსუბუქი საკითხავი წიგნების შეძენა. ახლა ბიბლიოთეკაში ახსებულ თხზულებათა ხაოდენობა 900 დასახელების 3 000 ტომს აღწევს, ხომელთა შოხისაც 145 თხზულების 288 ტომი კავკასიის შესახებ წყახოთა ხიცხვს გა-

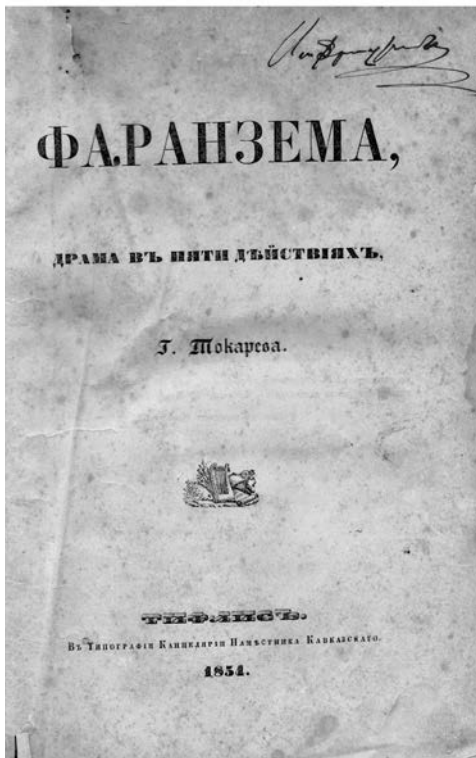
ნეკუთვნება, და ახსებობს შესაძლებლობა მივალწიოთ დაწესებულების მთავაჲ მიზანს, ხომ ყველა მსუხვედმა შეძლოს წიგნების უფასოდ კითხვა. მეფისნაცვლის კანცელარიის დიხექტოხი კმაყოფილებით აცხადებს ჰა ამას, საჭიხოდ მიიჩნევს დასძინოს, ხომ წიგნებით სახეებდობის მსუხვედთ შეუძლიათ მიმახოთ ბ-ნ გოკაჲევს ყოველდღიუხად, საღელსასწაულო და კვიხა დღეების გახდა, 9-დან 2 საათამდე, მეფისნაცვლის კანცელარიის შენობაში“.

საიმპერატორო მეცნიერებათა აკადემიიდან, რუსეთის უნივერსიტეტებიდან და კერძო პირებისგან ბიბლიოთეკამ დიდძალი რაოდენობის წიგნები მიიღო, რამაც გ. ტოკარევის საშუალება მისცა თბილისის გიმნაზიის ბიბლიოთეკასთან წიგნების გაცვლა ეწარმოებინა. თბილისის

საჯარო ბიბლიოთეკის ფონდის დამუშავებისას იგი იყენებდა იმ დროისთვის საუკეთესო კატალოგიზაციის სტანდარტებს; კავკასიაში პირველად მან დაიწყო საბარათე კატალოგების – როგორც ანბანური, ისე საგნობრივი კატალოგების შედგება, რომლებშიც საკუთარი ხელით შექმნდა და ყველა წიგნი. გარდა ამისა, იგი აწარმოებდა საინვენტარო წიგნს, ანუ რეესტრს, რომელშიც წიგნები ბიბლიოთეკაში შემოსვლისთანავე შექმნდა. 1849 წელს ბიბლიოთეკის კატალოგების თანახმად ფონდში იყო 1 957 დასახელების 5 429 ტომი ქართულ, აზერბაიჯანულ, სომხურ, ოსურ, რუსულ, არაბულ, სპარსულ, თურქულ, ბერძნულ, ლათინურ, იტალიურ, ინგლისურ, გერმანულ, ფრანგულ, პოლონურ და ჩეხურ ენებზე, მათგან 325 დასახელების 515 ტომი კავკასიას და მის მიმდებარე ქვეყნებს ეხებოდა.

1850 წელს თბილისში არსდება რუსეთის საიმპერატორო გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილება, რომლის პირველ საერთო კრებაზე გ. ტოკარევის ამ განყოფილების ბიბლიოთეკარად და მუზეუმის მცველად ნიშნავენ. ერთხანს იგი თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის დირექტორის თანამდებობას გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილების ბიბლიოთეკარად და მუზეუმის მცველად მუშაობასთან ათავსებდა.

ამასობაში იმპერატორმა დააკმაყოფილა მიხეილ ვორონცოვის შუამდგომლობა თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკარის თანა-

მდებობის შემოღების თაობაზე. ყოველწლიური დაფინანსება 1850 წლის აგვისტოდან დაწესდა. უზენაესი ბრძანებულების გამოცემის შემდეგ ვორონცოვმა ბიბლიოთეკარად დანიშნა თბილისის გიმნაზიის და ამიერკავკასიის კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტის ფრანგული ენის უფროსი მასწავლებელი, სასამართლო მრჩეველი ოგიუსტ დე სენ-ტომა.

1851 წლის შემოდგომამდე ბიბლიოთეკა განთავსებული იყო მეფისნაცვლის კანცელარიის შენობაში, ამიტომ მას „კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიასთან არსებულ საჯარო ბიბლიოთეკას“ უწოდებდნენ. კავკასიაში ორი წამყვანი ბიბლიოთეკის – თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკისა და გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილების ბიბლიოთეკის მოწყობის გამოცდილებამ გ. ტოკარევს უბიძგა, თბილისში გაეხსნა „ნიგნის საკომისიონერო“. აი, რას წერდა ამის შესახებ გაზეთი „ზაკავკასკი ვესტნიკი“ (1853 წელი, 20 აგვისტო, N34): „სრულიად უეჭველია, რომ ტფილისში და მთელ კავკასიაში უამრავი ადამიანი დაინტერესებული ლიტერატურით და ისინი თვალს ადევნებენ მის სიახლეებს, და კიდევ უფრო მეტნი არიან ისეთები, რომლებისთვისაც ნიგნის კითხვა ცხოვრებაში ერთ-ერთი უდიდესი სიამოვნებაა. გ.ა. ტოკარევმა მეტად დროულად გააცნობიერა ეს მოთხოვნილება და ნიგნის ვაჭრობა თავად თბილისში – კავკასიაში კულტურისა და განათლების ცენტრში წამოიწყო. დიდებული აზრია, რომლის

ხორცშესხმისთვის გ.ა. ტოკარევი ყველა განათლებული ადამიანის გულწრფელ მადლობას იმსახურებს... ნიგნების შექმნის მსურველთ მათი ნახვა რუსეთის საიმპერატორო გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილებაში კომენდანტის ქუჩაზე ქ-ნ ლაპინსკაიას სახლში შეუძლიათ... იმედია, ძალიან ბევრს გაახარებს ეს ამბავი, ტოკარევის სასარგებლო წამოწყებას კი წარმატებას ვუსურვებთ“. სამწუხაროდ, გ. ტოკარევის ნიგნის მალაზიამ დიდხანს ვერ იარსება. 1854 წლის აგვისტოში გაზეთ „კავკაზში“ (N32) გამოქვეყნდა სამწუხარო ცნობა 58 წლის ასაკში გავრილ ალექსის ძე ტოკარევის გარდაცვალების თაობაზე:

„1854 წლის 10 აგვისტოს ტფილისში დაკრძალეს უბედური შემთხვევის შედეგად გარდაცვლილი მეფისნაცვლის კანცელარიის მოხელე, რომანის „ნებისყოფის ძალა“ (1852), დრამის „ფარანძემი“ (1854) და მრავალი სტატიის ავტორი გავრილ ალექსის ძე ტოკარევი. მას პირველს დაევალა ტფილისის საჯარო ბიბლიოთეკის და რუსეთის საიმპერატორო გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილების მუზეუმის მოწყობა. მანვე გახსნა ტფილისში პირველი რუსული ნიგნების მალაზია, დატოვა მრავალი ხელნაწერი ნაშრომი, მათ შორის დაუსრულებელი ხელნაწერი „ერევნის გუბერნიის ისტორია“. იგი ტფილისის წმინდა გიორგის ეკლესიის ეზოში მიაბარეს მიწას“.

გავრილ ალექსევიჩ ტოკარევმა თავისი შრომებითა და ღვაწლით თვალსაჩინო კვალი დატოვა კავკასიაში საბიბლიოთეკო საქმის ისტორიაში. ამ სტატიით გვსურდა გაგვეხსენებინა და პატივი მიგვეგო იმ პიროვნებებისთვის, რომელთა სახელი ნაკლებადაა ცნობილი ფართო საზოგადოებისთვის, თუმცა სწორედ ისინი იდგნენ საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის შექმნის სათავეებთან.

ბიბლიოგრაფია

Мелкадзе Н. В. Исследования Кавказа и культуры его народов кавказским отделом императорского Русского географического общества // *INFOLIB, №3, 2018*

Полиевктов М. А. Степан Васильевич Сафонов // Словарные статьи Михаила Александровича Полиевктова // https://ru.wikisource.org/wiki/РБС/ВТ/Сафонов,_Степан_Васильевич

С. В. Сафонов. Поездка к берегам Черного моря, на корвете «Ифигения», в 1836 году. Одесса: Городская типография, 1837. - 72 с.

საბიბლიოთეკო საქმის ცნობილი წახმომადგენლები

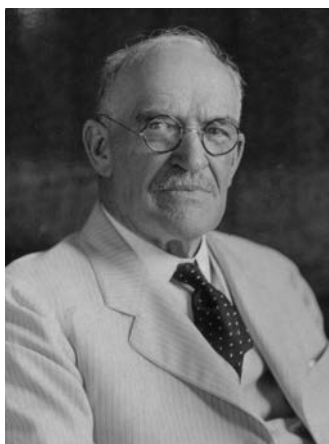

ანა კარტოზია

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

მელვილ დიუი - ამერიკელი საბიბლიოთეკო საქმის ცნობილი მოღვაწე, ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის და საბიბლიოთეკო ჟურნალის დამაარსებელი, პირველი პროფესორი საბიბლიოთეკო დარგში. მან შემოიღო საბიბლიოთეკო საქმის მთელი რიგი სტანდარტები - საბიბლიოთეკო ხელწერა, სტანდარტული საბიბლიოთეკო მოწყობილობა, სტანდარტული საკატალოგო ბარათი, მაგრამ მისი მთავარი დამსახურება არის მსოფლიოში ცნობილი „ათწლიანი (დეციმალური) კლასიფიკაციის“ შექმნა.

მელვილ ლუის კოსუტ დიუი დაიბადა 1851 წლის 10 დეკემბერს ნიუ-იორკის შტატის პატარა ქალაქ ადამს-სენტერში. 15 წლისამ დაამთავრა სკოლა და დაწყებით კლასებში მათემატიკის სწავლების უფლება მოიპოვა. 1870 წელს შევიდა ამჰერსტის კოლეჯში და მისი ბიბლიოთეკის თანამშრომელი გახდა. სწორედ აქ დაებადა წიგნადი ფონდის ათწლიანი კლასიფიკაციის შექმნის იდეა. კოლეჯის ბიბლიოთეკის ორგანიზაციის საუკეთესო ფორმის ძიებაში, დიუი ესტუმრა ნიუ-იორკისა და ახალი ინგლისის 50-მდე ბიბლიოთეკას, კატალოგიზაციისა და საბიბლიოთეკო ფონდების შექმნის მრავალი მეთოდი გამოსცა და შექმნა თავისი ათწლიანი კლასიფიკაცია, საბიბლიოთეკო დოკუმენტების კლასიფიკაციის პირველი, მეცნიერულად დასაბუთებულის სისტემა.

მელვილ დიუი

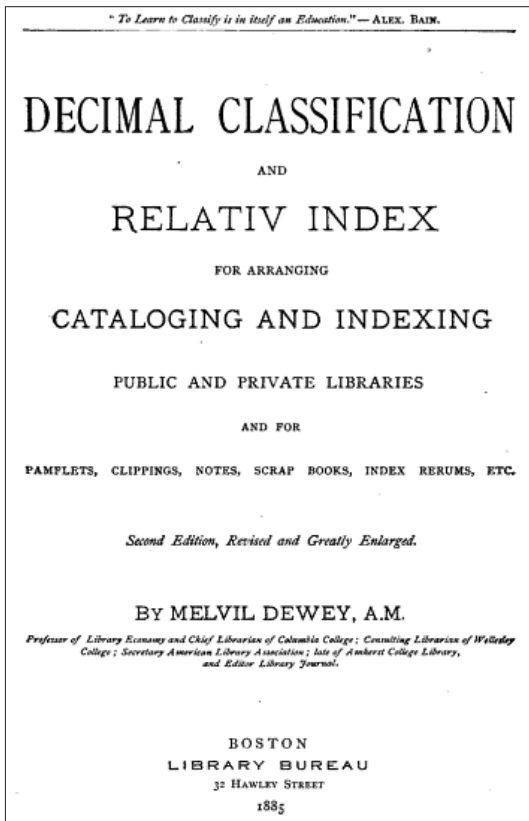
მელვილ დიუი

(დაბადებიდან 170 წლის თავის გამო)

დიუი მივიდა იმ აზრამდე, რომ აუცილებელია წიგნების კლასიფიკაცია მოხდეს მათი შინაარსის და არა ფორმატის მიხედვით. იგი უნდა იყოს მარტივი, საყოველთაოდ გამოყენებადი, გასაგები ინდექსებით და ანბანურ-საგნობრივი საძიებლით. ამისთვის კი საჭირო იყო ყველაზე მარტივი და ყველასათვის გასაგები სიმბოლოების (ინდექსების) გამოყენება. იგი მიხვდა, რომ ამ მოთხოვნებს საუკეთესოდ აკმაყოფილებდა არაბული ციფრები, რაც გასაგებია მსოფლიოში ყველა ენაზე მოლაპარაკე მომხმარებლისათვის. დიუის სისტემას საფუძვლად დაედო ინგლისელი ფილოსოფოსის, ფრენსის ბეკონის, მეცნიერებათა კლასიფიკაციის სისტემა.

მელვილ დიუიმ კაცობრიობის მთელი ცოდნა 000-დან 999-ის ჩათვლით თემატურად დაყო და ათ ძირითად ჯგუფში გააერთიანა. ინდექსი გამოხატავს გარკვეულ დარგს, მეცნიერების ამა თუ იმ სისტემას. თითოეული დარგის გამომხატველი ინდექსი შესაძლებელია გაფართოვდეს ათწლიანობის პრინციპით, მარჯვნივ ციფრების მიწერით. ძიება უნდა გაგრძელდეს ვიდრე არ მივაგნებთ საგნის ზუსტად გამომხატველ ინდექსს. ეს იძლეოდა შინაარსის დეტალური ინდექსაციის და დიდი მოცულობის მასალიდან ინფორმაციის მოპოვების საშუალებას.

დიუიმ დაამუშავა თავისი სქემა კოლეჯის პროფესორებთან კონსულტაციით. 1873 წლის 8 მაისს მან კოლეჯის საბიბლიოთეკო საბჭოს წევრებს პირველად წარუდგინა ეს სქემა, რომლის გამოყენება იმავე წელს დაიწყო მისი კოლეჯის ბიბლიოთეკაში. სამი წლის შემდეგ, 1876 წელს მ. დიუიმ ანონიმურად გამოაქვეყნა თავისი სისტემა შემდეგი სათაურით: „კლასიფიკაცია

ათნილადი კლასიფიკაციის 1885 წლის გამოცემა

და საგნობრივი საძიებელი ბიბლიოთეკის წიგნებისა და ბროშურების კატალოგიზაციისა და განლაგებისათვის“. პირველი გამოცემა 42 გვერდიანი იყო, აქედან 11 გვერდი ეთმობოდა საკლასიფიკაციო ცხრილებს და შეიცავდა ათასამდე განყოფილებას სამნიშნა ინდექსებით. მან გამოიყენა სამნიშნა ინდექსები როგორც ძირითადი, ისე მეორე და მესამე დონის ქვედანაყოფებისათვის, რათა გამარტივებულიყო წიგნების თაროებზე და ბარათების კატალოგებში განლაგება.

მ. დიუის საკლასიფიკაციო სისტემა ავტორის სიცოცხლეში 12-ჯერ გამოიცა. ამ სქემამ დროზე მოუსწრო საზოგადოებრივი ბიბლიოთეკების ინტენსიური განვითარების პერიოდს. ეფექტური სისტემატური განლაგება გულისხმობდა წიგნებზე ღია წვდომას, რაც ითვლება ამერიკის შეერთებული შტატების უდიდეს წვლილად ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და ბიბლიოთეკების დემოკრატიზაციის საქმეში. დიუიმ ამ სისტემაზე საავტორო უფლება მიიღო 1876 წელს.

დიუის ათნილადი კლასიფიკაციის სისტემა საბიბლიოთეკო სისტემებს შორის ყველაზე პოპულარულია. ეს სისტემა მთელ მსოფლიოში გავრცელდა და საერთაშორისო სისტემად იქცა

მას შემდეგ, რაც მიღებულ იქნა ბრიუსელში 1895 წელს დაარსებული საერთაშორისო ბიბლიოგრაფიული ინსტიტუტის მიერ. მას 135-ზე მეტი ქვეყანა იყენებს. იგი თარგმნილია 30-ზე მეტ ენაზე. ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესის ბიბლიოთეკის ათნილადი კლასიფიკაციის განყოფილების სისტემატიზატორები ყოველწლიურად 110 000 ინდექსს ანიჭებენ დოკუმენტებს დიუის ათნილადი კლასიფიკაციის მიხედვით.

მ. დიუის ათნილადი კლასიფიკაციის სისტემა დაედო საფუძვლად უნივერსალურ ათნილად კლასიფიკაციას, რომელიც შეიქმნა XX საუკუნის დასაწყისში ბელგიელი ბიბლიოგრაფების პოლ ოტლესა და ანრი ლაფონტენის მიერ.

დიუიმ მათ სრული უფლება მისცა, გამოეყენებინათ მისი სისტემა და მოდიფიცირებაც მოეხდინათ. უნივერსალური ათნილადი კლასიფიკაცია ხარისხობრივად განსხვავდება დიუის სისტემისგან იმით, რომ მათ მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანეს სისტემაში. უნივერსალურ ათნილად კლასიფიკაციაში შევიდა მსაზღვრელების დამატებითი ცხრილი, რომელიც იძლევა ახალი ინდექსების შექმნის საშუალებას, შეესაბამება მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების დონეს და შეივსო იყო ახალი ცნებებით. უნივერსალურ ათნილად კლასიფიკაციაში მიღებული ათნილადი დაყოფის პრინციპი საშუალებას იძლევა მეცნიერების ყველა დარგი თავისი სტრუქტურით, ქვედარგებითა და ქვეთემებით ასახულ იქნეს კატალოგებში საკლასიფიკაციო ცხრილებში მიღებული ინდექსაციის გამოყენებით. ე.ი. ეს სისტემა არის უნივერსალური. მასში შეიძლება აისახოს როგორც დიდი ხნის წინათ მეცნიერების სახით ჩამოყალიბებული მოძღვრება, ასევე თანამედროვე ეტაპზე წარმოდგენილი ახალი მეცნიერებანი. ამან უფრო მოქნილი გახადა დიუის სისტემა. ეს კლასიფიკაცია წარმოადგენს დიუის ათნილადი კლასიფიკაციის ევროპულ ვარიანტს და ეწოდება უნივერსალური ათნილადი კლასიფიკაცია (უაკ).

ამჟერსტის კოლეჯში მეღვილ დიუიმ მიიღო ბაკალავრის ხარისხი (1874 წ.) და მაგისტრის ხარისხი (1877 წ.) მათემატიკის დარგში, მაგრამ მაინც დარჩა ბიბლიოთეკარის თანამდებობაზე. იგი არის ათობით საბიბლიოთეკო პროექტის ინიციატორი. მან საბიბლიოთეკო საქმეს მიუ-

ძღვნა მთელი თავისი ცხოვრების დიდი ნაწილი და ღრმა კვალი დატოვა ამ სფეროში. ჯერ კიდევ სტუდენტობისას დააარსა საბიბლიოთეკო ბიურო, რომელიც ყიდდა მაღალხარისხიან საკატალოგო ბარათებს და კარტოთეკებს.

ახალგაზრდობაში დიუი გამოდიოდა ინგლისური ორთოგრაფიის რეფორმის საჭიროების მოთხოვნით. იგი იყო ინგლისური მართლწერის გამარტივების მომხრე. 1886 წელს მან დააარსა ორთოგრაფიის რეფორმის ასოციაცია.

1876 წელს დიუიმ დააარსა ამერიკის ზომა-წონის ერთეულთა ბიურო, იყო მისი მდივანი და რედაქტირებას უკეთებდა მის ოფიციალურ გამოცემებს. მან შეიმუშავა სიტყვათშემოკლების სტანდარტები, ასევე, საბიბლიოთეკო ტექნიკის უნიფიკაციის სტანდარტები. 1876 წელის დიუიმ გაანალიზა რა საბიბლიოთეკო პრაქტიკა, შექმნა საკატალოგო ბარათის სტანდარტი (7,5x12,5) ბიბლიოგრაფიული ჩანაწერით (წიგნის შესახებ ინფორმაციით).

საბიბლიოთეკო კატალოგები ჯერ კიდევ უძველეს დროში აღმოცენდა. ძველი მსოფლიოს ბიბლიოთეკებს თავიანთ კოლექციებში ჰქონდათ დოკუმენტების დიდი რაოდენობა, რომელთა მოძებნა კატალოგების გარეშე წარმოუდგენელი იყო. ჩვენამდე მოღწეულია კატალოგების ფრაგმენტები - წარწერები ძველი ტაძრების კედლებზე, თიხის ფირფიტები, რომლებიც ასრულებდნენ თანამედროვე საკატალოგო ბარათის ფუნქციას. შუა საუკუნეებში კატალოგებს საინვენტარო ჩანაწერების სახე ჰქონდათ. ჩანაწერები იქმნებოდა ან შეძენის, ან ავტორის, ან კიდევ თაროებზე თემების მიხედვით.

მელვილ დიუის საკატალოგო ბარათი ძალიან მალე აღიარეს მთელ მსოფლიოში როგორც სტანდარტი. საკატალოგო ბარათი იმდენად მოსახერხებელია ინფორმაციის აღსაქმელად, რომ გადატანილ იქნა ელექტრონულ კატალოგში (საკატალოგო ბარათის ეკრანული გამოსახულება). დიუიმ შექმნა აგრეთვე ბიბლიოგრაფიული ხელწერა კატალოგებისთვის.

დიუის ინიციატივით 1876 წელს ფილადელფიაში, ბოსტონში მოიწვიეს ბიბლიოთეკართა კონფერენცია. მასზე განიხილეს საბიბლიოთეკო საქმის განვითარების პერსპექტივები, ბიბლიოთეკების სპეციალიზაციის საკითხი, მათი სტრატეგია და ტაქტიკა. კონფერენციაზე

გადაწყდა მსოფლიოში ბიბლიოთეკართა პირველი პროფესიული გაერთიანების, ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის შექმნა. მელვილ დიუი იყო მისი ერთ-ერთი დამაარსებელი, 1876 წლიდან 1891 წლამდე ამ ასოციაციის მდივანი, 1891 და 1893 წლებში კი - პრეზიდენტი. 1876 წლიდან მისი რედაქტორობით გამოსვლას იწყებს პირველი საბიბლიოთეკო ჟურნალი „The Library Journal“.

მ. დიუიმ 1887 წელს კოლუმბიის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში გახსნა ისტორიაში პირველი საბიბლიოთეკო სკოლა - ბიბლიოთეკართა მოსამზადებელი სპეციალიზებული სასწავლო დაწესებულება. სკოლის შექმნის იდეა მოწონებულ იქნა კოლეჯის სამეურვეო საბჭოს მიერ 1884 წლის 5 მაისს. მოსამზადებელი პერიოდის შემდეგ სკოლა ოფიციალურად გაიხსნა 1887 წლის 5 იანვარს. მასში სწავლობდა 20 სტუდენტი - 3 მამაკაცი და 17 ქალი.

მ. დიუიმ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო ბიბლიოთეკის პროფესიით ქალების მოზიდვას. ამის შესახებ იგი ხშირად წერდა მოხსენებებში, სტატიებში, საუბრობდა ლექციებზე, მაგრამ საზოგადოება ჯერ არ იყო მზად, მიეღო ასეთი რადიკალური ცვლილებები. ბიბლიოთეკარის პროფესია ითვლებოდა მხოლოდ მამაკაცის პრივილეგიად.

საზოგადოებამ ახალგაზრდა რეფორმატორს პროტესტით უპასუხა. დადიოდა ხმები მისი ქალებთან არასათანადო ურთიერთობების შესახებ. დიუის ბრალი ედებოდა ქალების სექსუალურ შევიწროებაში. მიუხედავად იმისა, რომ საბიბლიოთეკო სკოლას დიდი წარმატება ჰქონდა, კოლეჯის სამეურვეო საბჭომ მიიღო რეზოლუცია მისი დახურვის შესახებ. დიუიმ თანამდებობა დატოვა და 1889 წლის დასაწყისში თავისი საბიბლიოთეკო სკოლით, მასწავლებლებითა და მოსწავლეებით გადავიდა ნიუ-იორკის შტატის ქალაქ ოლბენში. 1888-1906 წლებში იგი იყო აგრეთვე ნიუ-იორკის შტატის ბიბლიოთეკის დირექტორი და ნიუ-იორკის შტატის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის მდივანი.

XIX საუკუნის დასაწყისში ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა დაიწყო დასავლეთი მხარეების ათვისება, შეიქმნა ახალი დასახლებები. დიუიმ წამოაყენა მოძრავი ბიბლიოთეკების შექმნის პროგრამა. ასობით წიგნი იგზავნებოდა იქ.

დიუი თვლიდა, რომ ბიბლიოთეკარებმა აქტიურად უნდა იმუშაონ მკითხველებთან, მიიზიდონ ისინი და ჩართონ ბიბლიოთეკის საქმიანობაში. ბიბლიოთეკარი არა მარტო მკითხველს უნდა მოემსახუროს, გასცეს მასზე საჭირო ლიტერატურა, არამედ პროფესიულად უნდა მიუდგეს თავის საქმეს, იყოს აღმზრდელი. დიუი მომხრე იყო საერთაშორისო საბიბლიოთეკო თანამშრომლობისა, ბიბლიოთეკების კორპორაციის. მისი ერთ-ერთი იდეა იყო სასკოლო და საზოგადოებრივი ბიბლიოთეკების კონტროლის ფუნქციის მქონე სახელმწიფო ბიბლიოთეკების შექმნა.

ყველა თანამდებობის დატოვების შემდეგ, ბოლო პროექტი, რომელიც მ. დიუიმ განახორციელა, იყო ლეიკ-პლესიდის კლუბის შექმნა. ეს იყო მონიწივე საბიბლიოთეკო გამოცდილების თავისებური სკოლა ნიუ-იორკის შტატის თვალწინა მხარეში, ლეიკ-პლესიდში, მის მიერ შექმნილ სამსართულიან სახლში, თავისი ბაღითა და სტადიონით. აქ ხელმისაწვდომ ფასად იყიდებოდა 24 დღიანი საგზურები ამერიკის შეერთებული შტატებისა და სხვა ქვეყნების ბიბლიოთეკარებისათვის. კონფერენცენტრში იმართებოდა შეხვედრები, სადაც განიხილავდნენ მონიწივე რეფორმატულ იდეებს. ორთოგრაფიის რეფორმის მისი თეორია წარმატებულად გამოიყენებოდა ლეიკ-პლესიდის კლუბის ლანჩის მენიუში. დიუიმ 1922 წელს ლეიკ-პლესიდში დააარსა საგანმანათლებლო ფონდი, 1925 წელს კი ადი რონდაკში საფუძველი ჩაუყარა მუსიკალურ ფესტივალს.

ლეიკ-პლესიდის კლუბი თავის შემადგენლობაში არ იღებდა ებრაელებს და შავკანიანებს. ეს იყო დიუის პოლიტიკა. იმის შიშით, რომ ებრაელებს არ შეეძინათ მიწები კლუბის მახლობლად, მან ყველა მიწა იყიდა მის გარშემო. რასისტული პოლიტიკის გამო 1904 წელს ნიუ-იორკის სამეურვეო საბჭომ მიიღო პეტიცია დიუის ბიბლიოთეკარის თანამდებობიდან გადაყენების მოთხოვნით. ამის გამო დიუი 1905 წლის ზაფხულში გადადგა კიდეც.

სექსუალური შევიწროების ბრალდების გამო დიუიმ უარი თქვა ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის მუშაობაში აქტიურ მონაწილეობაზე. 1906 წლიდან იგი აღარ იყო მისი აქტიური წევრი, მაგრამ მაინც მიიწვიეს საპატიო სტუმრად ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის 50-ე წლისთავისადმი მიძღვნილ შეკრებაზე 1926 წელს. მოხსენებები, ბრალდებები და გამოძიება მისი მხრიდან ქალების მიმართ შეუსაბამო და შეურაცხმყოფელი ქმედებების შესახებ გრძელდებოდა ასოციაციიდან წამოსვლის შემდეგაც ათწლეულების მანძილზე.

მეღვილ დიუი იყო პირველი პროპაგანდისტი ლეიკ-პლესიდის ზამთრის ოლიმპიური თამაშებისა და შვილთან ერთად აქტიურ მონაწილეობას იღებდა 1932 წლის ზამთრის ოლიმპიური თამაშების მომზადებაში. იგი მეთაურობდა ზამთრის ოლიმპიური თამაშების ნიუ-იორკის შტატის კომიტეტს. თუმცა მეღვილ დიუი ოლიმპიადის ჩატარებას ვერ მოესწრო. იგი გარდაიცვალა ინსულტით 1931 წლის 26 დეკემბერს ლეიკ-პლესიდში.

ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის 2019 წლის ივნისის კონფერენციაზე საბჭომ ამოიღო დიუის სახელი მთავარი ჯილდოს სახელწოდებიდან - მეღვილ დიუის მედალი. რეზოლუციაში მოყვანილია რასიზმის, ანტიემიტიზმის და სექსუალური შევიწროების ისტორია. რეზოლუცია მიღებულ იქნა 2020 წლის იანვარში ასოციაციის კონფერენციაზე უმრავლესობის მიერ განხილვის გარეშე და ჯილდოს ეწოდა ამერიკის საბიბლიოთეკო ასოციაციის მედალი.

მიუხედავად ამისა, მეღვილ დიუი ისტორიაში შევიდა როგორც მასების განათლების რეფორმატორი, საბიბლიოთეკო საქმის პიონერი. იგი იყო უდიდესი ბიბლიოთეკარი, საბიბლიოთეკო პროფესიის დამფუძნებელი, გამომგონებელი, ნოვატორი, საინტერესო ადამიანი, რომლის აზრებმა და საქმეებმა არსებითი ზეგავლენა მოახდინეს საბიბლიოთეკო საქმის განვითარებაზე მთელს მსოფლიოში.

ქართული კულტურა

ირმა სისაური

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართველი ფემინისტი და ქალი-განმანათლებელი ეკატერინე თარხნიშვილი გაბაშვილისა

„ისწავლო, რომ ვახკე აქამიანი“

დიდი განმანათლებელი იაკობ გოგებაშვილი ეკატერინე გაბაშვილს „უდაბნოში გაბრწყინებულ ვარსკვლავს“ ადარებდა. ეს ღირსეული ქართველი მწერალი მთელი შეგნებული ცხოვრების მანძილზე ქალთა სოციალური, პოლიტიკური თუ ეკონომიკურ-კულტურული უფლებების მოსაპოვებლად იბრძოდა. მე-19 საუკუნის რეალობაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორუფლებიანობას ქადაგებდა: „მე არ დავმორჩილდი ხვედრს დედაკაცისას, ყმობას და თვითშენირვას კერისას, ამისთვის დიდი ბრძოლა დამჭირდა“ - ეს სიტყვები საუკეთესოდ გამოხატავს ეკატერინე გაბაშვილის სულიწვეთებას, რომელმაც პირველმა აღძრა საკითხი ქალებისათვის განათლების მინიჭებისა. მეტიც, მწერალი თვლიდა, რომ განათლება იყო არა მხოლოდ ქალის, არამედ მთელი ერის გადარჩენისა და განვითარების აუცილებელი პირობა. თავადაც მუდამ თვითგანვითარებისთვის იბრძოდა. აქტიურად მონაწილეობდა ქვეყნის საზოგადოებრივ-კულტურულ ცხოვრებაში. 1868 წლიდან მოყოლებული, ვიდრე აღსასრულამდე, თითქმის არ ყოფილა არცერთი ქართული ჟურნალი თუ გაზეთი, განკუთვნილი მოზარდთა თუ მოზრდილთათვის, ეკატერინე გაბაშვილს თავისი მადლიანი კალამი გონივრულად რომ არ მოეხმარა. „რა გადაგვარჩენს?“ - გაბედულად და

პირდაპირ სვამდა კითხვას ჯერ კიდევ 19 წლის ყმაწვილი ქალი გაზეთ „დროებაში“ გამოქვეყნებულ თავის პირველ წერილში „გლეხკაცის აზრი სასოფლო სკოლაზე“ და იქვე დასაბუთებულად პასუხობდა, რომ სოფლის მცხოვრებთა შორის სწავლა-განათლების დანერგვა იხსნიდა ქვეყანას სრული სიბნელისაგან. ახალგაზრდა ავტორის ეს თამამი განცხადება უყურადღებოდ არ დაუტოვებია მოწინავე საზოგადოებას. ამავე

ეკატერინე გაბაშვილი

გაზეთში კიდევ დაიბეჭდა რამდენიმე სტატია, სადაც პუბლიცისტები ეკატერინე გაბაშვილსა და გაზეთის რედაქციას მადლობას უხდიდნენ ამ საჭირობოროტო საკითხის საინტერესოდ გაშუქებისთვის. აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდში ახალგაზრდა მასწავლებელი ეკატერინე გაბაშვილი უსასყიდლოდ ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას სოფლად გლეხთა შვილებისათვის გახსნილ დაწყებით სკოლაში და ყოველდღიურად უწევდა ბრძოლა მშობლებთან, რომლებიც მიიჩნევდნენ, რომ „ბიჭები უსწავლელადაც კარგად გაუძღვებოდნენ გუთნულს, ხოლო გოგონების საქმე ოჯახი და ბავშვების მოვლა იყო“. მიუხედავად მოსახლეობის წარმოუდგენელი წინააღმდეგობისა, ეკატერინე გაბაშვილი ფარხმალს არ ყრიდა და სჯეროდა, რომ „ყმაწვილის სულისა და სხეულის აღზრდაზე უდიდესი საქმე“ არაფერია „ქვეყნის ნაყოფიერი და ბედნიერი

მომავლისათვის“ (პეტრე უმიკაშვილი).

სულ მალე რევამ თარხნიშვილის ოჯახი საცხოვრებლად გორიდან თბილისში გადმოვიდა და ახალგაზრდა პუბლიცისტი ქალი მალევე მოექცა თბილისელი ინტელიგენციის ყურადღების ცენტრში. ცნობილი საზოგადო მოღვაწისა და შემოქმედის, პეტრე უმიკაშვილის ძალისხმევით ეკატერინე გაბაშვილი მონინავე ქართველებს, „თერგდალეულებს“ დაუახლოვდა. მათთან ურთიერთობამ, ერთხანს ხალხოსნური იდეებით გატაცებული მწერალი ქალის მსოფლმხედველობა ძირფესვიანად შეცვალა.

მაშინ თბილისში ლიტერატურული შეხვედრები ცნობილ ოჯახებში იმართებოდა. სწორედ ასეთ შეკრებაზე გაიცნო ეკატერინემ ქვეყნის უკეთეს მომავალზე მეოცნებე ახალგაზრდა სანდრო გაბაშვილი და თავისი ბედი სამუდამოდ დაუკავშირა მას. ოჯახში გამეფებული ტრადიციული შეხედულებებისა და ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო პრობლემების გამო, ეკატერინე გაბაშვილი ლამის 10 წლით ჩამორჩა საზოგადოებრივ საქმიანობას. მიუხედავად ამისა, ახალგაზრდა ქალმა მაინც მოახერხა ქვეყნის საჭირობოთო საკითხებში გარკვევა-გათვითცნობიერება:

„მე იმ ვინრო კედლებს შუა, რომელსაც ოჯახის დიასახლისობას უძახიან და რომელიც შთანთქავს ხოლმე ხშირად დედაკაცის სულიერ არსებობას, პატარა ქუჭრუტანა გავუკეთე და იქიდან მუდამ ყურს ვუგდებდი და თვალს ვადევნებდი ჩემი ქვეყნის საზოგადო ზრდასა და მსვლელობას“.

ოჯახური რუტინა თუ განსაცდელი მწერლისათვის ახალი მოტივაციის წყარო გახდა. ეკატერინე ახლა უფრო მეტად დაინტერესდა ქალთა უფლებებითა თუ უფლებობით და საკუთარ ავტობიოგრაფიაზე დაყრდნობით რამდენიმე საინტერესო მოთხრობა გამოაქვეყნა, მათ შორის: „ბედნიერება“ და „ფრთებდაგლეჯილი“. ამ უკანასკნელში წარმოჩენილია განათლებული და საზოგადოებრივი აქტიურობისათვის მზადმყოფი ქალის ხვედრი. ავტორი კატეგორიულად მოითხოვს გარემომცვეთაგან ქალისადმი უხეში და უპატივცემულო დამოკიდებულების შეწყვეტას, პირიქით, მისდამი პატივისცემას, ქალის ნიჭისა თუ შესაძლებლობების გამოვლენისათვის ხელშეწყობას ქადაგებს. მწერალი აღშფოთებულია იმ მამაკაცების შეხედულებებითა

და ქმედებებით, რომლებიც ქალს არასრულფასოვან არსებებად თვლიან და არ აღიარებენ მის თანასწორუფლებიანობას, აიძულებენ მამაკაცების უსიტყვო მორჩილებას და მხოლოდ ოჯახური ვალდებულებების შესრულებას მოითხოვენ.

ქალთა უფლებების დაცვა ეკატერინემ საკუთარი უფლებების დაცვით დაიწყო. მიუხედავად ოჯახის წევრების არაკეთილგანწყობისა და მრავალი უსიამოვნებისა, მწერალი ქალი „თავდაჯერებულად გარბოდა“ შინიდან ყოველ კრებასა თუ ღონისძიებაზე, სადაც მისთვის საინტერესო საკითხები განიხილებოდა:

„ჩემი სურვილი იყო, ყველაფერი ჩემი ყურით მომესმინა და ჩემი გონებით შემემომნებინა, ისე ძლიერი იყო სურვილი, რომ ყოველგვარ უსიამოვნებას ვაბიჯებდი: სათავადაზნაურო სკოლის დაფუძნება... ჩვენი ბანკის კრებები, გაზეთის რედაქცია, ახლად აღორძინებული თეატრი და თეატრის საქმეების მოგვარება კრებაზე არ გამომეპარებოდა“.

ეკატერინე გაბაშვილს უყურადღებოდ არ დაუტოვებია საზოგადოების არცერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიება და თანდათან ეს მიზანსწრაფული, პროგრესულად მოაზროვნე, გაბედული, ძლიერი, გონიერი და საქმისადმი თავდადებული ქალი თბილისური ცხოვრების ერთ-ერთი სულისჩამდგმელი გახდა. მისი „სიტყვა საქმიანი და საქმე სიტყვიანი“ 1872 წლიდან ახალი ენერგიით გაიშალა და ქვეყანას ქალი-განმანათლებელი მოეწვინა. ამავე წელს ეკატერინე გაბაშვილი სათავეში ჩაუდგა თბილისში, ანასტასია წერეთლის ინიციატივით დაფუძნებულ ქალთა წრეს, რომელიც მიზნად ისახავდა ქალთა გამათავისუფლებელი იდეების პროპაგანდას, საზოგადოებაში ეროვნული გრძნობის განმტკიცებასა და ქართული ლიტერატურის აღორძინებას. მანდილოსნებმა ხელი მიჰყვეს რუსი და ევროპელი მწერლების პოპულარული ნაწარმოებების თარგმნას და პატარა წიგნებად გამოცემას: „როგორი ენერგიით და როგორი ხალისით შევუდექით საქმეს! როგორ გამჭრიახად გვხელმძღვანელობდა ტასო, როგორ გვაჩქარებდა და რა თავდადებას იჩენდა თარგმანების გამოცემაში“ - იხსენებდა მას ანასტასია წერეთელი.

სამწუხაროდ, მთარგმნელ ქალიშვილთა წრე მალე დაიშალა, რადგან მათმა შეკრებებმა მთავრობის ყურადღება მიიქცია. დაიწყეს აქტიური

ეკატერინე გაბაშვილი (შუა რიგში, მარჯვნიდან მე-4) ქრა-კერვის ქალთა სკოლის მოსწავლეებთან ერთად

წევრების დევნა-შევიწროება. 1884 წელს დროებით მუშაობა კვლავ განახლდა, მაგრამ ქალთა წრეს დიდხანს ფუნქციონირება არ ეწერა.

1879 წელს დაარსდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, რომელმაც უდიდესი როლი შეასრულა ქართული კულტურისა და საზოგადოებრივი აზროვნების განვითარების ისტორიაში. საზოგადოების გამგეობის წევრები გახდნენ ეკატერინე გაბაშვილი და ანა წერეთელი. ორი მეგობარი ქალი მრავალი წლის განმავლობაში გულმოდგინედ ემსახურებოდა საქართველოში წერა-კითხვის გავრცელების საქმეს. ილია ჭავჭავაძის მეუღლესთან, ოლღა გურამიშვილთან ერთად ეკატერინე გაბაშვილმა რამდენჯერმე მოაწყო „საქველმოქმედო ბაზრობა“, რომელიც პირველ ხანებში წარმატებული და შემოსავლიანი გახლდათ.

თანამედროვე ქალებს ძალიან აწუხებდათ ქართული საბავშვო ლიტერატურის სიღარიბე და ბიბლიოთეკა-სამკითხველოების უნუგეშო მდგომარეობა. ამიტომაც ანასტასია წერეთელმა, ეკატერინე გაბაშვილმა და ეკატერინე მესხმა დააარსეს პატარა წრე და მიზნად დაისახეს

ზემოხსენებულ პრობლემებთან გამკლავება. ნაცნობ-მეგობართა პირადი ბიბლიოთეკებიდან შეაგროვეს საკმაო რაოდენობის წიგნები და მოკლე ხანში წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების პირველი სამკითხველო გახსნეს... უსახსრობის გამო ეს კეთილი წამოწყებაც ჩაიშალა. წერა-კითხვის საზოგადოებამ ვერ გადაიხადა ბინის ქირა, სადაც ბიბლიოთეკა იყო გახსნილი და ამდენი წვალებითა და ხვეწნა-მუდარით შეგროვილი წიგნები სახლის პატრონმა ქუჩაში გამოყარა. „ჩვენი ვაი-ვაგლახით შეგროვილი წიგნები ქუჩაში რომ ვნახე გამოყრილი, თვალთ დამიბნელდა, გული მომეკუმშაო“ - გულდანყვეტილი იგონებდა ეკატერინე გაბაშვილი.

მწერალი ქალი საოცარი ენერჯითა და თავდადებით მუშაობდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. იგი ცდილობდა ქვეყნის ყველა რაიონში შეეტანა სინათლე.

1879 წელს ეკატერინე გაბაშვილმა წარმოდგენა გამართა ახალქალაქში. სცენაზე დაიდგა მისი პიესა „სცენები ყმანვილი ქალის ცხოვრებიდან“, სადაც ერთ-ერთ როლს ავტორიც თამაშობდა. ამ გარემოებამ მთელი მაზრა ააღელვა, რადგან ქალის სცენაზე გამოსვლა იმ დროს სირცხვილად

ითვლებოდა. ეკატერინე გაბაშვილის მსახიობობა დაგმო საზოგადოების დიდმა ნაწილმა. ამას მოჰყვა სალანძღავი წერილები, დაცინვა, ქილიკი, შეურაცხყოფა, მაგრამ მწერალი არ შეუშინდა ხალხის ცინიზმს და სულ მალე „ჩვეულებად იქცა მაზრაში წარმოდგენების გამართვა და მონაწილეობის მიღება ხომ ყველა ლამაზი და წარჩინებული გვარიშვილის ასულების საცილობელი გახდა“.

პროგრესულად მოაზროვნე ქალი თვლიდა, რომ თეატრი ხალხის გამოფხიზლების ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება იყო. მით უმეტეს, ქალებისათვის, რომელთაც სცენა დამოუკიდებლობის განცდას უღვივებდა, თვითშეფასებას უმაღლებდა, თავისუფალ პიროვნებად ჩამოყალიბებაში ეხმარებოდა. ეკატერინე გაბაშვილი ხშირად საკუთარ თავსაც იმხნეებდა და ინუგეშებდა. საინტერესოა, პეტრე უმიკაშვილის ერთ-ერთი პირადი წერილი ოჯახური პირობებით შევიწროებული მწერალი ქალისადმი, სადაც მცხოვანი შემოქმედი თხოვნით მიმართავს ეკატერინეს, ხელიდან არ გაუშვას კალამი, იმიტომ რომ მისი საქმე „ნამბაძველი იქნება სხვა ქალებისთვის...“. „სწერეთ მთელ სიცოცხლეში კეთილის და პატიოსნის საზოგადო ბედნიერებისათვის, ნუ დაეჩაგვრინებით მწუხარე აზრს... საკუთარი გაჭირვება, სიღარიბე, მწუხარება ერთის ატომის, ერთის წინწკალის დაჩაგვრა... ამან არ უნდა შეგაშინოს, არ უნდა შეაშინოს, ვისაც თავისი თავი მთელის ქვეყნიერების, მთელის მსოფლიოს ცენტრად არ მიაჩნია“.

მიუხედავად არაერთი იმედგაცრუებისა, ტკივილისა და განსაცდელისა, ეკატერინე გაბაშვილი ყოველთვის ახერხებდა თავისი სულიერი ძალების მობილიზებას საქვეყნოდ მნიშვნელოვანი საქმეების მოსაგვარებლად. ფემინისტი მწერალი ჯერ კიდევ XIX საუკუნის 90-იანი წლებიდან იბრძოდა პირველი ქართული ქალთა სკოლის დაარსებისათვის. საადგილმამულო ბანკის ერთ-ერთ საჯარო სხდომაზე იგი სიტყვით გამოვიდა და გონივრულად დაასაბუთა ქალებისათვის განათლების მიღების აუცილებლობა. ანასტასია წერეთლის მოგონებებში ვკითხულობთ, თუ როგორ უკრავდა ტაშს თვალცრემლიანი მსმენელი ეკატერინეს და ხმამაღლა გაჰყვიროდა: „სამართლიანად მოითხოვა ქალებისათვის სკოლა“. გავიდა ხანი და ქართველ

ქალთა ამხანაგობის გამგეობამ გაზეთ „ცნობის ფურცელში“ გამოაქვეყნა ინფორმაცია გოგონებისათვის „ჭრა-კერვისა და ძველი ქართული ხელსაქმეობის“ შემსწავლელი სკოლა-სახელოსნოს გახსნის შესახებ. პროფესიულ სასწავლებელში ქალიშვილები მიიღებდნენ როგორც საგნობრივ ცოდნას, ასევე დახელოვნებოდნენ ტრადიციულ ხელსაქმეობაში. ეს განცხადება იმდენად საინტერესო აღმოჩნდა საზოგადოებისათვის, რომ მისი გამოქვეყნებიდან ერთი კვირის თავზე ეკატერინე გაბაშვილის საცხოვრებელ სახლში სკოლა გაიხსნა. სასწავლებლის დირექტორობა, რასაკვირველია, მწერალმა ქალმა ითავა. ქართველი ხალხის საუკეთესო ნაწილმა დახმარება აღუთქვა სკოლას, როგორც ერისათვის სასარგებლო წამოწყებას, მაგრამ საბოლოოდ, ამ სასწავლებელსაც უამრავი პრობლემა გაუჩნდა. მთავარი მაინც ფინანსური გასაჭირი გახლდათ. ეკატერინე გაბაშვილი ძალღონეს არ იშურებდა სკოლის ფეხზე დასაყენებლად. მის არქივში მრავლად შევხვდებით სხვადასხვა დაწესებულებებისადმი გაგზავნილ წერილებს, სადაც სკოლის დირექტორი ფულად დახმარებას ითხოვს სასწავლებლის სრულფასოვნად ფუნქციონირებისათვის.

გონიერი, მიზანსწრაფული და შეუპოვარი დირექტორის მეცენატობით სკოლამ ოცდახუთ წელს იარსება. ეკატერინე უანგარო და მოწაფეთათვის თავდადებული პედაგოგი გახლდათ. იგი გვერდიდან არ შორდებოდა გოგონებს, მუდამ მათ წინსვლასა და განვითარებაზე ზრუნავდა. მწერლის შრომამ სასურველი შედეგი გამოიღო. ქალთა პროფესიული სასწავლებელი მთელ საქართველოში სამაგალითო და პოპულარული გახდა:

„ოცდახუთი წელიწადი ვემსახურე ამ სკოლას და ჩემთან ერთად რამდენიმე ინტელიგენტი ქალები, მთელი ჩვენი ენერჯითა და თავდადებით. მართალია, ბევრი ვაი-ვაგლახი და ბრძოლა გამოიარა სკოლამ, მაგრამ წარჩინებით გაიარა საუკუნის მეოთხედი“ - წერდა თავის მოგონებებში ეკატერინე გაბაშვილი

და აი, 1922 წელს საქართველოს გასაბჭოების წლისთავზე ახალმა ხელისუფლებამ ჩათვალა, რომ უკვე მცხოვან მოღვაწეს ძალა აღარ შესწევდა ფართომასშტაბიანი საზოგადო საქმის გაძღოლისა და ამიტომაც ეს კერძო დაწესებუ-

ლება, სხვათა მსგავსად, „ქინძისთავისოდენა ლუკმასავით“ გადაყლაპა.

აღსანიშნავია, რომ ეკატერინე გაბაშვილი ქალებისათვის უმაღლესი განათლების მიღებისთვისაც იბრძოდა. 1899 წელს თავადაზნაურთა მორიგი კრების საყურადღებოდ მან გამოაქვეყნა წერილი, სადაც ხაზგასმით აღნიშნა ქართველი ქალების საერთო სატკივარი:

„მაშინ, როდესაც ყოველი მივიწყებული კუთხიდან, ყოველი განმარტოებული სოფლიდან ღარიბ აზნაურიშვილებს გზა აქვთ თავისი ვაჟიშვილი თავის სააზნაურო სკოლაში მიაბარონ, ქალიშვილები რჩებიან ყოვლის უნუგეშოდ, სიბნელეში და უმეცრებაში. რამდენჯერ ყოფილა ყოველი თქვენთაგანი, ბატონო, მონმე, როდესაც ძმა ბრუნდება შინ სწავლითა და მეცნიერებით აღჭურვილი და ბეჩავი და კი მოწინებით შეჰყურებს იმას სწავლით ძღვევამოსილს და ბევრჯერ შურით მდულარებასაც აბნევს. რათა? რისთვის? სად არის ჩვენი თავმოსაწონი? „ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვადია“.

ბუნებრივია, მე-19 საუკუნის საზოგადოების დიდი ნაწილი წინააღმდეგი გახლდათ ქალისა და მამაკაცის თანასწორუფლებიანობისა. „ტრადიციონალისტები“ ძალას არ იშურებდნენ, რომ ქალი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საქმიანობიდან მოეწყვიტათ, ჩაეკეტათ ოჯახის კედლებში და უუფლებო ნივთად ექციათ. სწორედ ქალისადმი ასეთ დამამცირებელ მიდგომას აპროტესტებდა მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრების მანძილზე ეკატერინე გაბაშვილი. ქალთა უფლებების დასაცავად ორგზის დააარსა, ეგრეთ წოდებული, ქალთა წრე, რომელიც, მიუხედავად მისი ხანმოკლე არსებობისა, იყო პირველი მცდელობა ქალთა დამოუკიდებელი საქმიანობისა. ფემინისტურმა მოძრაობამ 1905 წელს ახალი ძალით ამოხეთქა და პოლიტიკური შეფერილობაც მიიღო. „როცა ქვეყანა შეიძრა, ქალებიც ავხმურდით“ - წერდა ეკატერინე გაბაშვილი თავის მოგონებათა წიგნში „ჩემი სიყმანვილე“ და იქვე სიამოვნებით აღნიშნავდა იმასაც, რომ მისივე სახლში გამართულ ქალთა პირველ კრებაზე „ისეთი წრის და ისეთი ხნის ქალები მოვიდნენ, მანამდე არავის რომ არ ენა-

ხა, არც საზოგადოებაში და არც ქართულ თეატრში“.

ღირსეულ მამულიშვილს, ფემინისტური მოძრაობის წინამძღოლს, ქალთა საგანმანათლებლო საქმის სულისჩამდგმელს, საბავშვო მწერალსა და პუბლიცისტს მადლიერმა ქართველმა ხალხმა 1911 წლის 1 მაისს სალიტერატურო და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის 40 წლის იუბილე გადაუხადა. ეს არ გახლდათ მხოლოდ მწერლისადმი მიძღვნილი დღესასწაული. ეს იყო პატივისცემა ქართველი ქალისა, რომელმაც ოჯახის ვიწრო კედლებს მიღმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ-საგანმანათლებლო საქმიანობა გააჩაღა და დაკისრებული მოვალეობა პირნათლად შეასრულა ქვეყნის წინაშე.

ეკატერინე გაბაშვილი არასოდეს ჩამოშორებია საზოგადოებრივ ასპარეზს. 1924 წელს მისი თაოსნობით დაარსდა საზოგადოება „ჯეჯილი“, რომლის მიზანიც საბავშვო ლიტერატურის ბეჭდვა გახლდათ. 1925 წელს კი მეგობრებთან ერთად გამოსცა „ქართველ მწერალ ქალთა აღმანახის“ ორი ნომერი. ქართველი ფემინისტი და ქალი-განმანათლებელი 1938 წელს ღრმად მოხუცებული გარდაიცვალა. დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში.

ჩვენი წერილი მინდა ეკატერინე გაბაშვილის სიტყვებითვე დავასრულო, რომელიც მსცოვანმა მოღვაწემ თავის საიუბილეო საღამოზე სულზე უტკბეს სამშობლოს მიუძღვნა:

„ყოველი წამი ჩემი სიცოცხლისა გეკუთვნის შენ და შენი გამაჩვევების სუხვიღს... და თუ ჩემი ნაბიჯები მკითადი და უფეხუდია, ნუ დამსჯი, ის ხომ, ხაც აჩის შენია და შენ გეკუთვნის“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქალთა საკითხი საქართველოში XIX საუკუნეების მიჯნაზე. - თბ., 2011. - გვ. 15.
2. ბოცვაძე, იოსებ. პრესა და მწერლობა. - თბ., 1976. - გვ. 200-217.
3. მწერალთა ავტობიოგრაფიები. წიგნი I. - 2013 წ.
4. სახალხო გაზეთი. - 1911. - N292.
5. განათლება. - 1911. - N3. - გვ. 162.

ქართული ღიგეაგუხა: ვაჟა-ფშაველა - 160

გიორგი კაკელიძე

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის გენერალური დირექტორი

საქართველო 14 იანვარი

როცა დაიხედა, ცალი ფეხი იქით ედგა... მერე ცალი თვალიც იქით ეპყრა... ცალ მხარს მინაზე მიითრევიდა... ნახევარი კაცი იყო, მაგრამ დანარჩენებზე დიდი. დევივით. სულ სხვამ, ცოტა გვიან, მისი სათქმელიც თქვა: არათქვენებურ სიზმრებს ვხედავო – თავი მოიწონა და დაიქადა კიდეც. პირველი იშვიათად იკვებინდა, ერთხელ წამოსცდა და ისიც – ამ ნახევრობაზე: „ვნუგეშობ ამით: მიწას მიწურად და ცას ციურად მივე თავაზი“. მისი მეგობრები, ქვევით, ბარში, მაშინ ზმანებებს გაურბოდნენ – ორთავ თვალის სინათლე სჭირდებოდათ – სავსებით სამართლიანად გაურბოდნენ. ამას კი ისე შეეძლო – ცალით საცელი ეზომა და ცალით სიზმარი ენახა. დევივით. აკი პირველად მათი ქორწილი ესიზმრა, ვისაც მიაგავდა. მანამდე არავის წარმოედგინა – არც ამოხსნას ცდილან მაინცდამაინც. არ უკითხავთ უკან მომავალისთვის – რად ხარშავდნენ ეს გოლიათები კაცის თავ-ფეხს, ეგებ ქვაბში თვითონ სტუმარი იყო და საკუთარ თავს შორიდან უმზერდა. ჰოდა, არავის უკითხავს-მეთქი, რამ გააძლო უსმელ-უჭმელი, ისე, რომ ყელშიაც ამოსდიოდა. ამის მერე მის ცალ თვალს აღარასდროს შეუხედავს ხორცისთვის საკვებად. თვითონ კი ზუსტად მიხვდა, რომ გაიყო. ნუ შეშინდებით, თუ ამასაც თავის თავს ეუბნებოდა – ერთით მეორეს – „გამოღმით მე ვარ, გაღმით – შენ“... ამაზე ვინმესთვის ხომ უნდა ეამბა, ჰოდა, იასთან დააბარა. თუ მსოფლიო სევდა არსებობს, ამაზე შორს ის ვერ წავა. თუ წავიდა – ყალბი იქნება, აი, ძია რომანტიკოსთა დიდ ნაწილს რომ სჩვეოდა, ისეთი – გულზე მჭილით და მჭილზე ცრემ-

ლით. დააბარა, ეგებ ჯობს, მინაშივე, დაბადებამდე მოკვდეთ. ანუ არასდროს. ნუ მოხვალთ, განა სულ მუდამ მზეაო. ისე დააბარა, რომ არ სურვებოდა, ადგებოდა და ამოვიდოდა. ხომ უნდა გაეგო – რას უმაღავდნენ ასე ლამაზს. სწორედ ესაა დიდი სევდის მთავარი ხიბლი – ტკივილს შეგებება მაშინ, როცა მისი არიდება

შეიძლება. თუ წარმავლობის მანამდე ჰიმნებს გავიხსენებთ – ანტისიმღერა გამოვა. „ყოველივე ამაო“ – ისე უფერულდება, მის დამწერს რომ გაუხარდებოდა. გამოტყუების სიზმარია – სიცოცხლის ასატანად გამოწვევა. „ქეიფი“ გახსოვთ? ეგეც გენიალური ცრუს სიმღერაა. ერთს ამბობდა და მეორეს აკეთებდა. წაღმა ფიქრი მაინც არ შეეძლო – სიფხიზლე ერჩივნა – სოფელი რომ უკუღმა ტრიალებდა, მისი წისქვილი მაშინ ფქვავდა. ისიც იცოდა, რომ ახალ საუკუნეს რაღაც დიდი უნდა დაენგრია. სიზმრები აქაც ეხმარებოდნენ, ამის ამოცნობაში. ჰოდა, ხვდებოდა რომ ეს დიდი შეიძლება მისი ცალი თვალიც ყოფილიყო – სამყაროს ენა რომ გაეგო და სადავეც ეპყრა. საითაც უნდოდა, იქით გადახრიდა ამ ზმანებებს. მაგრამ ერთხელ ქარ-წვიმა მიანყდა, მეორე – დახუჭული თვალის ბზარიდან შეეპარა და

„ათასგან ციხე ირღვევა, / ქავ-ციხეებთან სახლია; / ამოდენს საბრალოობას / მარტო მოზარე აკლია, / ჩვენ ვითომ არა გვიჩირდა, / ვითომ უვნებლად ვიყვნით, / ბოლოსა ვნახე სახლკარით / რომ ჩვენაც გავირიყენით. / მოასქდა ღვარი ზენაით, / ლიბო მაჰგლიჯა ციხესა“.

მიხვდა, სიზმრები უნდა დაემალა მეორისგან და პირველის ქუთუთო დაიხურა. ვითომ ასეც დამთავრდა.

P.S. ვაჟა-ფშაველაც სიზმარია. თვალღია ქვეყანას ესიზმრა და მაშინ, როცა არ ელოდა. და ვერ ჩახვდა ქვეყანა ნასიზმრევეს, შეშინებულმა, დილით წყალს მოუყვა და გააყოლა. მალე წყალი უკან მოუბრუნდა. მას მერე სულ ახსოვს და ვერ ამოუხსნია. ახსოვს და არ ითვალისწინებს.

მანანა სამაშვილისაქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ვაჟა-ფშაველას (ლუკა რაზიკაშვილის) დიდი ოჯახის შესახებ არაერთი სარწმუნო მოგონება შემოინახეს მისმა თანამედროვეებმა, ხოლო პოეტის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების მკვლევარნი დღემდე საზრდოობენ იმ საინტერესო მასალით, რომელიც ამოუნურავია და ქართული ლიტერატურის კრიტიკოსთა (თუ მკითხველთა) მუდმივი განსჯის საგნად ქცეულა. პავლე რაზიკაშვილის ოჯახმა ექვსი შვილი აღზარდა: გიორგი, მართა, ლუკა, ბაჩანა, თედო და სანდრო.

თავად პავლე, ჩარგლის ეკლესიის მღვდელი, ფშავის იმდროინდელ მხარეში განათლებითა და პროგრესული აზროვნებით გამოირჩეოდა. ახალგაზრდობიდან უკვე ჩანდა, რომ მას საქონლის მწყემსვისა და მოჭამაგირეობის გარდა უფრო დიდი მისწრაფება გააჩნდა - ეს იყო საქართველოსა და მსოფლიო ისტორიის შესწავლა, მხატვრული ლიტერატურის

კითხვა და სამშობლოს ანმეოსა და მომავალზე ფიქრი. ის „აღმერთებდა საქართველოს, იმისი სამსახური ყველაზე უდიდეს მოვალეობად მიაჩნდა“ (თ. რაზიკაშვილი). ქართული საგმირო პოეზიისა და ჩვენი მწერლების თხზულებათა კარგი მცოდნე - პავლე ცდილობდა ამ საკითხებით შვილებიც დაეინტერესებინა და შეძლებისდაგვარად მათთვის შესაფერისი განათლება მიეცა. ნიჭიერ მღვდელს კალამიც უჭრიდა, უფრო ფართო ასპარეზი კი მას სოფლის მრევლთან ურთიერთობამ მისცა. თავისი ქრისტიანული თვალთახედვა პავლე რაზიკაშვილმა ჩამოაყალიბა ქადაგებების კრებულში - „დარიგებანი“.

ვაჟა-ფშაველა.
მხატვარი ლევან ხარანაული

სიმართლისთვის შერისხულნი (რაზიკაშვილების ოჯახის წევრთა ცხოვრების გზაგვიდასრულები)

მას უნდოდა თვალი აეხილა მთის მიყრუებულ სოფელში გამოკეტილი მოსახლეობისთვის. მჭევრმეტყველი მღვდელი ხალხს სიკეთისა და ქველმოქმედებისკენ მოუწოდებდა: „ჩვენი მამა-პაპის დროს იმისთანა კაცებს აქებდენ და პატივს სცემდენ, რომელთაც უყვარდათ თოფი, ხმალი, ჩხუბი, ერთმანეთის ჭრა და ხოცა, ამაყობა, დიდგულობა, ანპარტავნება და მითი ხალხში თავის გამოჩენა. - ამბობდა ის, -- ეხლა ისეთი დრო არის, იმისთანა კაცებს აქებენ, ვინც არის ნასწავლი, ჭკვიანი, მძიმე ხასიათისა, მშვიდი, ღვთისმოყვარე, ხელმწიფის ერთგული, კაცთმოყვარე, რომელიც თავისი ოფლით ცოლ-შვილსაც აცხოვრებს, ხელმწიფესაც პასუხს აძლევს, მოკეთესაცა და სანყალიც ებრალება და ყველასთან სიყვარულითა და ძმურის ხასიათით იქცევა, ჩხუბსა, ამაყობასა, ქვეყნის გლეჯასა და ტაცებას ერიდება“. სახარების მცნებებთან ერთად პავლე ცდილობდა მოსახლეობაში გავრცელებული ცრურწმენების აღმოფხვრას, ის არ ერიდებოდა ამაზე საუბარს. ერთ ქადაგებაში მოძღვარი პირდაპირ მოუწოდებდა მრევლს, მიცვალებულის საპატივსაცემო ხარჯების შემცირებისკენ, რაც დიდ მატერიალურ ზარალს აყენებდა მთის ისედაც ღარიბ გლეხობას. აი, სწორედ აქედან იკვეთება რაზიკაშვილების გენეტიკური კოდის ორი სახასიათო, გამაერთიანებელი თვისება - ჰუმანურობა და სიმართლის სიყვარული. ამ გრძნობით იყო გამსჭვალული პავლეს გული: „კაცს ნუ მოვკლავთ, ნუ დავჭრით, ნუვის მოვპარავთ, ძალით ნურავის ნავართმევთ, ცილს ნუ დავწამებთ“... „ნათქოშია, კაცი დროს უნდა მიყვესო და დრო კაცს არ მიყვებაო. ძმებო, ნუ დაივიწყებთ, ყოველთვის გახსომდესთ თქვენი უნცროსები, ისე დაარიგეთ, როგორც ეხლანდელს დროს შეეფერება... ყველა

ბის შემცირებისკენ, რაც დიდ მატერიალურ ზარალს აყენებდა მთის ისედაც ღარიბ გლეხობას. აი, სწორედ აქედან იკვეთება რაზიკაშვილების გენეტიკური კოდის ორი სახასიათო, გამაერთიანებელი თვისება - ჰუმანურობა და სიმართლის სიყვარული. ამ გრძნობით იყო გამსჭვალული პავლეს გული: „კაცს ნუ მოვკლავთ, ნუ დავჭრით, ნუვის მოვპარავთ, ძალით ნურავის ნავართმევთ, ცილს ნუ დავწამებთ“... „ნათქოშია, კაცი დროს უნდა მიყვესო და დრო კაცს არ მიყვებაო. ძმებო, ნუ დაივიწყებთ, ყოველთვის გახსომდესთ თქვენი უნცროსები, ისე დაარიგეთ, როგორც ეხლანდელს დროს შეეფერება... ყველა

გაფრთხილდეს - ნურც აყვედრებენ ერთმანეთსა და ნურც ატყუებენ და ნურც ედიდგულებიანო“ - ქადაგებდა ჩარგლის მღვდელი.

როდესაც ასეთ ადამიანზე ვსაუბრობთ, უკვე ბუნებრივად მიგვაჩნია მის ოჯახში ოთხი გამორჩეული პიროვნების აღზრდა, რომელთა შორის ლუკას - ვაჟა ფშაველას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. აქ შორს წაგვიყვანს მწერლის მრავლისმთქმელ შემოქმედებაზე საუბარი, მხოლოდ გვინდა ხაზი გავუსვავთ ვაჟას პიროვნების ერთ საინტერესო თვისებას - სიმართლის სიყვარულს... ამ საკითხში ვაჟა დავით გურამიშვილისა და სამოციანელთა ტრადიციების, უფრო კი ილიას მიერ გაკვალული გზის გამგრძელებელია, მან განავრცო და ახალ, მიუღწეველ სიმაღლემდე აიყვანა ილიას ჰუმანიზმი. მიგვაჩნია, რომ სწორედ სიმართლის სიყვარული იყო ვაჟასეული ზნეობრივი ეთიკისა და მსოფლმხედველობის ქვაკუთხედი, სამართლის ძიებამ დაანახა მწერალს ის პრობლემები, რომელიც აწუხებდა მის საყვარელ ქვეყანას და საფრთხეს უქმნიდა საქართველოს მომავალს. აქ არ შეიძლება არ გავიხსენოთ მისი შესანიშნავი პუბლიცისტური წერილები, სადაც იგი მისთვის დამახასიათებელი ბასრი ენით კილავს ყველა უმსგავსობას, რაც მისი ხალხის ზნეობასა და მორალს არ შეეფერება: „გაითვალისწინეთ ყველამ თვითეული თავისი სიტყვა, გადადგმული ნაბიჯი, ასწონდასწონეთ. უვარგისი დაიწუნეთ საჭაროდ, ნუ შეგრცხვებათ. სირცხვილი და ცოდვა ის არის, როცა ადამიანი ჭირსა ჰმაღლავს. გამომჟღავნება თავის შეცდომისა და ცოდვებისა იგივე გმირობაა“ - წერდა მწერალი. ვაჟას დაკვირვებულ თვალს შესწავლილი ჰქონდა ადამიანის ბუნება, კარგად იცოდა ქართველი კაცის უარყოფითი თვისებები, მაგრამ მათი გადაჭრის გზებს ეძებდა ზოგად ფსიქოლოგიურ ჭრილში, ის მსჯელობდა და ამ მსჯელობას ჰქონდა მომავალზე გათვლილი ბრძნული ფილოსოფიური ჭვრეტის საფუძველი. მწერალი თავისი შეხედულებების წარმოსაჩენად ლექსებსა და პუბლიცისტურ წერილებში მოხერხებულად იყენებდა ალეგორიას და სატირას, ასეთი ფორმით გადმოცემული სიმართლე ბევრად უფრო მწვავე იყო და მკითხველზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა. წერილში „ჩიტრეკია“ ვაჟა მიმართავს მედროვე და მლიქვნელ მწერლებს: „თქვენს მტერს, თუ ჩიტრეკიამ მწერლობა დაიწყო, ვისგანაც არაფერს

გამოელის, იმათ მუდამ ლანძღავს, უსამართლოებს ეძახის, რა არის, დაანახოს ქვეყანას, რომ სიმართლის მოყვარული ვარო. იმას კი ვისგანაც რასმე გამოელის, აქებს და ადიდებს, მაგრამ თუ რასაც მოელოდა, ის სასყიდელი არ მიიღო, ჩქარა ამასაც ლანძღვას დაუწყებს“.

ვაჟა ყველა დაჩაგრულის მოსარჩლე იყო, განსაკუთრებით მთის ღარიბ-ღატაკი მოსახლეობისა. ცნობილია, რომ ის აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა პირველი რევოლუციის წლებში მშრომელი გლეხობის ინტერესების დასაცავად, თუმცა რევოლუციამ მალე იმედები გაუმტყუნა და შემდეგშიც ყველანაირად ცდილობდა რუსეთის მოხელეები არ გაეჭაჭანებინა ფშავის ტერიტორიაზე. ზოგადად, ვაჟა ფიცხი ბუნებისა გახლდათ და ვერ იტანდა მთავრობის მოხელეთა მიერ უსამართლობის ვერანაირ გამოვლინებას. წერილში „ფშავ-ხევსურეთის ავ-კარგი“ მწერალი წერდა: „ნელ-ნელა ჩვენს ხეობაში შემოჰყვეს ცხვირი ბოქაულ-სტრაჟნიკებმა. ბოქაული, თითქოს ძმადაც კი გაეფიცა ხალხს, მოუწონა გაფიცვის მუხლები და მოთხოვნილებანი... შემდეგ დაბრუნდა თავის რეზიდენციას, დაბა თიანეთში. ის დღე იყო და დაიწყო კიდეც ავმა ქარმა ქროლვა; შიგადაშიგ კაცებმაც იწყეს სიარული თიანეთში ბოქაულთან, მაზრის უფროსთან და სხვა მოხელეებთან. აირია მონასტერი...“ მეფის მოხელეთა წინასწარ შედგენილი გეგმით ხდებოდა მთის მოსახლეობის ერთმანეთთან მტრული დამოკიდებულების გაღვივება, ზოგან საეჭვო მკვლელობა ჩაიდინეს, სხვაგან ვიღაც გაძარცვეს: „ერთმა ფშაველმა რომ ხევსური მოკლას, ან ხევსურმა ფშაველი, საკმაო საბუთია მთელი ფშავი ხევსურეთს დაემტეროს. ჩვენთვის ეს არის კიდეც სატირალი და სავალალო, ხოლო ჯადოქრებისთვის სასიხარულო“ - წერდა ის.

ვაჟა იყო ფშაველი გლეხობის დამცველი და მათი წინამძღოლი. აფხუშოში კრებაც კი მოაწყო, სადაც ამაღელვებელი სიტყვით გამოვიდა. „ვაჟა-ფშაველა მოსაჩვენებლად ვაგლახად არაფერს ჩაიდენდა, პირდაპირი, მართალი და პატიოსნების ნამდვილი ღმერთი იყო“ (ხვთისო ბუკუკიშვილის ნაამბობიდან). იურიდიული კანონების კარგად მცოდნეს მოსახლეობა სხვადასხვა თხოვნით მიმართავდა და ისიც ყველას ეხმარებოდა. ცნობილია, როგორ იბრძოდა პოეტის გაჩეხვაზე დაწესებული გადასახადისაგან მოსახლეობის გასათავისუფლებლად. მეფის მო-

თედო რაზიკაშვილი

უმტყუვნა. მაშინ პოეტი ბენჯზე გადაურჩა სიკვდილს, ის თავად გაუსწორდა მოგზავნილ „აბეჩიკს“ იარაღი წაართვა და ლაზათიანად მიტყუპა კიდეც. ლუკას მეუღლე თამარი იგონებდა: „ვაჟა ყოველთვის დაყველგან, სადაცუნდაყოფილიყო, ესარჩლებოდა მთიელ ხალხს, სძულდა მეფის მოხელეები, აბესჩიკები, მამასახლისები, ნაცვლები. ერთხელ, მამასახლისისთვის წართმეული ნიშნები ხურჯინში ჩაეყარა და სახლში მომითანა, წამოყარა მაგიდაზე და მიტხრა: - აჰა, დედაკაცო! - არ გინდა, გულზე ჩამოსაკიდი შიბი გაიკეთეო... 1905 წლის რევოლუცია რომ დაიწყო, ვაჟა ღამეს სახლში არ ათევდა. პოლიციისგან დევნილი გლეხებიც ვაჟასთან აფარებდნენ თავს. თვითონ ვაჟასაც სდევნიდა პოლიცია აფხუშოში მოწყობილი გაფიცვის გამო... ჩემს ტყეში რა უნდა ნიკოლოზის მოსამსახურეებს, - ამბობდა ვაჟა. აწიოკებენ ქვრივ-ობლებს, სად არის სამართალი? აქ ნიკოლოზს რა უნდაო. მის ადგილს ქართველი კაცი უნდა იჯდესო“. 1905 წელს, გლეხთა თავყრილობაზე ვაჟას შეუდგენია რუსეთის იმპერიალისტური პოლიტიკის წინააღმდეგ მიმართული მნიშვნელოვანი დოკუმენტი „ფშავ-ხევსურთა დეკლარაცია“, რომლის ვაჟასეული ხელნაწერი 1948 წელს სოფელ მადაროსკარის სკოლის არქივში აღმოაჩინეს. დეკლარაციის მესამე პუნქტში ნათქვამია: „არ გვინდა რუსის მთავრობისაგან მოცემული სამართალი, რადგან იქ უსამართლობის მეტი ვერა ვნახეთ, არც მისგან დაყენებული მოსამართლეებიო“. 1908-1909 წლებში საქართველოს დამოუკიდებლობაზე მეოცნებე პოეტს რუსეთის წინააღმდეგ აჯანყების გეგმაც დაუსახავს (ს. შანშიაშვილის მოგონება), რომელიც სხვადასხვა მიზეზთა გამო

ხელეებს ვაჟას ასეთი აქტიურობა შეუმჩნეველი არ დარჩენიათ და ცდილობდნენ მის ჩამოცილებას. თავისი პრინციპების ჯიუტად დამცველ მწერალს ტყის მცველი დაადევნეს, რომელმაც ერთხელ ესროლა ვაჟას და იარაღმა

ვერ განუხორციელებია. ერთადერთი რამ, რასაც ჩვენი აზრით, მის სიცოცხლე უნდა გადაერჩინა, გახლდათ ვაჟას უსაზღვროდ დიდი ავტორიტეტი ხალხში. ერთ მოხელეს ლუკას დაპატიმრებაზე უარი უთქვამს: „მე იმ კაცს ვერ დავიჭერ, მთელი საქართველო ფეხზე დადგებაო“.

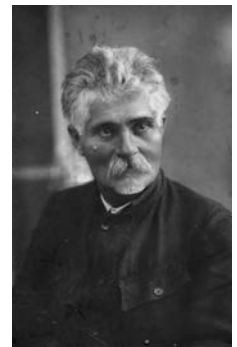
სახალხო პოეტს ვერაფერი დააკლეს, მაგრამ ვაჟას სიკვდილის შემდეგ ვერაგულად გაუსწორდნენ ლუკა რაზიკაშვილის ძმას - საბავშვო მწერალს, ფოლკლორისტს და საზოგადო მოღვაწეს - თედო რაზიკაშვილს. ძმების გაყრის შემდეგ თედო გორის რაიონის სოფელ ხელთუბანში დასახლდა, სადაც პედაგოგად დანიშნეს „წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ მიერ გახსნილ სკოლაში. თედომ იქვე შეირთო ცოლი და კარგი ქართული ოჯახი შექმნა.

მიხეილ რაზიკაშვილი

შრომისმოყვარე, მიზანდასახულმა და ინტერესიანმა თედომ ერთი ქაობიანი ადგილი იაფად იყიდა, წყალი დააშრო და ზღაპრული ხეხილის ბაღი გააშენა. მან შემოიტანა ქართლში იშვიათი ჯიშის ხეხილის ნერგები და ბოსტნეულის ახალი კულტურები, მოამრავლა ფუტკარი. პედაგოგიურ მოღვაწეობას და საოჯახო საქმეს ის შემოქმედებით საქმიანობას უთავსებდა, რასაც ძირითადად ღამის საათებში ახერხებდა. თედო პერიოდულად გზავნიდა თავის შესანიშნავ მოთხრობებსა და ლექსებს, მაშინდელ ჟურნალ-გაზეთებში („ივერია“, „ჭეჭილი“, „კვალი“, „განათლება“, „ნიშადური“ და სხვ.). მკითხველიც მოუთმენლად ელოდა თედოს ახალი მოთხრობებისა და მის მიერ შეგროვებული იშვიათი ფოლკლორული მასალის ხილვას.

თედოს სახლში გაიზარდნენ ვაჟას შვილი - ლევანი და თედოსა და ვაჟას დის, მართას შვილი - მიხა რაზიკაშვილი. ძმებს შორის ყველაზე შეძლებული თედო ოჯახის წევრებს ხშირად ხელს უმართავდა, მისი სახლის კარი მუდამ ღია იყო სტუმრებისთვის. მწერალმა რამდენიმე პარტნიორთან ერთად დააარსა ხელთუბანისა და მისი მიმდებარე სოფლებისთვის საერთო სასოფლო-სამეურნეო კოოპე-

ბახანა (ნიკო) რაზიკაშვილი

რატივი, რომლის საშუალებითაც არა მარტო სოფლის პროდუქტების გაყიდვა, არამედ აზერბაიჯანში ხილის ბარტერული გაცვლა ხდებოდა. მალე, მისი ინიციატივით ჩამოყალიბდა რაიონში ერთ-ერთი პირველი სასოფლო-სამეურნეო ბანკი, გაიხსნა სავაჭრო პუნქტები და სოფლის ბიბლიოთეკა.

თედო, როგორც მშრომელი მოსახლეობის თავგამოდებული დამცველი და მათი მისწრაფებების გამზიარებელი, ახალგაზრდობაშივე ჩაერთო ხალხოსნურ მოძრაობაში. „თედო რაზიკაშვილი სასტიკი და უღმობელი მამხილებელი იყო ყოველივე უსამართლობისა, მოურიდებელი მდევნელი იყო იმ ნაძირალებისა, თუ ცხვრის ქურქში გახვეული მგლებისა, – სულ ერთია შინაურებისა თუ გარეულებისა, – რომელნიც ასე უდიერად ატყუებენ და სჩაგრავენ ჩვენს გლეხკაცობას“ – წერდა ია ეკალაძე. მწერლის სახლი ხელთუბანში მთავრობისაგან და მემამულეთაგან დაჩაგრული გლეხების აგიტაციის ცენტრად გადაიქცა. მწერლის პატრიოტული სულისკვეთება და საქვეყნო საქმეებისადმი თავდადება თვალშისაცემი იყო იმდროინდელი მოხელეებისთვის, რომლებიც მისი დაპატიმრების მიზეზს ეძებდნენ. 1905 წლის 12 სექტემბერს თედო დაიჭირეს და რუსეთში სამუდამო გადასახლება მიუსაჯეს. ბედზე მწერალს ოქტომბრის მანიფესტმა მოუსწრო და გზიდან უკან დააბრუნეს, მაგრამ მისი დევნა ამით არ დამთავრებულა: 1906 წელს მწერალს სახლი ზარბაზნებით დაუნგრეს და ცოლ-შვილით უსახლკაროდ დატოვეს, რის შემდეგაც ის იძულებული გახდა ოჯახით ფშავში, ძმებთან გახიზნულიყო. ხელთუბანში დაბრუნებული თედო 1907 წელს კვლავ ძლივს გადაურჩა დაპატიმრებას. რამდენიმე წლის შემდეგ მან მოახერხა გადამწვარი სახლის აღდგენა და კიდევ უფრო გააფართოვა თავისი მეურნეობა. ხანძარმა გაუნადგურა მწერალს დასაბეჭდად გამზადებული ნაწერები, უნიკალური ფოლკლორული მასალა და ქართული ენის „დიდი ხალხური ლექსიკონი“, რომლის შედგენასაც მას 1900-იან წლებში დაუწყია.

თედო რაზიკაშვილი და მიხეილ რაზიკაშვილი სოციალ-ფედერალისტური პარტიის გორის განყოფილების წევრები იყვნენ. ამავე პარტიის იდეოლოგიას იზიარებდა ვაჟა-ფშაველას ვაჟი - ლევან რაზიკაშვილი. ლევანისა და თედოს გავლენით, ლუკაც თანაუგრძნობდა ფედერა-

ლისტებს, რომლებიც პარტიის შექმნის დღიდან (1904 წ.), საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მთელი პერიოდის განმავლობაში უპირისპირდებოდნენ სოციალ-დემოკრატებს და მკაცრად აკრიტიკებდნენ მათ. ისინი ითხოვდნენ, რომ საქართველო რუსეთის ფედერაციაში შესულიყო მხოლოდ ავტონომიის სტატუსით, შეენარჩუნებინა თავისი ენა და თვითმყოფადობა, ხოლო სახელმწიფო მიწები უსასყიდლოდ გადასცემოდა ღარიბ, უქონელ გლეხობას: „სოციალისტ-ფედერალისტებიეროვნული საკითხის გადაწყვეტას თავიანთ პარტიულ პროგრამაში პრიორიტეტად თვლიდნენ და მიაჩნდათ, რომ სოციალ-დემოკრატებს ამ მიმართულებით, თავიანთი ანტიეროვნული პროგრამის გამო არაფრის გაკეთება არ შეეძლოთ“ (ნ. მიქელაძე). აი, რას გვაუწყებს 1918 წლის 15 ივლისს თბილისში დაბეჭდილი გაზეთი „სოციალ-ფედერალისტი“:

„აბა, დახედეთ, რა ძნელად უხდება საქართველოს მთავრობას ცხოვრების მოწესრიგება. ყველა უცხოელი ლამის მტრად გადაგვეკიდოს, თითქმის ყველანი აღმაცერად გვიცქერიან, რუსეთის ჩამოშორებას ვერ ინელებენ. ზოგნი რუსები არიან და ამიტომ ასე სწყინთ ჩვენი ხელიდან გაცურება. ის კი ავიწყდებათ, რომ ჩვენ არ ვართ რუსები, რომ ჩვენ ქართველები ვართ და გვსურს კიდევ საკუთარი ცხოვრება, ქართული კერის გაჩაღება, მაგრამ ამ ჩვენს სამართლიან წადილს რას მიხვდებიან ქარაფშუტობასა და მათრახზე აღზრდილი რუსი ოფიცრობა?... ჩვენო მტრებო! წადით, გაგვეცალეთ, დასტოვეთ ჩვენი საზღვრები. ნუ იყენებთ ბოროტად ჩვენს მოთმინებას... მთავრობავ! მიაქციეთ ყველა მათ მეტი ყურადღება. საქართველოს მტრებს ნუ ათარეშებთ ჩვენს მიწა-წყალზედ“.

არაა გასაკვირი, რომ გასაბჭოების შემდეგ ბოლშევიკებმა შეუტიეს ფედერალისტებს, როგორც ქართული საზოგადოების ეროვნული ინტერესების დამცველ ფრთას. ამიტომ აღმოჩნდა მათთვის მიუღებელი თედო რაზიკაშვილისა და მისი მიმდევრების მსოფლმხედველობა. ამას გარდა, თედოს პატიოსნება და შეუპოვარი ხასიათი სოფლის მომხვეჭელი გლეხებისთვის ნამდვილ დაბრკოლებას წარმოადგენდა: შურდათ მისი ნიჭი, კეთილშობილება, ფეხჩაუხრელი შრომით შექმნილი დოვლათი, ხალხის კეთილგანწყობა და წარმატება. 1921 წლის თე-

ბერვალის მოვლენების შემდეგ დადგა ამხანაგური კოოპერატივის დაშლის საკითხი. კოოპერატივის ერთ-ერთმა დამფუძნებელმა, კოტე თუმანოვმა მოიდომა ქონების ხელში ჩაგდება, თედო კი მყარად იდგა იმ აზრზე, რომ გლეხების საკეთილდღეოდ შექმნილი ქონება ისევ სახელმწიფოსა და ხალხს უნდა მოხმარებოდა. ამ ნიადაგზე მწერალს სამკვდრო-სასაცოცხლოდ გადაეკიდნენ მისი ყოფილი პარტნიორები. „ბოლშევიკის ქურქში“ გახვეული რამდენიმე ბობოლა გლეხის უარყოფითი განწყობა ხელსაყრელი აღმოჩნდა კომუნისტებისთვის, რომელთაც ვერ აპატიეს მწერალს სამშობლოს უანგარო სამსახური. მტრებმა მას გაუჩხეს ბალი, მოჰპარეს საქონელი და ფუტკარი, დაუნვეს თივის ზვინი. მთავრობის ხელშეწყობით თედოს წინააღმდეგ პირი შეკრეს მის მიერ მხილებულმა დაუსჯელმა ქურდებმა და ხელთუბნის „რევკომის“ თანამშრომლებმა: ტიგრან შახნაზაროვმა, კოტე თუმანიშვილმა, არტემ და ალექსი ფალელაშვილმა და ფალელაშვილების მთელმა საგვარეულომ. ერთხელ თედოს გზაზე დახვდნენ მოსაკლავად, მაგრამ მწერალმა მოიშორა თავდამსხმელები. 1922 წლის 19 იანვარს, ნათლისღების დღესასწაულზე სახლისკენ მიმავალი ნასვამი თედო და მწერლის ქვისლი, შაქრო გაგნიძე გზად „რევკომში“ შევიდნენ მისი თანამშრომლებისთვის დღესასწაულის მისალოცად. ალექსი ფალელაშვილი თედო რაზიკაშვილმა თავისთან სტუმრად მიიწვია, მან კი დაცინვითა და აგრესიით უპასუხა, გავიდა მეორე ოთახში, თოფი შემოიტნა და თედოს ესროლა. თავდაცვის მიზნით ნასვამმა თედომაც ისროლა რამდენიმე ტყვია და ალექსი და არტემ ფალელაშვილები დაჭრა. ამის შემდეგ ხდება ყველაზე საშინელი შურისძიება მწერალზე. თედო და მისი თანმხლები პირი - შაქრო გაგნიძე (ისიც ფედერალისტი) სარდაფში ჩააგდეს და დარაჯად დაუყენეს მილიციელები. ცოტა ხანში სარდაფში ჩავიდნენ „რევკომის“ თანამშრომელი ტიგრან შახნაზაროვი და ფალელაშვილების ნათესავები, რომელთაც სასტიკი წამებით მოკლეს მწერალი და მიაყენეს 53 ჭრილობა. დაჭრეს, ასევე ამ ამბავში სრულიად უდანაშაულო შაქრო გაგნიძე, რომელიც ბედად გამოარიდეს მკვლელობის ადგილს და გადაიყვანეს საპატიმროში. შემდეგ, ბოლშევიკმა პოლიციელებმა შუაღამისას „რევკომში“ ძალით მიიყვანეს სოფლის მცხოვრებლები (100-მდე

პირი) და იარაღის ძალითა და მუქარით ხელი მოაწერიეს რუსულად შედგენილ ცრუ ოქმზე, რომლის მიზანიც იყო მწერლის მკვლელების გამართლება. მოსახლეობის უმეტესობამ რუსულად კითხვა არ იცოდა, რის გამოც ხელი მოაწერეს შაქრო გაგნიძის დახვრეტის მოთხოვნასაც. კომუნისტების სიძულვილი თედოს მიმართ ამით არ დამთავრებულა: სოფლის „რევკომის“ თავმჯდომარის, მისი მოადგილის (კ. თუმანოვის) და არტემ ფალელაშვილის ბრძანებით, თედოს ოჯახს აუკრძალეს მიცვალებულის სოფლის სასაფლაოზე დაკრძალვა და უფლება მისცეს, მხოლოდ ოთხი პირის დასწრებით დაემარხათ მწერალი მის საკუთარ ეზოში. მათ გადაწყვიტეს თედო რაზიკაშვილის ქონების კონფისკაციაც. საბოლოოდ საქმე გამოიძია რაიონის პროკურატურამ, რომელმაც, რაოდენ საოცარიც არ უნდა იყოს, დაადგინა სიმართლე და დაადანაშაულა მკვლელობაში მონაწილე პირები. იმდენად დიდი იყო სოფლის ბობოლების თავგასულობა, რომ დადგენილების გამოტანის შემდეგ მოითხოვეს მკვლელობაში მონაწილე არაპარტიული პირების თავდებით განთავისუფლება. საბოლოოდ, პატიმრომა მიუსაჯეს მხოლოდ ორ პიროვნებას. 1922 წლის იანვრის თვეშივე, მწერალთა კავშირმა მოითხოვა მწერლის ნეშტის გადმოსვენება დიდუბის პათეონში, ასევე აღძრა შუამდგომლობა, რათა მის წარმომადგენელს მონაწილეობა მიეღო ცენტრალურ საგამომძიებლო კომისიაში თედო რაზიკაშვილის საქმეზე გამართულ პროცესში. პასუხი ასეთი გახლდათ: „თანახმად კომისიის განკარგულებისა, თქვენ ნება დაგერთოთ თბილისში ჩამოასვენოთ თედო რაზიკაშვილის ნეშტი, ხოლო რაც შეეხება კომისიაში მონაწილეობის მიღებას, კომისიარიატმა ვერ სცნო დაეკმაყოფილებინა თქვენი შუამდგომლობა“. ნებართვის გაცემის შემდეგ, თედო რაზიკაშვილის ნეშტი გადმოასვენეს და დაკრძალეს დიდუბის მწერალთა და ქართველ მოღვაწეთა პანთეონში.

თედოს სიკვდილმა მოუწვევებელი ტკივილი მიაყენა რაზიკაშვილების ოჯახის ყველა წევრს, მათ შორის ყველაზე გულჩვილსა და მგრძნობიარეს (ნიკო რაზიკაშვილს), რომელმაც რამდენიმე წლით უფროსი ძმა, ლუკა დაკარგა. თედოს მკვლელობის შემდეგ ბაჩანა სწერდა თავის უმცროს ძმას, სანდროს, თბილისში: „შენი წერილი მივიღე, რომელმაც ათასნაირი ფიქრი და

საგონი ამიშალა... კიდევ ძმა მომიკვდა; კიდევ ჩამწყდა გულის სიმი; ქართლში წასვლა მიხაროდა, რადგანაც ძმის ნახვას მოველოდი. დღეს ქართლი მოსაგონებლად შემადრწუნებელი გამიხდა. ვაჰმე, ძმაო, შენს მკვლელებს უნდა შეჰჩრჩეს შენი წამება და სიკვდილი? ვაი დედასა!“. 1900 წლიდან ნიკო მაღაროსკარსა და აფხუშოში ცხოვრობდა და ვაჟასთან ერთად გლეხკაცური შრომის მძიმე უღელს ეწეოდა. მას ცხოვრებამ მძიმე ხვედრი არგუნა, ბევრი გაჭირვება ანახა, დაეღუპა მცირეწლოვანი შვილები, მაგრამ გულს არ იტეხდა, რითიც შეეძლო ეხმარებოდა თავის და-ძმებსა და გაჭირვებულ ხალხს. ბაჩანას ინიციატივით აღადგინეს მაღაროსკარის საშუალო სკოლა, სადაც იგი ბარისახოს სკოლიდან ფშავში გადმოსვლის შემდეგ მუშაობდა. პოეტი ნამდვილი სახალხო მასწავლებელი იყო, რომელიც დღენიადაც ბავშვების განათლებასა და მათ საუკეთესო ქართველებად აღზრდაზე ფიქრობდა.

საერთოდ, რაზიკაშვილების დიდი ოჯახის ყველა წევრი ერთმანეთზე ზრუნვის საუკეთესო მაგალითს აძლევდა ხალხს, მათ შორის ბაჩანა გახლდათ ძმებისა და ნათესავების გაჭირვების ტალკვესი; ის და მისი მეუღლე - მარიამ გურასპაული პატრონობდნენ ვაჟას დაობლებულ შვილებსა და ქართლიდან დევნილ, ცოლ-შვილით სოფელ აფხუშოში მასთან შემოხიზნულ თედოს. ასეთი ყოფის პარალელურად ნიკო რაზიკაშვილი მაინც ცხოვრების შუაგულში ტრიალებდა, არ ჩამორჩებოდა არც ერთ ცხოვრებისეულ მოვლენას, ეცნობოდა ყველა ლიტერატურულ სიახლეს, კითხულობდა პრესას და თავის შესანიშნავ ლექსებს აქვეყნებდა ჟურნალ-გაზეთებში. ის თავისი ძმების სულიერი ძმაც გახლდათ. პოეტურ, მეოცნებე და გულჩვილ ნიკოს ამავე დროს შეუდრეკელი ხასიათი და მებრძოლი ბუნება ჰქონდა: „პოეტ პედაგოგს ხალხის სამსახურის გარდა არავითარი სხვა ინტერესი არ გააჩნდა“ (ი. ქართველიშვილი). ისიც, როგორც მისი ძმები, ვერ იტანდა უსამართლობას და ხშირად თავისი სიფიცხით აგებდა კიდევ. ჯერ კიდევ 1886 წელს პოეტი წერდა:

„როდესაც შეჭმას გლამიან
გულს რაღა ყრუვება უნდა,
მოკეთეს მოკეთურადა,
მგელს მგლურად დახვედრა უნდა,
მელა მაშინებს, თორემა
მგლისა ხომ ვიცი, რაც უნდა“.

ცნობილია, რომ ვაჟამ ამტნისხევეში მასწავლებლობისას თავად ხიმშიაშვილთან და სკოლის გამგესთან კონფლიქტის გამო დაკარგა სამსახური. გორის სამასწავლებლო სემინარიის დამთავრების შემდეგ, 1885 წელს ბაჩანაც დაინიშნა გურჯაანის რაიონის სოფელ ვეჯინის დაწყებითი სკოლის პედაგოგად. მას გული ერჩოდა, დაეცვა მემამულეთაგან შევიწროებული გლეხკაცობა. სწორედ ამ ნიადაგზე მასწავლებელს კონფლიქტი მოუვიდა ადგილობრივ თავადთან, „ნააფიცრალ“ სოსო აბაშიძესთან: „სკოლიდან დაუნახია ბაჩანას ეს აბაშიძე როგორ ართმევდა გლეხს გუდურა შეშას, ფანჯრიდან გადმოფრენილა, წამოუქცევია და მაგრამ უცემია. ამის გამო ხევსურეთში გაუგზავნიათ, როგორც გადასახლებაში, 7 წელი იმასწავლებლა ბარისახოში“ (გ. ხორნაული). აბაშიძემ წყენა ჩაიდო გულში და ერთ წვეულებაზე ბაჩანას მხარზე მიპარვით დაჰკრა ხანჯალი. მძიმედ დაჭრილი პოეტი დაბრუნდა ჩარგალში, სადაც ხანგრძლივი დროის მანძილზე მკურნალობდა მოუშუშებელ ქრილობას. სოფლის ჩაფართან დაპირისპირების შემდეგ ნიკო სამსახურიდან გაათავისუფლეს.

მოგვიანებით, ბაჩანაც სიხარულით შეეგება გლეხური რევოლუციის ტალღას. ისიც ლუკასავით უკეთესი მომავლის იმედით ხარობდა, ძმასთან ერთად ეწეოდა აგიტაციას რუსეთის მეფის მთავრობის იმპერიალისტური პოლიტიკის წინააღმდეგ და „ერთობის“ სახელით გამოდიოდა. ფშაველი გლეხი ლევან თათარაშვილი იხსენებდა სოფელ აფხუშოში ამალღების კვირას გამართულ დღეობას და ფშაველთა თავყრილობას, რომელსაც ძმები რაზიკაშვილები ხელმძღვანელობდნენ: „ვაჟა-ფშაველა და მისი „ბიჭები“, მისი ძმები: ნიკო, თევდორე, ივანე ბუქურაული და სხვები ექვსი თვე დარჩნენ ჩარგალში. მათ ხელისუფლება სდევნიდათ“. ადუა არაბული კი ჰყვებოდა სხვა შემთხვევის შესახებ, თუ როგორ დააფრთხეს მოხელეებმა გზაზე მიმავალი ხევსურები, როგორ სდიეს მათ ცხენებით, მათრახებით მიერეკებოდნენ და კინაღამ კლდეზე გადაჩეხეს. მათ წამოენია ბაჩანა, მოხელეებს შეუტია, მგზავრებს ჩამოაშორა და გადარჩენილებს უთხრა: „ეგენი ძალიან გულადები ხომ არ გგონიათ? ხევსურებო, თქვენ მამაცები ხართ, არავითარ შემთხვევაში არ დათმოთ, სიმართლე სინათლეაო“. ძმებს ფშავ-ხევსურებს

შორის ატეხილი კონფლიქტების მოგვარებას შეეძლოთ. სიმართლის მოყვარეობა და კაცთმოყვარული ბუნება არ აძლევდათ უფლებას, გულხელდაკრეფლნი მსხდარიყვნენ. ერთ-ერთი ასეთ კონფლიქტს ჰქონდა ადგილი საძოვრების გამო ბარისახოელებისა და ლიქოკელების თემებს შორის. ბაჩანას ბარისახოში მსახურობის დროს, ბედზე მასთან ჩასულა ვაჟა. „ძმათა მკვლელი შებრძოლება რომ ჩაეხშო, ვაჟა და ბაჩანა შულღში ჩაერივნენ. ძმები მოხერხებულად მოიქცნენ. მათ არაგვზე გასასვლელი ერთადერთი ხიდი ჩაკეტეს. ერთ მხარეს ბაჩანა დაუდგა წინ, მეორე მხარეს ვაჟა გადაეღობა. მათი ხათრით ხევსურებმა ბრძოლა შეწყვიტეს. განსაკუთრებით ფიცხობდა ბაჩანა, რომელიც ღონით ტოლს არავის უდებდა. მან ერთ ტანმორჩილ ბარისახოელს, რომელიც მეტად ჭინჭყლობდა, მხრებში ხელი მოავლო, მას ხვედასავით იქნევდა და ხმალამონვდილი მოშულარტ ფანტავდა. ვაჟამ და ბაჩანამ შეძლეს ამხედრებული ხევსურის ბრბოს შეკავება. მათ გადაარჩინეს ორი გვარი განადგურებას“ (ა. არაბულის ნაამბობიდან). ბაჩანას შეუპოვარი ბუნებით გამოწვეული სიფიცხის გამო ახალგაზრდობაში მხარზე მიღებული ჭრილობა დიდხანს არ შეუხორცდა და კვლავ გაახსენა თავი ასაკის მატებასთან ერთად. სიცოცხლის ბოლო პერიოდში პოეტი ძალზე ავადმყოფობდა და იძულებული გახდა, შერყეული ჯანმრთელობისა და მთის მძიმე პირობების გამო, ოჯახთან ერთად ბარში, სოფელ ქვემო ქედში გადასახლებულიყო. დრო წინ მიიწევდა, მაგრამ ბაჩანას იმედებიც არ მართლდებოდა, სამშობლოს მომავალზე ჩაფიქრებულს ხან სევდა შემოაწვებოდა ხოლმე, ხან კი შეუძახებდა თავის თავს:

„მივდივარ, მაგრამ სად წავალ ჩემის სამშობლოს ფიქრითა,

ჩემო და-ძმავ და დედ-მამავ, არაგვო, არაგვიანო,

წავალ და ვერ დაგივინყებ, ისევაც შენი მქვიანო.

წავალ და შენზედ მაინცა ვიქნები ჯიგრიანადა, ჰრცხვენოდეს, გყვანდეს ვინაცა ჩემს თავზე ჯიბრიანადა,

თუ ისიც არ გემსახუროს ჩემსავით ჯიბიანადა“.

- წერდა პოეტი 1920 წელს. მერე შეიტყო პოეტმა საყვარელი ძმის, თედოს სიკვდილი, მაგრამ რაზიკაშვილების ოჯახის ტრაგედია ამით არ და-

მთავრებულა, ვერაგი დროება ითრევდა ყველას და თავის გასაკვებ ლუკმას ეძებდა იქ, სადაც სიკეთის, ნიჭის, სიმართლისა და მამულის სიყვარულის ნალვერდალი ღვიოდა...

1922 წლის შემოდგომაზე დააპატიმრეს ვაჟა-ფშაველას უფროსი ვაჟი - ლევან რაზიკაშვილი, რომელიც „ბანდიტიზმის“ და სამსახურებრივი გულგრილობის მუხლით გაასამართლეს. 1996 წელს ლევანი ჩაირიცხა თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში, სადაც სწავლობდა საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერი - ქაქუცა ჩოლოყაშვილი. აქედან ჩაეყარა საფუძველი მათ მეგობრობას. ხელმოკლეობამ ლუკა რაზიკაშვილს ხელი შეუშალა, რომ მის შვილებს უმაღლესი განათლება მიეღოთ. გიმნაზიის კურსის დასრულების შემდეგ ლევანი ცოტა ხანს ჩარგალში ცხოვრობდა, მერე კი გადავიდა გორში და იქ დაიწყო მუშაობა. ახალგაზრდა ლევანის აღზრდასა და მსოფლმხედველობის ფორმირებაში დიდი როლი შეასრულა მისმა ბიძამ - მწერალმა და საზოგადო მოღვაწემ - თედო რაზიკაშვილმა, რომელთანაც ის ცხოვრობდა. როგორ პიროვნებად ჩამოყალიბდა ვაჟა-ფშაველას შვილი, ამაზე ერთი შესანიშნავი მოგონება არსებობს. 1913 წელს გორში ჩასულ აკაკი წერეთელს შეხვედრა მოუწყო ადგილობრივმა ახალგაზრდობამ. მგოსანზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ლევან რაზიკაშვილის გამოსვლამ. აღფრთოვანებულმა მგოსანმა იქ დამსწრე საზოგადოებას ექსპრომტად შეთხზული ლექსით მიმართა:

„ის მიხარებს მოხუცს გრძნობას, გულს ის მხვდება შვების ისრად,

მშობელ ქვეყნის სამსახურსა რომ ღებულობს შვილი კისრად!

ასეთ შვილებს საიმედოდ თქვენშიც ხედავს ჩემი თვალი, -

მიტომაც მწამს ასე მტკიცედ საქართველოს მომავალი“.

-უთქვამს აკაკის. 1915 წლის გაზაფხულზე ლევან რაზიკაშვილმა ცოლად შეირთო ქართლელი ქალი - თამარ მთვარელიძე. ზოგიერთი წყაროს მიხედვით, 1917 წელს ლევანიც განევრიანებულა სოციალ-ფედერალისტურ პარტიაში, თუმცა ის სასამართლოს დაკითხვის ოქმში აღნიშნავს, რომ მხოლოდ თანაუგრძნობდა ფედერალისტებს. ამავე წელს ის დაუბრუნდა ფშავს და მალა-

როს-კარის მილიციაში კომისრად დაიწყო მუშაობა. გასაბჭოების შემდეგ ლევან რაზიკაშვილი დანიშნეს ფშავის რაიონული მილიციის უფროსად. შინაგანი ღირსებითა და პატიოსნებით დაჯილდოებულმა ლევანმა ხალხის დიდი პატივისცემა და სიყვარული დაიმსახურა, რადგან თავგამოდებით იცავდა თავისი კუთხის მოსახლეობის ინტერესებს. ლევანის მალაროსკარში ყოფნის პერიოდი დაემთხვა საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რაზმის აქტიური ბრძოლების პერიოდს. მალაროსკარის შეტაკებაში დამარცხების შემდეგ შეთქმულებმა უკან დაიხიეს ხევსურეთისკენ, სადაც ცდილობდნენ თავისუფლებისმოყვარე მთიელებისა და ხევსურების ჩაბმას ოკუპანტების წინააღმდეგ ბრძოლაში. დამოუკიდებელი საქართველოს არსებობის პერიოდიდან სამშობლოს თავისუფლების იდეით შთაგონებულ კომისარს არც 1921 წლიდან შეუცვლია თავისი პოზიცია, ლევანს ფშავის მილიციაშიც თავისი მომხრეებიც გაუჩენია. 1922 წელს ფშავის მილიციის უფროსს დაავალეს ქაქუცას რაზმზე შეტევა, რათა მისთვის გზები შეეკრათ და შემდგომი მანევრირების საშუალება არ მიეცათ. ლევანი წინ ვერ აღუდგა დავალებას, მაგრამ შეცდომითა თუ შეგნებით, სწორედ იმ გზით (არაგვის ხეობით) წავიდა ხევსურეთისა და ფშავის საზღვრისკენ - სადაც ქაქუცას მებრძოლები იყვნენ დაბანაკებულნი. აქ ლევან რაზიკაშვილის მილიციელებს ალყა შემოარტყეს ქაქუცას რაზმელებმა და ლევანთან ერთად დაატყვევეს. სწორედ აქ მოხდა ძველი მეგობრების პირველი შეხვედრა. ქაქუცამ ლევანი ორი დღის შემდეგ გამოუშვა, მაგრამ საპასუხისმგებლო დავალება მისცა - აეჭანყებინა ფშავლები და როცა ხევსურები ბოლშევიკების ჯარს შეუტევდნენ, ფშავლებს ზურგიდან შეეტიათ მათთვის. ქაქუცას შემოთავაზებას - შეერთებოდა აჭანყებულებს, ლევანმა უარით უპასუხა. ძირითადი მიზეზი ის ყოფილა, რომ მას არ შეეძლო ადამიანების ძარცვა: ლევანის თქმით, ქაქუცას რაზმში ისეთი მთიელები შენიშნა, რომლებიც ხშირად იყვნენ შემჩნეულნი ყაჩაღობაში და ვისაც ის, როგორც პოლიციელი სდევნიდა. სხვა მხრივ, ლევანმა მიიღო შინაგანი გადაწყვეტილება - ხელი შეეწყო ჩოლოყაშვილის გეგმის განხორციელებისთვის. ლევანმა ქაქუცასთან შეხვედრის თაობაზე უფროსობას არ შეატყობინა, გარკვეული დროის განმავლობაში თვით-

ნებურად მიატოვა სამსახური და როცა ახალი დავალება მიიღო, კვლავ აღმოჩნდა ქაქუცას პირისპირ. ამ დროს ქაქუცა უკვე გამოუვალ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი და გადაწყვეტილი ჰქონდა კახეთში გადასვლა და თავისი რაზმელებით პარტიზანულად ბრძოლის გაგრძელება. „ქაქუცა სასონარკვეთილი ჩანდაო“ - ამბობს ლევანი, რომელმაც მიუვალი ბილიკებით გააცილა მეგობარი მშობლიურ სოფლამდე - ჩარგლამდე. ლევანი ქაქუცას ჩარგალში დაემშვიდობა, მან კი რამდენიმე ფშავლისა და პოეტ მიხა ხელაშვილის თანხლებით განაგრძო გზა „ახუნის“ მთის ბილიკებით, საიდანაც თიანეთში და შემდეგ კახეთსა და პანკისის ხეობაში უნდა გადასულიყო. ბოლშევიკების „სანდო პირმა“ და ლევანის ახლობელმა, რომელმაც თავისი თვალთ იხილა ჩარგალში ლევანი ქაქუცასთან ერთად, დაასმინა ის თიანეთის მაზრის აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარე სერგო სურგულაძესთან. 1922 წლის ოქტომბერში ლევანი დაიბარეს თიანეთში, სადაც წაუყენეს ბრალდება და დააპატიმრეს საქართველოს შსს სახალხო კომისრის მოადგილის, იოვიძის განკარგულებით. შემდეგ იგი გადაიყვანეს თბილისის ციხეში. ლევან რაზიკაშვილის დასაცავად აღდგა ინტელიგენცია და ფშავის მთელი მოსახლეობა, მაგრამ მათმა თხოვნამ არ გაჭრა და ლევანს სასჯელის უმაღლესი ზომა - დახვრეტა მიუსაჯეს. საქმეს იძიებდა საგანგებო საქმეთა კომისარიატის რწმუნებულის თანაშემწე კონსტანტინე ხოჯევანოვი, რომელმაც ისე წარმართა დაკითხვა, რომ ვაჟა-ფშაველას ვაჟი „ბანდიტიზმის მუხლითა“ და სამსახურებრივი გულგრილობის მუხლით გაესამართლებინათ. მთავარი მიზეზად კი დასახელდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილთან ურთიერთობა. ლევანს ბრალი ედებოდა იმაში, რომ ბოლშევიკების მიერ ალყაში მომწყვდეული ქაიხოსრო ჩოლოყაშვილი, რომლის ხელში ჩაგდება და განადგურება უკვე დიდ სირთულეს აღარ წარმოადგენდა, ლევანმა გააპარა. მის საქმეზე გამოტანილი დასკვნითი დადგენილების ბოლო ნაწილში ვკითხულობთ: „...ლევან რაზიკაშვილის მიმართ წარდგენილი ბრალდება ბანდიტიზმსა და უფრო ზუსტად, - ქაქუცა ჩოლოყაშვილთან კავშირში, უმოქმედობასა და ბანდიტებთან თანამონაწილეობაში, სამსახურის თვითნებურად მიტოვებაში - ჩაითვალოს დამტკიცებულად, რასაც ის თავადაც არ უარყოფს და გულწრფელად აღი-

შალვა
ბეწუკლიშვილი

არებს თავს ჩოლოყა-
შვილის ბანდის აქტიურ
წევრად. მან გააცილა
ქაქუცა ჩოლოყაშვილი
პანკისის ხეობაში, რის
შემდეგაც მას საშუა-
ლება მიეცა დამალვოდა
მართლმსაჯულებას. სუ-
რვილის შემთხვევაში,
მას შეეძლო თავისი მი-
ლიციელებით მისი მოკ-

ვლა ან ტყვედ აყვანა, რადგან გაქცეულები
მხოლოდ ოთხნი იყვნენ“. საბოლოო დადგე-
ნილების შემდეგ, 1923 წლის 16 თებერვლის
ღამეს განაჩენი სისრულეში მოიყვანეს. ვაჟას
შვილის - ლევანის მცირეწლოვანი შვილე-
ბი ობლობაში დაიზარდნენ და გასული საუ-
კუნის 50-იან წლებამდე რეპრესირებულბად
ითვლებოდნენ. ისინი გორში ცხოვრობდნენ
და მათი არსებობის შესახებ ძალიან ცოტამ
თუ იცოდა რამე... ასე სამწუხაროდ დასრულდა
ვაჟა-ფშაველას საამაყო შვილის ცხოვრება,
რომლის მომავალზეც მწერალი დიდ იმედებს
ამყარებდა.

სიმართლისა და ეროვნული იდეისთვის მეტ-
რძოლი რაზიკაშვილების ოჯახის წევრთა დევნა
ამით არ დამთავრებულა. მე-20 საუკუნის 30-იან
წლებში დააპატიმრეს და დახვრიტეს თიანე-
თის რაიონში, სოფელ მაგრანეთში მცხოვრები
ვაჟა-ფშაველას სიძე, მისი უფროსი ქალიშვი-
ლის, თამარის მეუღლე - შალვა ბეწუკლიშვილი.
კომუნისტების მსახვრალ ხელს ვერ გადაურჩა
ვაჟა-ფშაველას დის შვილიც, - ნიჭით, განათ-
ლებითა და ვაჟაკობით გამორჩეული მიხეილ
(მიხა) რაზიკაშვილი. მიხა ყვარლიდან საცხოვ-
რებლად ქართლში გადასვლის შემდეგ, ლევა-
ნის მსგავსად, ბიძასთან ცხოვრობდა და რაზი-
კაშვილების სულიერ მისწრაფებებს იზიარებდა.
რაზიკაშვილებს ის თავიანთ მეხუთე ძმად მიაჩ-
ნდათ. თედოს ხელშეწყობით ისიც საბოლოოდ
გორში დასახლდა და იქ მოეკიდა ოჯახს. მიხა
რაზიკაშვილი გახლდათ გორის სოციალ-ფე-
დერალისტური პარტიის აქტიური წევრი, ასევე
„ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცე-
ლებელი საზოგადოების“ გორის განყოფილების
წარმომადგენელი და მონადირეთა კავშირის
თავმჯდომარე. სიცოცხლის ბოლო პერიოდში ის

მუშაობდა გორის რაიონის მთელ ტერიტორია-
ზე აღრიცხული საძოვრების ზედამხედველად.
მიხას ბრალად ედებოდა კონტრრევოლუციური
საქმიანობა. 1937 წელს მასაც სასჯელის უმაღ-
ლესი ზომა - დახვრეტა მიუსაჯეს. განაჩენი სის-
რულეში მოიყვანეს ერთი წლის შემდეგ, 1938
წელს. ვაჟა-ფშაველას დისშვილმა, რომელიც
რაზიკაანთ დიდი ოჯახის შუაგულში ტრიალებდა
და ბევრი საინტერესო ფაქტის თვითმხილველი
იყო, „საქართველოს მწერალთა მუზეუმთან“ და-
დებული ხელშეკრულების თანახმად, დაწერა
შესანიშნავი მოგონებები რაზიკაშვილების ოჯა-
ხის შესახებ. ჩანაწერები, სამწუხაროდ, წყდება
იმ წელს, როდესაც დააპატიმრეს მისი ავტორი.
მიხა რაზიკაშვილის მოგონებების მნიშვნელო-
ვანი ნაწილი 1961 წელს პირველად დაიბეჭდა
სოლომონ ყუბანეიშვილის ცნობილ ნაშრომში:
„ცხოვრება ვაჟა-ფშაველასი: მასალები“.

რაზიკაშვილების საგვარეულოს როლი სამარ-
თლიანობისა და ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი
ინტერესებისთვის ბრძოლაში ჯერაც შეუფასე-
ბელია. ბევრი საინტერესო საკითხი ამ კუთხით
შეუსასწავლელი და გამოუქვეყნებელია, რაც
მომავლის საშური საქმეა და ჩვენი მეცნიერე-
ბისაგან მეტ ყურადღებას მოითხოვს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვაჟა-ფშაველა. თხზულებათა სრული კრებული ათ
ტომად. ტ. X, XI. - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1964
2. რაზიკაშვილი, პავლე. დარიგებანი. - თბ.: ნაკადუ-
ლი, 1990
3. ხორნაული, გიგი. ცხოვრება ვაჟა-ფშაველასი. -
თბ.: სტ. ქართული ფილმი, 2003
4. ბაჩანა. ლექსები, პოემები. - თბ.: ფედერაცია, 1938
5. შიო მღვიმელი. ვაჟა-ფშაველა. მოგონება.- თბ.:
ნაკადული, 1961
6. სამაშვილი, მანანა. წერილები თედო რაზიკაშვი-
ლის არქივიდან. პავლე რაზიკაშვილის შთამომავლო-
ბა, გენეალოგია და ბიოგრაფიული ცნობები. თბ.: საქ.
პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, 2015
7. აკობაშვილი, ვეფხო. მოგონებანი ვაჟაზე. - თბ.:
საბჭ. საქართველო, 1965
8. ხარებავა, ჯემალ. ვაჟა-ფშაველას ლიტერატურუ-
ლ-კრიტიკული მემკვიდრეობა. - თბ.: ბარტონი, 2006
9. შანშიაშვილი, სანდრო. რჩეული თხზულებები. ტ.
5. - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1970
10. ქართველიშვილი, ივანე. ვაჟას ნაკვალევზე (ვა-
ჟას თანამედროვეთა მოგონებანი). - თბ.: საბჭ. საქა-
რთველო, 1977

ეთნოგრაფია

მირიან ხოსიტაშვილი

ეთნოლოგიის დოქტორი,
საქართველოს პარლამენტის ეროვნული
ბიბლიოთეკის გენერალური დირექტორის მოადგილე

სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ისტორიული ტერიტორიის დიდი ნაწილი დღეისათვის თურქეთის რესპუბლიკის ფარგლებშია მოქცეული. მეცხრამეტე საუკუნესა(რუსეთ თურქეთის ომის შემდეგ 1877-1878წ.) და მეოცე საუკუნის დასაწყისში მრავალი ექსპედიცია მოეწყო ტაო-კლარჯეთის ტერიტორიაზე, მრავალი მკვლევარ-მოგზაური აფიქსირებდა ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფაში ამა თუ იმ ელემენტის არსებობას ქართული კულტურიდან. ასეთ ელემენტებს დღესაც შევხვდებით მეტ-ნაკლები ინტენსივობით. მას შემდეგ, რაც ბოლშევიკურმა რუსეთმა საქართველოს ოკუპაცია მოახდინა 1921 წლის თებერვალში, იგი აქტიურად შეუდგა საქართველოს ისტორიული ტერიტორიის დანაწილებას საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე. სწორედ ამ სიტუაციაში 1921 წლის 13 ოქტომბერს ქ. ყარსში დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე ბოლშევიკურმა რუსეთმა საქართველოს ისტორიული მხარეების ნაწილი ოსმალეთს გადასცა, საბოლოო შედეგი კი ის იყო, რომ საქართველომ თავისი მიწა-წყლის ნაწილი დაკარგა. 1921 წლიდან მოყოლებული 90-იანი წლების დასაწყისამდე ქართველი მკვლევარები მოკლებულნი იყვნენ შესაძლებლობას, რომ საქართველოს ამ ისტორიულ მხარეში სამეცნიერო კვლევა-ძიება ეწარმოებინათ. მას შემდეგ, რაც საქართველომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა და თურქეთის სახელმწიფოსთან

ახალი ქართული მხლის ფუძვლებზე

კეთილმეზობლური ურთიერთობის დალაგება დაიწყო, ქართველ მეცნიერებს შესაძლებლობა მიეცათ, მრავალი სამეცნიერო ექსპედიცია მოეწყოთ და დღესაც გრძელდება ასეთი ექსპედიციები ტაო-კლარჯეთში, თავადაც მრავალი ექსპედიციის წევრი გახლდით ამ მხარეში.

ქართველთა ისტორიული ძნელბედობის მიუხედავად ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი და მისი მოსახლეობა დიდი ხნის მანძილზე ინარჩუნებდა და დღესაც ინარჩუნებს ქართული კულტურის მახასიათებლებს. ტაო-კლარჯეთის ტერიტორიაზე ხშირად შევხვდებით ეთნოლოგიურ მასალას, რომელსაც ცალსახად ქართულ ფესვებთან აქვს კავშირი. ეთნოლოგიური მასალის გაანალიზებისას ვიგებთ, რომ ართვინსა და თურქეთის სხვა ტერიტორიაზე კომპაქტურად მცხოვრებმა ქართველებმა ისტორიულ სამშობლოსთან დიდი ხნის თანაცხოვრების წყვეტის მიუხედავად, ყოფითი კულტურის მახასიათებლები კვლავაც შეინარჩუნეს. ართვინის ვილაიეთის ადგილობრივ ქართველებში დანარჩენ საქართველოსთან ყველაზე დიდი კავშირი თამარ მეფის ხსოვნასა და მის საკრალურ არსებობაზე

გადის. დიდი მეფის ხატება საქართველოს ყველა მხარის მოსახლეობისთვის უმნიშვნელოვანესია, განურჩევლად რელიგიური აღმსარებლობისა. სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე მრავლად შევხვდებით სხვადასხვა ადგილს, ხიდს, რუსა

თუ ნაგზაურს, რომელიც ადგილობრივ ქართველთა წარმოდგენით თამარის აგებულია და მის სახელს ატარებს. ცხადია, ეს ყოველივე რწმენით დაკავშირებულია იმ დიდ და ძლევამოსილ წარსულთან, რომელიც სწორედ თამარ მეფის დროს იყო და მათი საამაყო წარმომავლობის ნაწილია, რომლითაც დღესაც საზრდოობს და ქართველობასთან ისტორიულ წარსულს აიგივებს.

საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთით, თურ-

ქეთის რესპუბლიკაში, ისტორიული საქართველოს მხარე - ტაოში, მდებარეობს ართვინი. ართვინში დიდი აღმშენებლობა ვახტანგ გორგასლის სახელთანაა დაკავშირებული, ხოლო შემდგომი განვითარება, როგორც ართვინის, ისე მთელი სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოსი, ბაგრატიონებს უკავშირდება. იგი იყო ქართველთა სამეფოს განუყოფელი ნაწილი და ისტორიული ქართველებიც ისევე გაიარა (შეიძლება უფრო რთულადაც), როგორც დანარჩენმა საქართველომ.

ართვინის გუბერნია (ვილაიეთი) დღეისათვის 7267 კვ.კმ-ს მოიცავს, რომელსაც არტანის, ერზრუმის, ყარსისა და რიზეს გუბერნიები ესაზღვრება. ართვინის ტერიტორია საკმაოდ კლდოვანია, შუა კი მდინარე ქოროხი ჩამოედის, რომელიც დღეს დიდი კაშხლების წყლით მომარაგების წყაროდ აქციეს. ვინაიდან ართვინის მხარეში გავრცელებულია ერთის მხრივ, შავი ზღვის თბილი, ხოლო მეორეს მხრივ, კონტინენტური კლიმატი, დაბლობებში კარგად ხარობს ხილისა და ბოსტნეულის მრავალი სახეობა. აქურ ქართველებში დღესაც შემორჩენილია ტრადიციული ქართული კვებითი კულტურა. ტრადიციულ კერძებს განსაკუთრებით დღეობებზე ამზადებენ. ხალხში ისტორიული დღეობები დღესაც ცოცხალია და ადგილობრივები დღესაც აღნიშნავენ. ასეთი დღეობებია: მარიობა და შუამთობა, ასევე ტრადიციულად აწყობენ ბულების დაჭიდებას. ამ ღონისძიებისთვის დიდი ენთუზიაზმით ემზადებიან და ხშირად ბულებს სწორედ ამ დღისთვის ზრდიან. ადგილობრივებში ეს ღონისძიება „კავკასორსის“ სახელითაც ცნობილი. ეთნოგრაფიულად დადასტურებულია, რომ ამ ტიპის პაექრობა საქართველოს სხვა მხარეებშიც იმართებოდა.

1877-1878 წლებში რუსეთ-ოსმალეთის ომის შემდგომ ართვინი რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში გადავიდა. ოსმალეთსა და რუსეთს შორის დადებული შეთანხმებით ადგილობრივ მოსახლეობას მიეცა თურქეთის ქალაქებში გადასახლების საშუალება. მიგრაციულ პროცესებს ორივე მხარე აქტიურად უწყობდა ხელს. რუსეთი მისთვის არასასურველ მოსახლეობას იშორებდა, ხოლო ოსმალეთი სანდო ხალხს ასახლებდა მის ცენტრალურ ტერიტორიებზე.

ასე შეიქმნა მრავალი დასახლება ეთნიკური ქართველებისა ბურსის რეგიონში, სტამბოლში და სხვა დიდი ქალაქების სიახლოვეს. დღეისათვის საუკუნენახევრის წინ გადასახლებული მოსახლეობა ზაფხულობით უბრუნდება მშობლიურ მინა-წყალს. 2011 წლის თურქეთში მოსახლეობის აღწერის მიხედვით ართვინის გუბერნიაში ცხოვრობდა 166394 ადამიანი. ცხადია, ეთნიკური შემადგენლობის გამორკვევა ამ რაოდენობიდან ძალიან ძნელია, ვინაიდან თურქეთის კანონმდებლობით მოსახლეობის აღწერისას ეთნიკური კუთვნილება არ იწერება და ყველა თურქადაა მიჩნეული, თუმცა უნდა ვივარაუდოთ, რომ ეთნიკურ ქართველთა ხვედრითი წილი დიდი უნდა იყოს. საქართველოს სამეფოს ზეობის პერიოდში მრავალი ციხე, ეკლესია თუ ხიდია აგებული, ასევე კულტურული მემკვიდრეობის მრავალი ძეგლია აშენებული, რომლებიც დღეს მსოფლიო საგანძურის ნაწილია: ხანცდის მონასტერი, პარხლის მონასტერი, ტბეთის ტაძარი, არტანუჯის ციხე, სათლის ციხე, ფეთერქის ციხე, ბერთას ხიდი, დოლისყანის ეკლესია და სხვა უნიშვნელოვანესი ძეგლები, რომლებიც დღეს დიდი ზრუნვის საგნად უნდა იქცეს.

სამცხე-საათაბაგოს დაპყრობის შემდეგ ოსმალეთის მიერ მწვავედ დადგა ეთნიკური ქართველების გამაჰმადიანების საკითხი. ქართველი მოსახლეობის ნაწილმა ამ მოცემულობიდან თავის ასარიდებლად კათოლიკობა მიიღო. კათოლიკე ქართველების სულიერი მწყემსვა ლათინი სასულიერო პირების ნაცვლად სომეხ კათოლიკეთა სამღვდლოებას დაეკისრა, ასევე მათი აქტიური მოთხოვნით წირვა-ლოცვა სომხურ ენაზე აღესრულებოდა. ამას გარდა სომხეთის სამღვდლოება აქტიურად ერეოდა ქართველთა ცხოვრებაში და გარკვეულ წნეხშიც მოაქცია ეთნიკური ნიშნით, რასაც ქართული მოსახლეობა სრულიად სამართლიანად აპროტესტებდა. ეს პროცესი აქტიურად მიმდინარეობდა ართვინის მხარეშიც. ამ პრობლემას ქართველმა საზოგადოებამ მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან მიაქცია ყურადღება, რაც აისახებოდა იმდროინდელ პრესაში. იმ პერიოდის გაზეთები - „დროება“, „ცნობის ფურცელი“, „ივერია“, „მწყემსი“, „კვალი“ და სხვ. განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობ-

დნენ ართვინს, მის გეოგრაფიულ დახასიათებას, იქაური მოსახლეობის ეთნიკური და დემოგრაფიული მდგომარეობის აღწერას, რელიგიურ ვითარებას, ენობრივ მდგომარეობას ეთნიკურ ქართველებში. განსაკუთრებულად შექდებოდა ქართველთა ეთნიკური თვითშეგნებისა და წარმომავლობის საკითხები. მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრისა და მეოცე საუკუნის დასაწყისის ქართული პრესის ფურცლებიდან ავტორები დანარჩენ საქართველოს მოსახლეობას აცნობდნენ ართვინში მიმდინარე ამბებს. კულტურული მემკვიდრეობის მდგომარეობის ამსახველ სტატიებს დიდი ადგილი ეკავა აღნიშნული პრესის ფურცლებზე.

მნიშვნელოვანია თვალის გადავავლოთ იმ უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს, რაც საუკუნეაზღვრის წინ ართვინში ხდებოდა და ასევე საინტერესოა გავეცნოთ ამ ყოველივეს თუ როგორ ეხმაურებოდა ქართული პრესა. გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ 1896 წლის 4 ნოემბრის ნომერში ვკითხულობთ: „ართვინელების სამდურავი, ართვინში ფოსტა მხოლოდ ერთხელ მოგვდის კვირეში და ამიტომ აქაურები საფუძვლინად სჩივიან ამის გამო. ართვინი უმთავრესი ქალაქია მთელის ილქისა და სამართალიც მოითხოვს, რომ იქ სამჯერ მაინც მივიდეს კვირაში ფოსტა. უეჭველია ამ გარემოებას ყურადღებას მიაქცევს ბ.ფოსტა-ტელეგრაფის ოლქის უფროსი.“

გაზეთი ივერია (1893წ. 10 ივლისი) კი გვაცნობს საინტერესო ამბავს. „ჩვენ მივიღეთ ართვინიდან ბ-ნ მ.მრევლიშვილისაგან 60 მან. ნ. ბარათაშვილის სახელობაზედ დაარსებულ სალიტერატურო ფონდის სასარგებლოდ. ეს ფული შეუგროვებიათ პ.მიქელაძესა და ნ.აბაშიძეს ართვინის ქართველთა შორის.“

კვლავ გაზეთი „ივერია“ გვამცნობს(1898, 11 მოემბერი) „წელს ართვინის ოლქში ღვინის მოსავალი შარშანდელზედ უკეთესი იყო. ყურძენი იყიდებოდა ფუთი 60-80 კაპეიკად, მაჭარი ერთი ბათმანი 60 კაპ. სიმინდის მოსავალი საშუალოზედ ნაკლები იყო. ზეთის ხილი, ზამთრის ყინვების

გამო ნაკლები მოვიდა, ვიდრე წინა წლებში“.

უაღრესად საინტერესო სტატიას ვხვდებით გაზეთ „კვალის“ 1903 წლის 18 მაისის ნომერში- „ქალაქ ართვინის მცხოვრებლები არიან სომხები და მცირე ნაწილი მაჰმადიანი ქართველებიც. არიან საკმაოდ ქრისტიანი ქართველებიც. ეს ქალაქი დღესდღეობით პირველყოფილ მდგომარეობაშია. მთელ ქალაქში არ მოიპოვება ერთი ბიბლიოთეკა; ბიბლიოთეკას დავეთხოვოთ, წიგ-

ნის მაღაზიაც კი არ არის. ასე განსაჯეთ, ჟურნალ-გაზეთებსაც კი იშვიათად შეხვდებით“.

უაღრესად მნიშვნელოვან ცნობას ვაწყდებით გაზეთ „ამირანის“ 1908 წლის 26 ივლისის ნომერში- „ როგორც ვწერდით ქ. შ. ნ. კ. გამავრცელებელი საზოგადოების გამგეობამ გადასწყვიტა ართვინის ოლქში სოფელ ჭინკათხევი ქართველ მაჰმადიანთათვის გამართოს ერთკლასიანი სასწავლებელი ოთხი წლის კურსით. ამ დღეებში საზოგადოების გამგეობამ ჭინკათხევის მომავალ სკოლის სასწავლო გეგმა გაუგზავნა ქუთაისის სახალხო სკოლების დირექტორს და სთხოვა, შუამდგომლობა გაუწიოს საზოგადოებას სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის წინაშე, ნება დაერთოს სკოლის დაარსებისა“.

ამ სანიმუშოდ წარმოდგენილი საგაზეთო პუბლიკაციებიდან ნათლად ჩანს, ქართული საზოგადოების უდიდესი ინტერესი და მზრუნველობა საქართველოს ისტორიული მიწა-წყლის, ართვინისა და მისი მოსახლეობის მიმართ. თითოეული სტატიის გაანალიზებისას თვალსაჩინოა, ქართული ელიტის ინტერესი ართვინის ოლქის კულტურული ცხოვრების, სამეურნეო თავისებურებებისა და ყოველდღიური ყოფის მიმართ. ასევე ვლინდება ცხოველყოფილი ინტერესი განათლების გაღრმავების თვალსაზრისით. ნიშანდობლივია, ართვინი და მისი მოსახლეობა დანარჩენი საქართველოსათვის ყოველთვის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა და სწორედ ამიტომ არის განპირობებული განსაკუთრებული ყურადღება და მზრუნველობა.

ჩეხენზია, მიმოხილვა, შთაბეჭდილებები

დალი მაჩაიძე

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ახალ ქართულ წიგნთა შორის გამორჩეულად საყურადღებოა ოთარ ჯანელიძის, მირიან ხოსიტაშვილისა და ლევან თაქთაქიშვილის ავტორობით შექმნილი ნაშრომი: „ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში (1918-1921 წწ.)“. იგი გამოსცა საქართველოს პარლამენტის ეროვნულმა ბიბლიოთეკამ, თბილისის მერიის მხარდაჭერითა და გიორგი კეკელიძის რედაქტორობით. გამოცემის უაღრესი მნიშვნელობა განპირობებულია მასში ასახული თემატიკითა და პერიოდით. ამ წიგნმა, პირველად ქართულ რეალობაში, მთელი სისრულით წარმოაჩინა ბეჭდვითი სიტყვის მრავალსახეობა; გვიჩვენა მისი როლი და მნიშვნელობა საზოგადოებრივი აზრის განვითარებაში. ამასთანავე ბეჭდვითი სიტყვის კვლევამ ნათელი მოჰფინა ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხანმოკლე პერიოდს, რომელიც გამიზნულად დაჩრდილა და შეუსწავლელი დატოვა საბჭოთა წყობამ. ამით ნაშრომმა გააადვილა საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის, უფრო კი მისი დედაქალაქის, კულტურულ-პოლიტიკური ცხოვრების აღქმა.

ნაშრომის თემატიკა განსაკუთრებული ინტერესის საგანია. კაცობრიობა ყოველთვის აცნობიერებდა და აფასებდა სიტყვის გავლენას ყოფიერებაზე, საზოგადოების განვითარებაზე. ღვთის სიტყვა იყო უპირველესი და ყოვლისმქმნელი. დიდი ძალმოსილების აღმოჩნდა ადამიანის სიტყვაც, გაფიქრებულიც კი, არათუ წარმოთქმული და გაცხადებული. თავდაპირველად ზეპირსიტყვიერებამ იტვირთა სიტყვით გამოხატული ნააზრევის შენახვისა და გავრცელების ფუნქცია. მერე გაჩნდა დამწერლობა და ბეჭდვაც მოიყო-

„ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში (1918-1921 წწ.)“

ლა, როგორც ინფორმაციის უფრო სწრაფად და უხვად შექმნა-გავრცელების, დაცვა-შენახვის შესაძლებლობა. ბეჭდვით სიტყვას კი საუკუნეთა მანძილზე ჰქონდა უდიდესი გავლენა. თვით ქვეყნის მესვეურები აფუძნებდნენ ხოლმე სტამბებსა და ბიბლიოთეკებს, ხელს უწყობდნენ მათ ფუნქციონირებას. თუმცა ზედამხედველობდნენ კიდევ ამ საქმეს; საჭიროებისამებრ, ზღუდავდნენ და ცენზურას აწესებდნენ არასასურველი ინფორმაციის შექმნა-გავრცელების აღსაკვეთად. ამ წიგნში ასახულ პერიოდშიც, XX საუკუნის დასაწყისშიც, ბეჭდვითი სიტყვა იყო ადამიანებზე ზემოქმედების მძლავრი იარაღი, საზოგადოებრივი აზრის დომინანტი, კულტურული დონის განმსაზღვრელი და პოლიტიკურ მისწრაფებათა გამომხატველი. ამიტომაც ასე მნიშვნელოვანი მისი შესწავლა და მართვა დღემდეც კი.

დასახელებული წიგნი საყურადღებოა სტრუქტურულადაც. აქვს ავტორისეული წინათქმა, რომელიც საკმაოდ სცილდება ნაშრომის შექმნის წინაპირობისა და მიზანდასახულობის ჩვენებას; ავლენს მის უმთავრეს ასპექტებსა და კვლევის არსებით შედეგებს. ქართული სტამბების ისტორიის მოკლედ გადმოცემის შემდეგ, აქ გაცხადებულია რესპუბლიკის მესვეურთა მცდელობა, თავისუფალი ქვეყნის მოთხოვნათა შესაბამისად მართოს მემკვიდრეობით მიღებული თუ ახალი სტამბები, გამომცემლობები და ბიბლიოთეკები. საუბარია წარმოქმნილ ტექნიკურ-ეკონომიკური ხასიათის პრობლემებსა და მათი დაძლევის გზებზეც. წინათქმაში დადებითად ფასდება რესპუბლიკის ხელმძღვანელთა და პოლიტიკურ ლიდერთა აქტიური ჩართულობა საგამომცემლო საქმეებში; იკვეთება სახელმწიფოს სწორი დამოკიდებულება ბეჭდვითი სიტყვის, როგორც ისტორიული ფასეულობის მიმართ. საზგასმულია საკანონმდებლო პოლიტიკის მართებულობა. დასახელებულია საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ მიღებული კანონი „ბეჭდვითი სიტყვის ნაწარმოების მთავრობისათვის წარდგენის შესახებ“ და აღნიშნულია მისი წარმატებით

ამოქმედების შედეგი, პირველი რესპუბლიკის დროინდელი თითქმის ყველა ნაბეჭდი პროდუქციის შემონახვის შესაძლებლობა რომ მისცა ჩვენს სიძველეთსაცავებს, უმთავრესად კი საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკას. იმ პერიოდის დადებით სიახლედ ცხადდება პრესის განთავისუფლება ცენზურისაგან; ქართულენოვანი ბეჭდვითი პროდუქციის ზრდა; დაინტერესება საბავშვო ლიტერატურითა და სასწავლო გამოცემებით; ქართულენოვანი და შინაარსობლივად მრავალფეროვანი სამხედრო წიგნების გაჩენა; საგანმანათლებლო და სამეცნიერო გამოცემების აშკარა მატება, განპირობებული თბილისში ქართული უნივერსიტეტის დაფუძნებით. თვალსაჩინო ხდება წიგნების, ჟურნალ-გაზეთებისა და ბეჭდვითი სიტყვის სხვა სახეობათა სიმრავლე, გამოცემების სიუხვე და თემატური მრავალფეროვნება. ყურადღება ეთმობა პლაკატების, სარეკლამო აფიშების, ღია ბარათებისა და საფოსტო მარკების ბეჭდვასა და ხარისხს; ასევე უცხოენოვანი წიგნებისა და გაზეთების (გერმანული, ინგლისური, ფრანგული, რუსული, სომხური და აზერბაიჯანული...) შეუფერხებელი გამოცემის ფაქტსა და მნიშვნელობას. გვეძლევა კვლევის უდავოდ შთამბეჭდავი დასკვნა: დამოუკიდებელი რესპუბლიკის არსებობის ხანმოკლე პერიოდში, ბეჭდვითი სიტყვის სხვა სახეობებთან ერთად, საქართველოში დაიბეჭდა 600-მდე დასახელების წიგნი, 60-მდე ჟურნალი და 150-ზე მეტი გაზეთი. ნაშრომში თავმოყრილი ეს ზღვა მასალა კლასიფიცირებულია თემატურად, დალაგებულია ქრონოლოგიურად და ანბანის რიგითობით.

წიგნში თავებად გაშლილი შინაარსი ბეჭდვითი სიტყვის სახეობებზე წარმოდგენილია ერთგვარად დამოუკიდებელი და დასრულებული კვლევების კრებულის სახით. ერთიანი თემატიკის ქარგაში მოქცეული ეს ნაშრომი წარმოადგენს ავტორთა მიერ გადანაწილებულ და კომპლექსურად შესწავლილ-გაანალიზებულ საკითხებს. ესენია: 1. სტამბები და გამომცემლობები თბილისში; 2. წიგნის ბეჭდვა და გავრცელება; 3. ბიბლიოთეკები თბილისში; 4. მხატვრული და საბავშვო ლიტერატურა; 5. სამეცნიერო წიგნი; 6. სახელმძღვანელოები; 7. სამხედრო წიგნი; 8.

გრაფიკა და დიზაინი; 9. ჟურნალები; 10. ქართული გაზეთები; 11. უცხოური პერიოდული პრესა თბილისში; 12. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საფოსტო მარკები; 13. პლაკატი; 14. აფიშა. ამ მრავალსიმომცველი თემატიკის საკმაოდ დეტალურ, სათანადო ანალიზითა და უხვი თვალსაჩინოებებით მოწოდებულ საკითხებს წიგნში ორგანულად ერწყმის საინტერესო ინფორმაციები ბეჭდვით სიტყვასთანაც დაკავშირებულ ცნობილ მეცნიერებსა და მოღვაწეებზე, ასევე ამ დარგის ნაკლებად ცნობილ მუშაკებზე. ყოველივე ამით გამოცემა მოგვევლინა ქვეყნის ისტორიისა და კულტურის შეცნობის შეუცვლელ და ნაირსახეობით პირველწყაროდ, ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობის განუყოფელ ნაწილად. და რაც მთავარია, მოცემული პერიოდის ფარგლებში (1918-1921 წწ.), ნაბეჭდ ერთეულთა სრულფასოვანი წარმოჩენით, ახალი ნაშრომი

თავისუფლად ენაცვლება, ხოლო შინაარსობრივი სისავსით აღემატება კიდევ ჰუმანიტარული მეცნიერებისათვის უმნიშვნელოვანეს, დღეისათვის ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად ქცეულ სამ საცნობარო გამოცემას: 1. „ქართული წიგნი“, ტომი 1, თბილისი, 1941; 2. გიორგი ბაქრაძის მიერ შედგენილი „ქართული პერიოდიკის ბიბლიოგრაფია (1819-1945“, თბილისი, 1947 და 3. „Г. Зерцалов, Библиография Русской периодики Грузии ч.1“, Тб., 1941“.

უდავოა, რომ ეს გამოცემა დააინტერესებს ქართული ბეჭდვითი სიტყვის საკითხებისა და საქართველოს პირველი რესპუბლიკის კულტურულ-პოლიტიკური ყოფის გააზრების მსურველებს. მისი გულდასმით გაცნობა პროფესიული ცოდნის გაღრმავებაში დაეხმარება საგამომცემლო და საბიბლიოთეკო დარგის სპეციალისტებს, ბეჭდვითი სიტყვის სხვა სახეობებთან დაკავშირებულ მუშაკებსა და მეცნიერებს. წიგნი აღძრავს ახალი სამეცნიერო შრომების გაჩენის სურვილსაც ბეჭდვითი სიტყვის ცალკეულ სახეობებზე და საუკეთესო ორიენტირაცადაც გამოადგება მკვლევარებს ამ მიზნის განხორციელებაში. მცირეტირაჟიანობის მიუხედავად, ნაშრომი საყოველთაოდ ხელმისაწვდომია. წიგნის ციფრული ვერსიის გაცნობა შეუძლია ნებისმიერ მსურველს ეროვნული ბიბლიოთეკის საიტზე.

ახლახან გამომცემლობა „მერიდიანმა“ დაბეჭდა ფილოლოგიის დოქტორის მარიამ მარჯანიშვილის წიგნი-ალბომი „დერჩის ქვების ღაღადისი“ (თბ., 2021). იგი ავტორის მეექვსე წიგნია. ახალგაზრდა მეცნიერმა ქართული ემიგრაციის საკითხებს უკვე მეოთხე წიგნი მიუძღვნა. მარიამ მარჯანიშვილი თავის კვლევას საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ უცნობი ახალ-ახალი ფაქტებით ამდიდრებს.

როსტომ ჩხეიძე
მთარგმნელი, მწერალი,
პოლიტიკური მოღვაწე

დერჩი – ჰალდეს გამოსხივებად

(მეგზუჩხაჲ – მახიამ მახჯანიშვილი)

ჰალდედ და ჰალდურის ხეობად გაასიმბოლოვებდა ოთარ ჩხეიძე საქართველოსა და მის უნიკალურ ქვებსა თუ თიხას, ჩვენი მოდემის უშორესი ფესვებისაკენ რომ მიახედებდა „მეჩეჩისა“ და „ლანდების“ მკითხველს, ეს რომანები თიხის ოსტატთა თუ მოქანდაკეთა ბედისწერას რომ წარმოსახავდა ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში.

აქეთ-იქით უნდა მიწყდომ-მოწყდომოდნენ გიგო გუნდიშვილიც და ფრიდონ გუნდიშვილიც, რათა შეენარჩუნებინათ მამაპაპური ხელობაც და ხელოვნებაც და არ მოდრეკილიყვნენ საზარელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური რეჟიმის კირთებქვეშ.

დაე მოესმენინებინათ თვისტომთათვის ჰალდურის ხეობის იდუმალი სუნთქვაც, მისი ქვისა თუ თიხის ღაღადისიც.

მწერლისათვის მახლობელი იქნებოდა დერჩის ქვების ღაღადისიც, ჰალდე იმასაც გულისხმობდა, ეს ღაღადისი ყოფით რეალობაში ნოდარ ბანძელაძეს რომ უნდა ეგრძნო და კიდევ მოესმენინებინა ადამიანებისათვის, თუმც თვისტომთათვის – ვერა, მიწყდომ-მოწყდომისას უზბუკეთში გადახვეწილს იქ უნდა ეპოვნა შესაფერისი პირობები თავისი ხელოვნების ამოსაფრქვევად, თავისი სწრაფვის ასახდენად, და დერჩის ქვებიც იქ ჩაეზიდა იმ თავგამოდებითა და შეუპოვრობით, ნამდვილ მოქანდაკეთ რომ სჩვევიათ,

იმ ნამდვილთ, თავიანთ თავში მხატვრის გარდა უსათუოდ რომ ამთლიანებენ პოეტსაც, მუსიკოსსაც და ფილოსოფოსსაც, რათა სკულპტურა მეტყველი იყოს – არამცთუ დაიკარგოს მშობლიური ქვების ღაღადისი, არამედ გამძაფრდეს და გამკაფიოვდეს, და შორსა და შორს გადაწვდეს დროშიც, მხოლოდ სივრცეში კი არა.

მარიამ მარჯანიშვილი უცხოეთში მოღვაწე ქართველობას კვალში რომ ჩადგომია და გულმოდგინედ დაეძებს ახალსა და უცნობ მასალებს მათი ღვაწლის წარმოსაჩენად, ნოდარ ბანძელაძის ხვედრითაც უნდა დაინტერესებულყო და თავისი ძიებანი ქანდაკების ისტორიის შესწავლითაც გაემდიდრებინა და გაემრავალფეროვნებინა, და მშვენიერი წიგნი-ალბომიც მოემზადებინა, გზამკვლევად მოქანდაკის ავტობიოგრაფიულ ნარკვევს რომ გაიხდიდა და... კიდევ ერთ დაკარგულ თვისტომს აღმოგვაჩენინებდა, უზბუკეთიდან ახლა აქეთ რომ გამოუძღვებოდა მისი ხელოვნების ნიმუშთა რეპროდუქციებს, თვითონ მოქანდაკე რომ ველარ დადგამდა ფეხს მშობლიურ მიწაზე – სწორედ გზად რომ

უნდა შემოყროდა სიკვდილი. მაგრამ დერჩის ქვებს ხომ დაგვიტოვებდა ღაღადისადაც და მარიამ მარჯანიშვილის საკვლევადიებოდაც ასეთი გამოცდილი და სანდო მეგზურისა, თავის პერსონაჟთა კოლორიტულ გალერეას ნოდარ ბანძელაძესაც რომ შემატებდა და მიუჩენდა შესაფერის ადგილს ქართული კულტურის ისტორიაში მასაც და დერჩის ქვების თავგადასავალსაც.

საუბრები საყუჩაღლებო თემებზე

ნათია კობახიძე

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

მქონდა ნანახი. ერთ-ერთში ვუყურე, თუ როგორ ამბობდა დაუნის სინდრომის მქონე ერთი ახალგაზრდის მშობელი, რომ პირველი იყო მისი შვილი, ვინც შშმ პირი საჯარო სკოლაში მიიღეს. არადა ის ასაკით ჩემზე პატარა იყო და მახსოვს, მეგობრებთან ვიცინოდი, რომ პირველი ალბათ მე ვიყავი, მაგრამ ეს არ გახმაურებულა-მეთქი. როცა ნათია გავიცანი, მივხვდი, რომ ის ჩემამდე იყო და პირველად დავფიქრდი ჩვენი ყოფის მუდმივობაზე, ჰოუკინგზე, რუბენ გალიეგოზე (ავტორი წიგნისა „თეთრით შავზე“), ბეთჰოვენზე... როცა ახალგაზრდა ხარ შშმ სტატუსით, დიდი შვებაა იმაზე ფიქრი, რომ მარტო არ ხარ, შენამდე გაიარეს გზა და თუ მათ შეძლეს, შენც გამოგივა...

როცა ჩემი რესპოდენტი პირველად ვნახე, მუშაობა ახალი დაწყებული მქონდა ჟურნალში. ჩემი პირველი სამუშაო იყო, იქამდე არ მენახა ბავშობიდან შშმ პირი, ვისთანაც მე, უკვე ზრდასრულს, საუბარი შემეძლო შშმ საკითხებზე. მხოლოდ რამდენიმე სიუჟეტი

1971 წელს დაიბადა. წლინახევრის იყო, როცა დიაგნოზი ცერემბრალური დამბლა უთხრა დედას ექიმმა. დედამ ექიმს ჰკითხა - მალე გაუვლისო? სკოლამდელ საგანმანათლებლო სივრცეში არ მიიღეს. სკოლაში უთხრეს მის მშობლებს, მასწავლებელი ივლის სახლშიო, მაგრამ თავად ახსოვს, რომ გააპროტესტა, როდესაც ყური მოჰკარა მშობლების საუბარს. გააპროტესტა -ტყუილად მიყიდეთ ეს ჩანთაო! მერე საჯარო სკოლაში სწავლისას გაუმართლა კლასელებში - ყველგან დაატარებდნენ, მორიგეობდნენ, ვინ გაჰყვებოდა დასვენებაზე ბუფეტში, ვინ დერეფანში. ფილოლოგიის ფაკულტეტზე ისწავლა. ერთხელ ერთმა ლექტორმა უთხარა - „რად გინდა სწავლა, მაინც ხომ ვერაფერში გამოიყენებო?“ ფიქრებში იმეორებდა - „მინდა!“ „მინდა!“ „მინდა!“. იყო შშმ ქალების ორგანიზაციის საბჭოს წევრი, მუშაობდა სახალხო დამცველის შშმ პირების საბჭოში. არის აქტივისტი, კარგი მეგობარი. როცა ნათიას იცნობ და შშმ პირი ხარ, მარტოობის შეგრძნება გეკარგება. ასეთია - შეუძლია შენს გვერდით იყოს, იხუმროს ისეთ მოვლენაზე, იმ წამს რომ მძიმედ გეჩვენება, სამართლიანი რჩევა მოგცეს.

მასაც პრუსტის კითხვარიდან დავუსვი რამდენიმე შეკითხვა...

„ამბობენ, რომ ქრისტიანი ვაჟი. ახ ვიქი, მაგჩამ.. ყვეუ ხანგხიძლოვი ქხოვხიხილ მანდილომე აქამიანი ახ ქამიკაჩეველ“

ნათია გოგოლაშვილი

ფილოლოგი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების უფლებებზე მზრუნველი და მაფიქრალი

हा აჩის თქვენთვის სხუდყოფიდი ბედნიეხება?

ბედნიერების მარცვლებს ადამიანი ყოველდღე აგროვებს და ერთ დღესაც, როდესაც ეს მარცვლები შენს შიგნით რაღაც ფორმას მიიღებენ

და რაღაც სხვისთვის შეუმჩნეველი სასიხარულო რამ მოხდება, ის გრნობა მოდის, რომელსაც სახელსაც ვერ არქმევ. არადა, სწორედ ეს არის ბედნიერება, შინაგანი მზაობისა და გარემო პირობის თანხვედრა... თითოეული მათგანი ერთსა

და იმავე პროცესებს გადის: სიცარიელე, ავსება და ავსებულში ლივლივი. მერე კი ისევ ნამსხვრევების ძებნას უნდა შეუდგე...

ბოლოს ხოლის გაიცინეთ?

ახლა გადავხედე სოციალურ ქსელში განთავსებულ სურათებს. უმეტესობაში ვიციანი. ყველა სიცილის მიზეზს ვერ ვიხსენებ. ალბათ, ბოლო გულიანი სიცილი, ჩვენი ჩაკეტილი ცხოვრებიდან გამომდინარე, სოციალურ ქსელებს უკავშირდება.

ბოლოს ხოლის იციხეთ?

ერთხელ უფროსმა მეგობარმა საუბრისას მითხრა: ასაკის მატებასთან ერთად ცრემლი ნაკლებად მოდისო. მაშინ გამიკვირდა მტირალას. ახლა აღარ მიკვირს...

მეცნიერებს თუ დავუჯერებთ, ზოგჯერ ტირილი ორგანიზმისთვის სასარგებლოც კი არის.

მა ახის თქვენი განსაკუთრებული თვისება?

ადამიანები ერთმანეთს ხშირად იმ თვისებას ვაწერთ, რომელიც ერთ კონკრეტულ სიტუაციაში დავინახეთ და სულაც არ ვიცი, ეს ადამიანი სხვა დროსა და სხვა სიტუაციაში როგორ მოიქცევა. თუმცა, იმ განსხვავებულ ქცევასაც თუ დავაკვირდებით, ჩვენ მიერ აღმოჩენილის რაღაც მარცვალს მაინც დავინახავთ. ალბათ, სწორედ ამას ვეძახით განსაკუთრებულ თვისებას. ამბობენ, რომ ერთგული ვარ. არ ვიცი, მაგრამ.. უკვე ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე ადამიანი არ დამიკარგავს.

ყველაზე მეტად ჩიხი გეშინიათ?

ცოტა ხნის წინ უცხოურ კვლევაში წავიკითხე, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებს სხვა ადამიანებზე მეტად ეშინიათ ცხოვრებისეული ცვლილებების. სამწუხაროდ, ჩემს შემთხვევაში უნდა ვაღიარო ამ ფაქტის ნამდვილობა.

ვინ ახიან თქვენი გმიხები დღეს?

სავალალოდ, დღეს, ადამიანთა უმრავლესობის მსგავსად, მეც ძველი გმირების იმედზე ვარ დარჩენილი. ახალი გმირები თვალსა და ხელს შუა გვიქრებიან...

თქვენი მხატვრი გმიხები?

ალექსანდრემ (ოთ. ქილაძის „ყოველმან ჩემი მპოვნელმან“) უბრალოდ ცხოვრება გამიადვილა, თანაც იმ დროს, როდესაც ძალიან მიჭირდა... საზოგადოება მხოლოდ იმ

ადგილს მთავაზობდა, სადაც კომფორტულად თავს ვერასოდეს ვიგრძნობდი. მან თითქოს მხარზე დამადო ხელი და მითხრა, ჩემთვის განკუთვნილი რამ, ყველაფრის მიუხედავად, აუცილებლად უნდა მიმელო. მიბიძგა, თავანუელს მევლო საკუთარ აღმართებზე.

ყველაზე შთამბეჭდავი მოგზაურობა?

ალბათ, ყველაზე შთამბეჭდავი მოგზაურობები მაინც ახალგაზრდობაშია. 16 ან 17 წლის ვიყავი, როცა ქისტმა მეგობარმა აღდგომაზე თავისთან დამპატიჟა. მახსოვს, როგორ მოვიხიბლე მათი ზოგიერთი ტრადიციითა და საოცარი ჟღერადობის მქონე სიტყვებით.

თვისება, რომელსაც უპიჩაგესობას ანიჭებთ ქაღში, მამაკაცში?

ადამიანში (სქესის განურჩევლად) მხიბლავს სილაღე. ისეთი სილაღე, რომელიც პირველი შეხვედრისთანავე გადმოგედება. კიდევ, ენაწყლიანი ადამიანი შემიძლია გაცნობისთანავე ჩემიანად დავიგულო.

თქვენი საყვარელი ავტორები?

საყვარელი ავტორების სია, თითქმის ყოველწელს იცვლება. ხან ყველაზე მეტად მუზილი მომწონს, ხან სარამაგუ, ხან სოლომონაშვილი. ამჟამად ჩემია ჰარუკი მურაკამიც.

თქვენი საყვარელი მუსიკოსები?

თავგადაკლული მელომანი არასდროს ვყოფილვარ. ხასიათის მიხედვით შემიძლია მოვუსმინო ყველაფერს, ფანოლიდან დაწყებულსა და ვერდით დამთავრებულს.

ჩას მიიჩნევთ თქვენს ყველაზე დიდ მიღწევად?

ხშირად ადამიანებს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანთა ჩვეულებრივი ცხოვრება უკვირთ და მას უმალ გმირობად ნათლავენ. ვერც კი აცნობიერებენ, რამხელა ტვირთისთვის იმეტებენ. აქედან გამომდინარე, ჩემთვისაც ხშირად უთქვამთ: „აუ, რა მაგარი ხარ“. არადა, ჩემი „სიმაგრის“ ამბავი მხოლოდ მე და ძალიან ახლობელმა ადამიანებმა ვიცით. და მაინც... ჩემი სიამაყე ერთი ჟურნალისტის შეფასებაში ეტევა... „თქვენს ნაწერებში თავისუფლება იგრძნობაო“.

თახილი, ხომელსაც გამოგოვებით თქვენს ცხოვრებაში?

რატომღაც ასე გამოვიდა, ცხოვრება თარიღებით არასოდეს ყოფილა დატვირთული - არც ცუდით, არც კარგით. მაგრამ ყველა მე გადავაგორე და გამოსატოვებლად არცერთი მემეტება. სიცარიელეს ისევ ეს ჯობს.

ჩა აჩის თქვენთვის სამშობლო?

ჩემთვის სამშობლო კლავიატურით აკრეფილი ქართული ასოებით იწყება.

ჩოგოხ ისუხვებით სიკვდილს?

რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, არის პერიოდები, როდესაც მგონია, რომ სიკვდილს „ვაჭობებ“ კიდეც და აქეთ „ვუკარნახებ“, როდის მომბეზრდება ეს სამყარო და მიღმურ სამყაროში მომინდება გადასვლა. როგორ ვისურვებდი სიკვდილს? ალბათ ისე, როგორც ერთი წლის წინ მამა გარდაიცვალა - ძილში. კიდეც ერთი, არ მინდა ჩემი მუდმივი სამყოფელი რამეთი შემოსაზღვრული იყოს.

თუ კი შეხვდებით ღმერთს, ჩას ისუხვებით, ხომ თქვენთვის ეთქვა?

ალბათ ადამიანი ღმერთს ხშირად ხვდება, მაგრამ ამას ვერც კი ამჩნევს. ხვდება დიდი სიხარულის, ან დიდი ტკივილის დროს. თუ ვცდები და ღმერთს მხოლოდ ერთხელ უნდა შევხვდე, ოთარ ჭილაძისეულ კითხვას გავუმეორებდი: ადამიანს შექმნისას რა შეაყოლე ასეთი?... არ გამოვრიცხავ იმასაც, რომ მომავალში კითხვის შინაარსსა და ფორმულირებაში კიდეც ბევრი ცვლილება გაჩნდეს. ეს ცვლილებები ხან დადებითი იქნება, ხან უაყოფითი. მაინც ვისუვებდი, რომ მამაბეციერს ცრემლებამდე მისული სიცილის დროს შევხვედროდი.

ესაუბრა ნათია კოპაძე

ლიხსეუდი მამუდიშვილები

გრეტა ჩანტლადე-ბაქრაძე

ამერიკის საერთაშორისო საინფორმაციო აკადემიის ნამდვილის წევრი. პროფესორი.

ღვანლმოსილი მეცნიერის, პროფესორ იური სიხარულიძის 95-ე გაზაფხული

24 მაისს სახელოვან მეცნიერს, ბატონ იური სიხარულიძეს, დაბადებიდან 95 წელი შეუსრულდა. ამ დღეს სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმა, უნმინდესმა და უნეტარესმა, ილია მეორემ მილოცვის წერილით დააფასა მისი, როგორც საეკლესიო მკვლევარის ღვანლი:

„ბატონ გიოხგი (იუხი) სიხარულიძეს

ბატონო გიოხგი (იუხი), გუდითადად გიდოცავთ დაბადების დღეს. თქვენ ცხოვრების ღიხსეუდი გზა განვლეთ და ფხიად საინტელექტუალ და მხავადმხივი მემკვიდრეობა შექმენით. ჩვენთვის განსაკუთრებით დასაფასებელია თქვენი მოღვაწეობა საქართველოს ტოპონიმური კვლევის საქმეში, ასევე ცნობილ საეკლესიო მოღვაწის, ტბედ აბუსეხიძესთან მიმართებაში.

გვახარებს, რომ კვლავაც შემართებით ხართ და შეგიძლიათ ემსახუროთ სამშობლოს. დმეხთმა დაგროცოთ და გაგახაროთ.

პატივისცემით,

ილია მეორე, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი. 24.05.21“

მართლაც, ბატონი იური ფრიად განსწავლული და მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოებული შემოქმედია. ბატონი იური დღესაც ჩვეული ენერჯით საათობით ზის საწერ მაგიდასთან და გატაცებით მუშაობს. ჩვენ დიდი ხნის მეგობრობა და კოლეგიალობა გვაკავშირებს. მე, როგორც ეთნოგრაფი (ცნობისათვის, მე მაქვს საბაზისო ლინგვისტური განათლება), ძალიან დავალებული ვარ ბ-ნი იურისგან. მან ჩემი ასპირანტობის პერიოდში კარგად გამარკვია ეთნოგრაფიულ საკითხებსა და აკადემიკოს ნიკო მარის შრომების სწორად გაგებაში, რომლის თაყვანისმცემელიც თავად გახლდათ. ამიტომაც ჩემს თავს ვთვლი ბ-ნი იურის მოწაფედ ეთნოგრაფიაში. ჩვენ ერთად ვმუშაობდით წლების განმავლობაში

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტში, ბათუმის უნივერსიტეტში. ორივენი ვართ აკად. ნიკო მარის მშობლიური კუთხიდან - ჩოხატაურიდან და ვართ ჩოხატაურის საპატიო მოქალაქეები. ბატონი იური, სხვა ღირსშესანიშნავი თვისებების გარდა, არაჩვეულებრივი გარეგნობითაც გამოირჩეოდა. მისი თანამედროვე ქალბატონებისგან ვიცი, რომ მას ოქროსქოჩრიან ყმანვილს ეძახდნენ. მართალია, დღეს ვერცხლისფერმანი შეგვრჩა, მაგრამ თავისი ახლაგაზრდული სიჩაუქე, გურული ენაკვიმატობა, შესაშური მეხსიერება და მჭევრმეტყველება კვლავაც არ დაუკარგავს.

აქვე მინდა ამ პატარა წერილით მკითხველებს

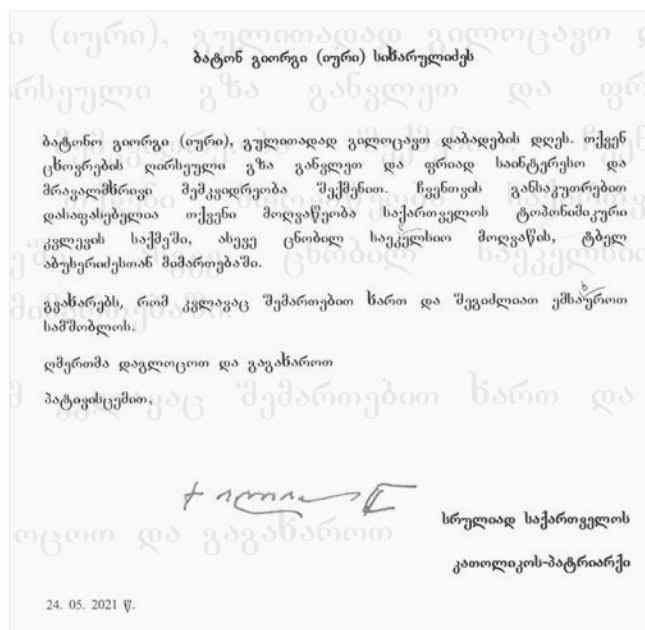
იური სიხარულიძე

შევახსენო დიდი მეცნიერის მოკლე ბიოგრაფია და მისი ნაღვანი. ბატონმა იური სიხარულიძემ საქართველოს ისტორიის კვლევა 30-იანი წლების შუა ხანებში დაიწყო, როცა ბათუმის საბაზო და სანიმუშო სკოლაში სწავლობდა. ამ დროს ის პატარ-პატარა ლექსებსაც წერდა და რეფერატებსაც დიდი გულისყურით ეკიდებოდა. მისი გატაცება უყურადღებოდ არ დარჩენია ისტორიის მასწავლებელს და მისი დახმარებით, მოსწავლის რეფერატიც არაერთხელ მოუსმენია მის კლასს. 1949 წელს ის უკვე სერიოზული გამოკვლევებით წარსდგა საქართველოს სტუდენტთა პირველ სამეცნიერო კონფერენციაზე ქუთაის-

ში და ქართული საისტორიო მწერლობის ხელმძღვანელის, აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის ყურადღებაც მიიპყრო. ხოლო 1953 წლის მაისში ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხიც მოიპოვა. შემდეგ ის ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორიც გახდა და პროფესორიც (1969წ.).

ბატონი იური სიხარულიძე რამდენიმე ათეული წიგნის, ბროშურის, სამი ათასზე მეტი საჟურნალო და საგაზეთო სტატიის ავტორია. მინიჭებული აქვს ვაჟა-ფშაველას და ივანე ჯავახიშვილის პრემიები. მისი მეუღლე, ქალბატონი ლუარა გიორგაძე, ბიზნესის საერთაშორისო ინსტიტუტის ასოცირებული პროფესორი გახლდათ. მათ სამი ვაჟიშვილი ჰყავდათ, რომელთაგან ერთი, 4 წლის ასაკში გარდაიცვალა, ხოლო ორი ვაჟი ცნობილი მეცნიერები და პროფესორები გახდნენ. გიორგი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ხოლო ზაზა სიხარულიძე, არაბისტი, პარლამენტის სოციალურ საკითხთა კომიტეტის და „ღვთისშვილთა კავშირის“ თავმჯდომარე იყო. სამწუხაროდ, დღეს არცერთი ცოცხალი აღარ არის. ამჟამად მხცოვანი მეცნიერი შვილიშვილებთან და შვილთაშვილებთან ცხოვრობს და კვლავაც თავდაუზოგავად მუშაობს.

P.S. ბატონო იური, ძალიან გვიყვარხართ. ჩემი ოჯახის და მეგობრების სახელით, დიდი მადლიერებით, პატივისცემით და სიყვარულით გილოცავთ ამ ღირსშესანიშნავ იუბილეს. გისურვებთ ჯანმრთელობას და დიდხანს სიცოცხლეს! უფალმა ასე ენერგიულად აღგანიშნინოთ 100 წლის იუბილე, ჩვენთან ერთად.

ბიბლიოფილის ჩანაწეხები

განათლება, წიგნი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ჩვენი პიროვნული თუ სოციალური თავისუფლების ხარისხს. სამწუხაროდ, ბევრს უჭირს ამ ქვეშარიტების გააზრება. ამიტომაცაა ჩვენს საზოგადოებაში წიგნისადმი დამოკიდებულება ასეთი არაერთგვაროვანი. ზოგისთვის წიგნი ქალაქების უინტერესო შეკვრაა, ზოგისთვის - ცოდნის წყარო, ზოგისთვის - გართობის საშუალება. მაგრამ არის წიგნისმოყვარულთა ერთი კატეგორია, რომელთაც ასევე ეწოდებათ - „წიგნისმოყვარულები“ ანუ „ბიბლიოფილები“ (Библиофилы) და, რომელთაც სრულიად განსხვავებული, ემოციური დამოკიდებულება აქვთ წიგნებისადმი. ასეთი ემოციური კავშირი წიგნთან განსაკუთრებულ მდგომარეობაში აყენებს ბიბლიოფილს. იგი წიგნის მცოდნეც არის, მაძიებელიც, გამომძიებელიც და, ხანდახან წიგნის გამო ავანტურაშიც შეიძლება გაეხვიოს...

ბიბლიოფილები თავიანთთვის საინტერესო წიგნებს აგროვებენ და ზოგჯერ მათი პირადი ბიბლიოთეკა კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვან საგანძურად შეიძლება ჩამოყალიბდეს. ამ ადამიანების საინტერესო საქმიანობის შესახებ მხოლოდ შეგროვებული კოლექციის მიხედვით შეგვიძლია ვიმსჯელოთ, რადგან, მცირეოდენი გამონაკლისის გარდა, თითქმის არ არსებობს ბიბლიოფილების მოგონებები, ჩანაწერები.

ამიტომ, ვფიქრობთ, საინტერესო იქნება მკითხველისათვის ჩვენი საზოგადოებისათვის ცნობილი ბიბლიოფილის, ჩვენი კოლეგის, ეროვნული ბიბლიოთეკის საბიბლიოთეკო რესურსების დეპარტამენტის დირექტორის, ლევან თაქთაქიშვილის ჩანაწერები - „წიგნი ჩემი მონარქია“, რომლის გამოქვეყნებასაც ჩვენი ჟურნალი იწყებს ამ ნომრიდან.

რედაქცია

ლევან თაქთაქიშვილი

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის
საბიბლიოთეკო რესურსების დეპარტამენტის დირექტორი

ამ სათაურით ვიწყებ მოგონების წერას ჩემი ცხოვრების იმ ნაწილის შესახებ, რომელსაც პირდაპირი კავშირი აქვს წიგნთან. ვფიქრობ, რომ დღემდე არცერთ ქართველ ბიბლიოფილს არ დაუტოვებია მოგონებები ამ მიმართებით, არადა რამდენი მათგანის ნაწერი იქნებოდა საინტერესო. არის პატარა ლამაზი ჩანაწერები ლეგენდარული ბიბლიოფილებისა - იოსებ გრიშაშვილის და პაატა გუგუშვილის, მაგრამ სამწუხაროა, რომ მათმა ავტორებმა არ დაწერეს მეტი. მათ ვერ შევედრები, მაგრამ გადავწყვიტე, დარჩეს ჩემი მოგონებები ჩემს ურთიერთობებზე იმ მეგობრებთან, რომლებიც ყველაზე მეტად მიყვარს, მიყვარს ჩემს თავზე მეტადაც კი - წიგნებზე.

მაშ ასე: მოგონებებს ვიწყებ იმ ყველაზე ძველი ამბით, რაც მახსოვს, როცა წიგნის ფასი ვიცოდი. ეს არის საბავშვო ბაღის დამთავრების საზეიმო საღამო 1976 წელს. ამ დღეს ბავშვები ჩემი ჯგუფიდან დაგვაჯილდოვეს დიდი ფორმატის წიგნით სათაურით «Гусы лебеди». ერთი ცალი დააკლდათ. მასწავლებელმა ჩაიდინა ჩემთვის მიუღებელი და აღმაშფოთებელი ქმედება: ჩემს მეგობარს, თათარ (თუ იეზიდ) რაშიდას გამოართვა მასზე გადაცემული წიგნი და მისცა ერთი ცნობილი ოჯახის ბავშვს. რაშიდა ატირდა, მე მაშინვე ჩემი წიგნი გავუნოდე, გადამეხვია. ის, ჩემი საუკეთესო მეგობარი, რაშიდა, ტილების გენერატორი იყო და მისგან არაერთხელ მომიტანია ჩემი დისათვის ეს პატარა მწერები. ჩემს თმაში არ იბუდებდა, ჩემს დას - ანის კი საუკეთესო საბუდარი ჰქონდა ტილე-

წიგნი ჩემი მონარქია!

(ბიბლიოფილის ჩანაწერები)

ბისა თავზე, რისთვისაც გადახორავდნენ ხოლმე. ეხლაც მახსოვს რაშიდას ოქროსკბილებიანი დედა, საბავშვო ბაღის ეზოში მიწაზე მჯდომი, როგორ ეფერებოდა რაშიდას და უხილავდა თავს. ყურებზე ოქროს ბურთულებიანი საყურეები ჰქონდა.

იმ საზეიმო დღის დასრულების შემდეგ, საბავშვო ბაღის პირველ სართულზე ბავშვების კარადასთან მიმიყვანა დედამ და ჩემი ნივთები რომ აიღო ჩემი უჭრიდან, გვერდით უჭრაში ჯგუფელი ტყუპისცალი ბიჭის «Гусы лебеди» დავინახე, ავიღე და წამოვიღე. მთელი გზა მეშინოდა, დედას არ გაეგო. სახლში მოსულმა, ეს წიგნი დავმალე ტახტის ქვეშ. საშინლად განვიცდიდი შემდგომ. 1984 წელს ბინა შეაკეთა ბებიაჩემმა და ტახტი რომ გამოწიეს, ეს წიგნი დავინახე. მაშინაც ვიგრძენი სინდისის ქენჯნა. ის წიგნი დღეს სოფელში უნდა იყოს კარადაში. მახსოვს, სიზმარში მეჩხუბა დედა - რატომ ქენი ესო?! მეც თავი ვიმართლე, ერთ ძმას ხომ ჰქონდა, რაშიდას მივეცი ჩემი, ეს კი მე მეკუთვნოდა-მეთქი. მეტი წიგნი ცხოვრებაში არ მომიპარავს. ეს იყო ჩემი პირველი განცდაც წიგნზე. 5 წლის ვიყავი მაშინ. ეს ფოტო ბაღის დამთავრების წიგნაკიდანაა.

ლ. თაქთაქიშვილი. 1977 წელი

«Гусы лебеди» ბაღის დამთავრების დროს ჩემთვის იყო ოთხკუთხედი, ლამაზი ნახატების კრებული. კითხვა და წიგნი მე ჯერ არ ვიცოდი, რა

იყო. სკოლაში რომ წამიყვანეს და რამდენიმე თვეში ანბანი მასწავლეს, იქედან დაიწყო წიგნთან ჩემი ნამდვილი ურთიერთობა. დედამ და ბებიაშემ შემეჩვენეს ბიბლიოთეკა, რომელშიც უკვე გარდაცვლილი პაპის ჩემდამი ნაჩუქარი ქართული ზღაპრების წიგნიც შევიდა წარწერით: „ჩემს ლეკოსა და ანიჩკას პაპასაგან. 1975 წ.“ ახლაც შენახული მაქვს ეს წიგნი. მქონდა მსოფლიო ხალხთა ზღაპრების მრავალტომეული, ხალხური სიბრძნის 5 ტომი, „დილას“ ბიბლიოთეკა, ჟურნალ «Мурзилка»-ს ნომრები. ჟურნალი „დილას“ ნომრები გამონერილი ჰქონდათ. მე მკითხველი ვიყავი. ზედ ვაწერდი ჩემს სახელს და გვარს, ვაფერადებდი ნახატებს. მაგრამ მქონდა ერთი განცდა: სახლში იყო კარადა, რომელშიც მამას წიგნები იყო და მე აკრძალული მქონდა მისი გახსნა. იქ ეწყო უმეტესად ბროკგაუზ-ფრონის «Библиотека великих писателей» (40 ტომი). ისინი ლამაზად იყო გაფორმებული და ბრწყინავდნენ. როცა მამა სახლში არ იყო, ჩუმად გადმოვალაგებდი და ვეფერებოდი მათ. რუსულად კითხვა თვითონ ვისწავლე, არ დაველოდე სკოლაში სწავლებას. დედას ვეკითხებოდი გაზეთ «Известия»-ს ასობებზე, რომელი როგორ გამოითქმის-მეთქი. მესამე კლასში რუსული გამოცემების კითხვაში ისე დავხელოვნდი, რომ რევოლუციის შემდგომ გაუქმებული, ძველი ასონიშნებიანი ტექსტის წაკითხვაც ჩემთვის არაფერი იყო. მამაჩემის წიგნების ჩემთვის აკრძალული ნაწილი მისი პაპის ბიბლიოთეკა აღმოჩნდა. ძველი რუსული ჟურნალები და გამოცემები ისეთ ფოტოებს შეიცავდა, რომლებიც ახალ გამოცემებში არაა. აქ იყო ჟურნალ «Геркулес»-ის ერთი ნომერი 1916 წლისა, რომელშიც მსოფლიოს გოლიათთა ფოტოების კატალოგი იყო, პლოსის ავტორობით გამოცემული წიგნი «Женщина» კი მსოფლიოს ქალთა (მათ შორის შიშველი ქალების) ფოტოებით იყო გაფორმებული. გამომცემლობა «Просвещение»-ს სერია «Вся природа» კი შეიცავდა ბრემის, რატცელის, პლოსის, მეიერის ნაშრომებს. „დედამინის ისტორია“, „ადამიანი“, „ცხოველთა ცხოვრება“, „მცენარეთა ცხოვრება“, გამოირჩეოდა ლითოგრაფიებითა და გრავიურებით. ეს იყო მეფური ბიბლიოთეკა. ამ სერიას აკლდა «Народоведение»-ს მეორე ტომი. მამას ვკითხე 1982 წელს - ეს ტომი სადაა-მეთქი. ის მიხვდა, რომ კარადა შესწავლილი მქონდა, მე გავიგე, რომ არ ჰქონია პაპას. მაშინ ვერც წარ-

მომედგინა, რომ ასეთ ძველებურ წიგნს სადმე ვიყიდდი. ერთხელ პლესანოვზე გავლისას (12

ნომერ ტროლეიბუსში ვისხედით) მამას ვკითხე ბუკინისტური წიგნის მნიშვნელობა და ძველებური წიგნების მალაზიააო-მიპასუხა. ერთხელაც სკოლიდან თოჯინების თეატრში წასულმა, თეატრიდან ამ ბუკინისტურ მალაზიამდე გასავლელი გზა გავთვალე (დავთვალე ხეები), გამოვიპარე იდიოტური სპექტაკლიდან და ვეზიარე დიდ სიამოვნებას. 1983 წლიდან თავისუფლად დავდიოდი ტროლეიბუსებით ბუკინისტებში. მამაჩემი კი მიკრძალავდა, მაგრამ ბოლოს შეეგუა და დავალებაც მომცა: წავსულიყავი კვირას კიროვის პარკში და მეშოვნა მისთვის ჟუკის წიგნი «Революеры и пистолеты». ეს წიგნი ბესტსელერი იყო. თანხაც მითხრა - 50 მანეთის გადამხდელი ვარო. თვითონ არ გამომყვა, გამიკვიდა. შემდგომ მივხვდი, თუ რატომ.

კვირას მივედი კიროვის პარკში. ბევრს ახსოვს ეს ბაზრობა. თავდაპირველად წიგნები გამოფენილი არ იყო. ხალხიც არ იყო იმდენი, როგორც შემდგომ. 10 -15 ჩემოდნიანი კაცი და ამდენივე მუშტარი. სსრკ-ში წიგნების ყიდვა-გაყიდვა სპეკულაცია იყო. ამიტომ გამყიდველები ჩემოდნით დადიოდნენ და ვითომ საჭადრაკო ლიტერატურას ცვლიდნენ. მათ ნდობას მოიპოვებდი და მერე შეგეძლო ყიდვა. მამაჩემი პარტიის წევრი იყო და მოერიდა ამ ხალხთან ურთიერთობას. მე პირველივე დღეს დავაკვირდი ამ ჯგუფს და ერთს ვკითხე: ეს წიგნი როგორ ვიშოვო მეტეი. მამაჩემის ფურცელზე დაწერილი ვაჩვენე. არ ვიცო, მითხრა ჯინსებში გამოწყობილმა ტიპმა. აქ ჩვენ მხოლოდ ვცვლით წიგნებსო. რაში გამიცვლით მეტეი? გოშა! დაუძახა მეორეს. მეორე მოვიდა და მეუბნება: „მატაი ოტ სიუდა!“ რაში გაცვლით-მეტეი? „ტი ჩო? გდე ტვოი როდიტელი?“- მეუბნება. „პრინისი ჩერნიშევსკოგო „ჩტო დელატ?““. წამოვედი. სახლში მქონდა ეს წიგნი. მივუტანე მეორე კვირას. გაიცინა გოშამ და მეუბნება: „კნიგა ჟუკა რედკოსტ. მატაი ზილიონნი“. მესამე კვირას მამაჩემი მივუყვანე და ვიყიდეთ ჟუკი. მეც დამაწინაურა მამაჩემმა და მომცა უფლება, მასთან თანდასწრებით მეთვალყურეობინა პაპამისის ანტიკვარული გამოცემები.

კიროვის პარკის წიგნის ბაზრობამ შემდგომში ფორმა შეიცვალა: წიგნები ბორდიურებზე გაშლილ ქაღალდებზე გამოიფინა, შემდეგ კი დედაენის ბაღში გადავიდა. იქ წიგნებს ნივთების დაემატა და გახდა „ბარახოლკა“. შემდგომ იქვე,

მტკვრის სანაპიროზე ჩავიდა, შემდეგ ამოვიდა. სულ რამდენიმე წლის წინ დედაენის ძეგლთან გაკეთდა ყუთები და ახლა იქაა. მაშინ კი ყველაფერი არალეგალური იყო. აი, იმ საბჭოთა არალეგალური ბაზრობის პერიოდში რატცელის «Народоведение»-ს მეორე ტომიც ვიყიდე, შემდეგ - შვეიცარული კატალოგები მსოფლიოს მანქანებისა და, მამამაც მისი ბიბლიოთეკის ბატონ-პატრონიც გამხადა.90-იან წლებში, ალბათ გაჭირვების გამო, ბაზრობებზე და ბუკინისტურ მალაზიებში უამრავმა იშვიათმა გამოცემამ მოიყარა თავი. შეიძლებოდა, კაპიკებში გეყიდა უამრავი იშვიათი გამოცემა. თავიდან ხელს მიწყობდნენ მამაც, დედაც, ბებიაც, შემდგომ კი რეპრესიები დაიწყო. თუ რატომ რეპრესიები, ამასაც ვიამბობთ.

რეპრესიები

მოვიდა უმაღლესში ჩაბარების დრო. მეათე კლასში გადავედი და მამამ გამომიცხადა: თუ უმაღლესში ვერ ჩავაბარებდი, რუსეთში ჯარში მომიწევდა წასვლა - არც აქ ვარ შენი დამტოვებელი და იქაც მოკვდები შიმშილითო. ბორშს რომ დაგიდგამენ, იქ აუხსენი, რომ გეზიზღებო... სერიოზულად დამიყენეს საკითხი, თუ სად მსურდა ჩაბარება. მე ისტორიულზე მინდოდა თსუ-ში. მაგრამ სამ ხუთს ვერ მივიღებდი, ჩაწყობის იმედი კი არ უნდა მქონოდა. ფიზიკაშიც ვერ ვიყავი მზად. ჩემით მხოლოდ ქიმიურ ფაკულტეტზე ჩავაბარებდი. გამამხნევეს - აბა, შენ იციო. ბებიასაც უხაროდა, რომ ქიმიკოსი უნდა გავმხდარიყავი. ის ქიმიის მასწავლებელი იყო და მისი მოსწავლე ვიყავი ქიმიის სახლში. სკოლაშიც ქიმიის პირველი ვიყავი.

ამიკრძალეს წიგნის მალაზიებში წაწნალი. მამამ სასტიკად გამაფრთხილა: ჯერ გამოცდები უნდა ჩამებარებინა და მერე შემეძლო გამეგრძე-

ლებინა ჩემი წიგნებით ცხოვრება. ჩუმად მაინც დავდიოდი. პავლოვის ქუჩაზე წიგნის მაღაზიაში შევედი, ლევან სანიკიძის „გიორგი სააკაძე“ იყიდებოდა. რიგი იდგა. მივედი გამყიდველთან და უცებ ყურში ვილაცამ ჩამავლო ხელი. მინდოდა, დამერტყა და მამაჩემი აღმოჩნდა. დადე წიგნი და გამომყევო. სირცხვილით დავინვი. ორი თვე არ შევსულვარ ამ მაღაზიაში. მრცხვენოდა. მამამ დედა და ბებია გააფრთხილა, რომ ჩემთვის დღეში 5 მანეთზე მეტი ფული არ მოცვათ. დაიწყო ეკონომიკური ბლოკადა.

მათემატიკაში ბახტრიონის ქუჩაზე ვემზადებოდი. დავდიოდი ფეხით, ფული რომ დამეზოგა. ვხედავ: მოსახვევში გაჩერდა ავტობუსი და ვილაცამ ორი შეკვრა წიგნი ჩამოიტანა და ერთ შენობაში შეიტანა. შევყევი. მაკულატურის მიმღები პუნქტი აღმოჩნდა. გავიცანი მიმღები. 3 მანეთს ვაძლევდი და 30 კილო რაც გინდოდა, შეგეძლო აგელო. წიგნები ნაირნაირი. ანტიკვარულიც. მაგალითად, ჭიჭინაძის გამოცემა ვახუშტის „საქართველოს გეოგრაფია“. საუკუნის დასაწყისი. ვაჟა-ფშაველას სრული კრებული 5 ტომად, 10 ტომად, ილია 10 ტომად, გალაკტიონის მრავალტომეული, ენციკლოპედიები, ჯავახიშვილის „ქართველი ერის ისტორია“ 5 ტომად, სიმონ ესაძის გამოცემები, «товарный словарь» 9 ტომად, 1914 წელს რუსეთში გამოცემული სამხედრო ენციკლოპედია, რომელიც არ დასრულებულა, პატრონს კი ეგონა, რომ არასრულად ჰქონდა :)), თეთრგვარდიელთა მემუარები 20-იანი წლებისა.... სანაცვლოდ იღებდნენ გოლონის „ანჟელიკას“ ტალონს.

სამი ტომარა წიგნი ჩავალაგე ტაქსში და წამო-

ვიღე. სახლში რომ მივიტანე და დავრეკე ზარი, მაშინ გამახსენდა, რომ იმ დროს მასწავლებელთან უნდა ვყოფილიყავი. დედამ ერთი ამბავი ატეხა, მასწავლებელთან რომ არ ვიყავი. დღეს არ ჩავგვითარდა-მეთქი. გადაამონმა და ჩავვარდი. მოვიდა მამა. დედა მოუყვა ამბავს. შემოდი ჩემს ოთახშიო. ჯერ წიგნები ნახე მეთქი. იქ იდო ერთი წიგნი, ვერსად რომ ვერ იშოვა მამამ - ალექსანდრ ვერტის «Россия в войне». თბილისში რამდენიმე ოჯახში იყო. ერთი ცნობილი მსახიობის შვილობილს ჰქონდა და ბაზრობაზე მამაჩემს უსინდისო ფასი მოსთხოვა. მე კი მაკულატურაში ვნახე. მამაჩემმა აიღო ეს წიგნი და ათვალეერებდა. დედაჩემი მიყვიროდა: დარჩები მუდმივი აბიტურიენტიო, თამაზ, მე ველარაფერს ვახერხებ, არ ეშინია არაფრისო. მამაჩემმა კი უთხრა: ისეთი წიგნი მომიტანა, რომ დღეს ვერ ვეჩხუბებო, რომც არ ჩააბაროს, ეს არ დაიკარგებაო. მეორე დღეს სასტიკად გამაფრთხილა, რომ მეორეჯერ არ გამეცდინა გაკვეთილი, ისიც დააყოლა: ადრე წადი ხოლმე და იქაც შეიარეო. 20 მანეთიც მაჩუქა.

ახლა დაფინანსება: მივხვდი, რომ ფული თავად უნდა მეშოვნა. დედა და ბებია შეიკვრნენ და მამონებდნენ, ჯიბეში ისეთი ფული არ უნდა მქონოდა, რომლისაც ვერ დავამტკიცებდი წარმომავლობას. პლენანოვის მაღაზიაში ქართული წიგნები კაპიკები ღირდა, ტიმოთესთან კი - ძვირი. თხზულებათა ტომეულებს ნაკლულებს ვყიდულობდი, ვავსებდი და ტიმოთესთან [მახაურთან] ვაბარებდი მამის პასპორტით. ტიმოთეს ეგონა, მამა მატანდა, ერთხელ მამამ მითხრა, ტიმოთესთან შევედი და მითხრა: ნაწილი წიგ-

მაკულატურის მიმღები პუნქტი

ნების გაიყიდა და ფული შეგიძლიათ აიღოთ, რაღაც შეეშალა, სულ დაბერდაო. ტუჩზე ვიკბინე, სანამ დაასრულებდა საუბარს. ვერ მიხვდა ვერაფერს. ისე გავთამამდი, რომ ავტომანქანების ერთი შვეიცარული კატალოგი, რომელიც მამასთვის სანუკვარი იყო, 25 მანეთად ვიყიდე და საკუთარ მამას 250 მანეთი გამოვართვი. 200 მანეთი მაშინ ბავშვისათვის დიდი ფული იყო. ქურთუკის ჯიბე გახეული მქონდა და შიგნით ჩატენილი მქონდა ფულები. ერთხელ გარეცხეს და მერე გარეცხილ ფულს ვაშრობდი. რა მექნა? ძნელია ბავშვისაგან იმის ახსნა, რომ მასაც აქვს გემოვნება, მასაც ჰყავს მეგობრები და რით მოიწონოს თავი? 8 მარტს ყვავილები ხომ უნდა მეყიდა? სახინკლეში და საჩებურეკეში გიგა გავასთან ერთად ხომ უნდა გავმსკდარიყავი? გიგაც ჩავაბი ბიზნესში. ის დეიდას აყიდინებდა თავისთვის ძვირფას წიგნებს და მერე ნახევარ ფასში აბარებდა ერთ ნაცნობს (სოსოს, ზემელზე სპორტული უცხოური ჟურნალების მაღაზიაში, მამულის [კოხრეიძის] მაღაზიის პირდაპირ). ნაკლული ტომეულების შევსებაზე კი ჩებურეკის ჭამისას მითხრა: მოგცლია ერთიო. ჩემთვის ერთი იყო წესი: ნაშოვნი ფულის მესამედით ტომების შეგროვებას ვაფინანსებდი და ტიმოთეს მაღაზია კი ჩემი სარეალიზაციო ობიექტი იყო. ყველაფერს დასასრული აქვს: ტიმოთე პენსიაზე გაუშვეს და სხვა მაღაზიაში ბავშვებისაგან წიგნებს არ იღებდნენ. მერე სტიპენდია წამომეშველა, სამსახურიც დავიწყე...

უმაღლესში ჩაბარება

დადგა უმაღლესში გამოცდების ჩაბარების დრო. მამაჩემი დაინტერესდა ჩემი რეპეტიტორების აზრით ჩემს შესაძლებლობებზე. სკოლაში ის არასოდეს დაინტერესებულა ჩემი აკადემიური მოსწრებით. ამას დედა კურირებდა. მათემატიკის რეპეტიტორმა უთხრა: ან 5-ს მიიღებს და ან 2-სო, განწყობის კაციაო, ისე ყველაფერი იცისო. ჩემი წლიური მომზადების საფასური 1000 მანეთის მაგივრად 700 გამოართვა მამას - 7 თვეში შეძლო ათვისებო. ქიმიის რეპეტიტორმა კი უთხრა: აზრი არ აქვს, ვერ მოხვდება. ბრწყინვალე ბიჭია. მიუხედავად იმისა, რომ მე კომისიაში ვიქნები, ადგილები უკვე გაყიდულიაო. რექტორის (ლოლაძე) ბოლო წელიაო. პაროლი ვუთხარი, მაგრამ გასასწორებლად მის ნაწერს მე არ მომიტანენ. მომიტანენ მხოლოდ მაშინ,

თუ პირველ საგანში ისეთი ნიშანი მიიღო, რომ შანსი აღარ ექნება დარჩენილიო..

IX კლ. 1988 წ.

წარმოიდგინეთ, რომ ამას მე ვუსმენდი. ბრწყინვალე რეპეტიტორები მყავდა მათემატიკასა და ქიმიაში. ქართულში არ მოვმზადებულვარ. პირველ გამოცდაში 3 მივიღე. მამამ მათემატიკის რეპეტიტორთან წამიყვანა. მაკულატურის პუნქტს რომ ავუარეთ, მითხრა: ამან დაგლუპაო. ჯაბაურმა (რეპეტიტორმა) ნახა ჩემი შავი ნაწერი და უთხრა მამას: ეს სამიანი რეალურად ხუთიანიაო. რეალურად ბავშვი ყველა საკითხს ვერ მოასწრებდაო. ეს გათვლილი ჰქონდათო. ამას ყველა ამოხსნილი აქვს. ბოლო ორს რომ ვერ ასწრებდა, დისკრიმინანტამდე მიიყვანაო. ფესვიც ამოვიდაო. შეეძლოთ, 4 დაეწერათ, მარა... ფულიო...

ქიმიაში ყველა საკითხი დავწერე. ამოცანა ორგანული ნივთიერების ფორმულის გამოთვლა იყო, ნივთიერებათა რაოდენობის რიცხვები მთელი რიცხვი არ გამოდიოდა. დავწერე, რომ პირობაში იყო შეცდომა. 4 დამინერეს. გავაპროტესტე. გავედი საპროტესტო კომისიასთან და ჩამითვალეს. მაგრამ ერთი ჩათვლილი საკითხი (ჟანგბადის თვისებები) არასრულად ჩათვალეს - ოზონის თვისებები არ გინერიაო. ოზონი ალოტროპული სახეცვლილებაა ჟანგბადის. წესით, შეიძლება, არ დაგწერა. (ოზონი და ოზონირება წინა წელს ჩემმა ბიძაშვილმა გამახსენა თავისი შექმნილი აპარატით, რომელიც ბიბლიოთეკას აჩუქა და ოზონირება ჩემს ბიბლიოთეკაში დაინერგა, როგორც საუკეთესო დეზინფექციის მეთოდი). მაინც 4 დატოვეს. ქართულში 5 მივიღე. ეს ხუთი არაფერს ცვლიდა. 6 -იც რომ დაეწერათ, არ მეყოფოდა ქულები.

დამთავრდა ყველაფერი. სახლში 3 სხვადასხვა ხმა ერთად მაკრიტიკებდა: მამა, დედა, ბებია. იწყებოდა წიგნების მალაზიით და მთავრდებოდა წიგნების მალაზიით. გადაწყდა, რომ სასწრაფოდ მუშაობა უნდა დამეწყო. წეროვნის მერეზერვუარე შემომვლელად გამაფორმეს მცხეთაში და ყოველდღე დავყავდი ნუგზარი ძიას-მამის ძმას. ვიჯექი წყალთა მურნეობის მცხეთის განყოფილების სტერილურ ოთახში. სტერილური იყო წიგნებისაგან. ერთი საინტერესო წასაკითხი ფურცელი არ იყო იქ. ვუყურებდი ფანჯრიდან მზიან მდელს, მენატრებოდა და ვოცნებობდი ბუკინისტურ მალაზიებში ექსპედიციებზე, თავი ნიკოლოზ ბარათაშვილი მეგონა, განჯაში გამწესებული. ბიძაჩემს გრიგოლ ორბელიანს ვადარებდი. ვფიქრობდი, რატომ დავიტანჯე ასე... ოთახში ჩემი მაგიდის უჭრა გამოვხსენი და ბროშურა ვნახე: მიხა ხელაშვილი. ლექსები, ედიშერ გიორგაძის მიერ რომაიორზე დაბეჭდილი. ცვეიგის საჭადრაკო ნოველაში რომ მთავარი გმირი ციხეში ჭადრაკის პარტიების წიგნს ნახავს, ისეთი სიხარული განვიცადე. შემდგომ მიხა ხელაშვილის არქივი შემახვედრა ღმერთმა.

მშობლებმა გამომიცხადეს: წამოეთრე რველშიო (ჩემი სოფელია), დაისვენე და 1 სექტემბრიდან მომზადებას დაიწყებო. 28 აგვისტოს დედამ დარეკა ბებიასთან, მან კი უთხრა, რომ წერილი მოიტანა ფოსტალიონმა. შიგ ეწერა, ლევან თაქთაქიშვილი ჩაირიცხა პოლიტექნიკურ ინსტიტუტშიო. თურმე სხვებს უჩივლიათ და მეც ჩამრიცხეს. თავისუფლება! ტექნიკური უნივერსიტეტი. მთელმა კურსმა იცოდა, რომ მე წიგნის ტრფიალი ვიყავი. მაშინ უკვე ვაგროვებდი „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემებს. არადა დავინყე ნელ-ნელა, 1989 წლის ბოლოდან. ჯერ 5 სხვადასხვა გამოცემა ვიყიდე ერთ მალაზიაში და დავამატე პაპის 20 საბჭოთა გამოცემას, მისდამი მირთმეულს 1966 წელს. მეორე პაპის 3 ანტიკვარულიც დავამატე. ერთ წელიწადში მეორე ბიძას, დავით თაქთაქიშვილს დავეწიე (70 ცალი ჰქონდა). 1996 წელს 250 ცალი მქონდა.

მე „ვეფხისტყაოსნის“ დიდი მადლიერი ვარ. მან გადამარჩინა, როგორც სულიერად, ასევე ფიზიკურად. საქმე იმაშია, რომ ჩემმა ჯგუფელმა ბიძინა ჯამრულიძემ რესტორანში დაგვკატიჟა კუს ტბისკენ თუ ღია ცის ქვეშ მუზეუმთან. დილას

უნდა გამოველო მას და მის მეგობარ ჯგუფელს, ბერდია ცისკარაულს. მე წინა საღამოს წიგნის ბაზრობიდან დამირეკეს და მითხრეს, რომ რუსულენოვანი „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემა (სასკოლო ბიბლიოთეკის სერიით გამოცემული) ჰქონდათ. მეც უარი ვუთხარი ჯგუფელებს წაყვანაზე და დავპირდი, ჩემით ავსულიყავი. ავედი და ასეთი ამბავი დამხვდა: ჩემს ამ ორ ჯგუფელს, მანქანით გზაში მიმავალებს, თავიანთი მანქანა „ნივა“ გაუჩერებიათ. სანთებელა აუნთია ერთს და რალაც ძალას გადმოუყრია მანქანიდან. ბენზინის ბიდონი ყოფილა საბარგულში არაპერმეტიულად დახურული, აორთქლებულა ბენზინი. მე ალბათ უკან ვიჯდებოდი. გადავრჩი. ისინიც გადაარჩინა განგებამ.

უნივერსიტეტში სწავლება დაემთხვა მიტინგებს. მე მიტინგებზე გავივლიდი ხოლმე, მერე - ბუკინისტებში. შაბათ-კვირას კი წიგნის ბაზრობაზე ვიყავი. ერთი კურიოზიც: სახლში გვიან მივედი. დედა ექიმი იყო და მორიგეობდა სავადმყოფოში იმ დღეს. მამაჩემმა, გაბრაზებულმა მკითხა თუ რატომ დავიგვიანე. მეც ვუთხარი, რა შენი საქმეა-მეთქი. აბა წადი, სადაც იყავიო. მეც წამოვედი. გვიანი იყო. მივხვდი, რომ ნათესავებთან და მეგობრებთან მომძებნიდნენ. ვაკეში, პუშკინის წინ გოგოები მუშაობდნენ სადღელამისო ჯიხურში. წესიერი გოგოები იყვნენ. მივადექი მათ. მამაჩემს, დარწმუნებულს, რომ ან ბიძასთან გავიდოდი, ან მამიდასთან, ან ჩემს მეგობარ გიგა გაჩავასთან, ან სხვა მისთვის ცნობილ მეგობრებთან, გადაურეკია... მე ვერსად მნახა. დილას დედა მოვიდა, მომიკითხა. მე გავაგდეო.. უთქვამს მამას. სადაც გინდა, იქ მოძებნეო. გაგიჟდა დედა. აქ ჩემი დის აზრი გაჟღერდა - დღეს კვირაა და წიგნის ბაზრობას არ გამოტოვებსო. იქ მომნახა მამამ. მის მერე არასოდეს უთქვამს, წადი სახლიდანო. ჩემი განცდები კი ბევრი იყო. ეს ფოტო ოპერის მეორე მხარეს მწერალთა წიგნების ე. წ. „ლაკვაზე“ არის გადაღებული (ჩვენც გვქონდა „კნიჟნაია ლაკვა პისატელეი“, ოღონდ რუსთაველზე და არა სანკტ-პეტერბურგში. მაგრამ იქ ესენინი მიდიოდა, ჩვენი თან კი 😊 სტუდენტი ლ. თაქთაქიშვილი.

დასაწყისი.
გაგრძელება იხილეთ მომდევნო ნომრებში

საქართველოს საბიბლიოთეკო ცხოვრება: მოვლენები, ფაქტები

რეგიონული ბიბლიოთეკების ღონისძიებათა ქრონიკა

აკაკი წერეთლის სახელობის ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკა

„ოკუპაციის კვირეულის“ ფარგლებში ჩატარდა სხვადასხვა სახის ღონისძიებები:

-ონლაინ ლექციები - „გასაბჭოება 100 წლის პერსპექტივიდან“ (ანტონ ვაჭარაძე, ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI)).

„1921 წლის თებერვალი საქართველოში (ირაკლი ირემაძე, საბჭოთა მემსიერების კვლევის ლაბორატორია).

-მოენყო ბიბლიოთეკის ფონდში არსებული შესაბამისი თემატიკის წიგნებისა და პერიოდული გამოცემების გამოფენა.

-მხატვრისა და პოეტის, ლადო სეიდიშვილის 90 წლის იუბილესთან დაკავშირებით ბიბლიოთეკის სოციალურ გვერდებზე განთავსდა მხატვარ ნინო ნიჟარაძის ხელნაწერი მოგონება ლადო სეიდიშვილზე,

-სსიპ ბათუმის ხელოვნების სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის ლექტორმა მირზა ცეცხლაძემ საზოგადოებას დისტანციურად გააცნო პოეტისა და ლიტერატურისმცოდნის, ჟუჟუნა შაინიძის მონოგრაფია „პოეტი მებადურთა გვარიდან“ (ლადო სეიდიშვილი - მზერა მომავლის მზეში).

ფრანკოფონიის კვირეული 2021 აკაკი წერეთლის სახელობის ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკაში მისასალმებელი სიტყვით გახსნეს ბათუმის მერის მოვალეობის შემსრულებელმა არჩილ ჩიქოვანმა, საფრანგეთის ელჩმა დიეგო კოლასმა, აჭარის ა.რ. განათლების, კულტურისა და სპორტის მინისტრმა მაია ხაჯიშვილმა და ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელმა თეონა ბერიძემ.

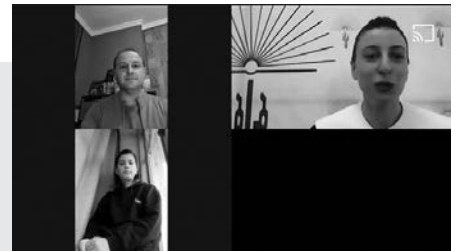

ფრანკოფონიის კვირეულის მსვლელობისას მოენყო მუსიკალური პერფორმანსი. აგრეთვე გაიმართა - მრგვალი მაგიდის დისკუსია საფრანგეთის შესახებ ფრანგ მოხალისესთან ერთად [დიდიე ლებონ].

თემაზე - „წიგნის ილუსტრაციის ისტორია“, მოეწყო მათა გერსამიას მიერ შესრულებული ილუსტრაციების გამოფენა და ასევე, გამოფენა - „ვეფხისტყაოსნის“ ილუსტრაციები - ზიჩი VS ქობულაძე.

„ბიბლიოთეკის კვირეულის“ ფარგლებში - გაიმართა ამერიკელი მწერლის, ნიკოლას სპარქსის ნოველების წარდგენა მთარგმნელის, ლევან ინასარიძის მონაწილეობით.

-ჩატარდა ღონისძიება სახელწოდებით „კითხვას ვიწყებთ ზღაპრით“, რომლის დროსაც ბიბლიოთეკას ესტუმრნენ „ჩვენი სახლის“ აღსაზრდელები.

-გაიმართა ლიტერატურის კრიტიკოსის, პროფესორ ნანა ტრაპაიძის წიგნების „ლიტერატურა ლიტერატურისთვის“ და „ლიტერატურულ-კრიტიკული ანთოლოგიის“ წარდგენა.

-მოეწყო ონლაინ საბიბლიოთეკო გაკვეთილი „წიგნის კითხვის ერთ-ერთი საშუალება - ვიაროთ ბიბლიოთეკაში“.

„მრავალფეროვნების კვირეულის“ ფარგლებში:

-ახლგაზრდებისთვის მოეწყო ინტელექტუალური თამაში „რა? სად? როდის?“

-მოეწყო რეჟისორ ზაზა ხალვაშის ფილმის „ნამე“ ჩვენება-განხილვა;

-მოეწყო გამოფენა ნამუშევრების თემაზე თანასწორობა ხელოვნებაში;

„ავსტრიული კულტურის კვირეულის“ დღეებში:

- მოენყო ავსტრიული კუთხის გახსნა;
- მოენყო კრებულის „ბერტა ზუტნერი. წერილები საქართველოდან“ პრეზენტაცია.
- გაიმართა გერმანულენოვანი ფილმის „ბერტა ზუტნერი“ ჩვენება.

იოანე ბოლნელის სახელობის ბოლნისის მთავარ ბიბლიოთეკა

23 მარტი - გაიმართა ახალგაზრდა დამწყები მწერლის თეონა ბასილაშვილის პირველი წიგნის „შემოდგომის არეული დღეები“ - პრეზენტაცია.

26 მარტი

ქ. ბოლნისის მთავარი ბიბლიოთეკის შეხვედრების ოთახში, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მიერ მხარდაჭერილი პროექტის ნაწილი-სამაგიდე თამაში გაიმართა. რუსთავის ინოვაციების ჰაბი, მის მიერ შექმნილი სამაგიდე თამაშების სერიას, ადგილობრივი პრიორიტეტების იდენტიფიცირების მიზნით, სამიზნე მუნიციპალიტეტებში მართავს. აღნიშნულ სამაგიდე თამაშში, დღეს ბოლნისის მუნიციპალიტეტის ჩაერთო, რომელშიც ადგილობრივი ახალგაზრდები აქტიურად მონაწილეობდნენ. პროექტი სამიზნე მუნიციპალიტეტების წინაშე მდგარი მოკლევადიანი გამოწვევების იდენტიფიცირებისა და გადაჭრის გზების ძიებისკენაა მიმართული.

2 აპრილი - სოფ. ბოლნისის ბიბლიოთეკაში მცირე ღონისძიება გაიმართა. ბიბლიოთეკის პატარა მკითხველებმა ქართულ ენაზე წაიკითხეს ლექსები და მოთხრობები. ღონისძიებას კულტურის ცენტრის საბიბლიოთეკო განყოფილების წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

13 აპრილი

ბოლნისის მთავარ ბიბლიოთეკაში საგანმანათლებლო პროექტის ფარგლებში, გაიმართა ლექცია-სემინარი თემაზე: ივანე ჯავახიშვილი - 145. ლექციას კითხულობდა ისტორიკოსი ქეთევან ხეცურიანი, რომელმაც მკითხველს გააცნო დიდი ქართველი მეცნიერის და ისტორიკოსის, ივანე ჯავახიშვილის ცხოვრება და მოღვაწეობა.

14 აპრილი

დაბა თამარისის ბიბლიოთეკაში დედაენის დღე აღინიშნა. ღონისძიებაში მონაწილეობას იღებდნენ ბიბლიოთეკის ერთგული, პატარა მკითხველები, რომლებმაც ამ დღისადმი მიძღვნილი თემატური ლექსები და ჩანახატები წარმოადგინეს.

23 აპრილი

ბიბლიოთეკის კვირეულის ფარგლებში მოენყო ღონისძიება „საჩუქარი წიგნი“, რომლის დროსაც ბიბლიოთეკას ესტუმრნენ ბათუმის N8 საჯარო სკოლის მოსწავლეები. მთავარი ბიბლიოთეკის სახელით მკითხველებს საჩუქრად გადაეცათ წიგნები.

28 აპრილი

საბიბლიოთეკო კვირეულის ფარგლებში გაიმართა შემოქმედი ბიბლიოთეკარების, ირინე ცუხიშვილისა და მაია სტეფანიას ლიტერატურულ-შემოქმედებითი საღამო.

საგარეჯოს ცენტრალური ბიბლიოთეკა

25 თებერვალი - სამკითხველო დარბაზში მოენყო გამოფენა, რომლის მიზანი იყო 1921 წლის 25 თებერვალს მომხდარი საქართველოს ტრაგიკული მოვლენებისა და ამ დღეს დაღუპული გმირების გახსენება.

9 აპრილი - ბიბლიოთეკის სამკითხველო დარბაზში გამოიფინა 9 აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებით ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული სტატიები და ფოტო მასალები.

დარბაზში წუთიერი დუმილით პატივი მიაგეს სამშობლოს დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლი გმირების ხსოვნას.

14 აპრილი - „დედა ენის“ დღესთან დაკავშირებით მოენყო გამოფენა, რომელზეც გამოიფინა სხვადასხვა წელს გამოცემული დედაენის სახელმძღვანელოები. გამოფენის მიზანი იყო, მოსწავლეების წიგნთან ურთიერთობის კულტურის განვითარება, იაკობ გოგებაშვილის მემკვიდრეობის პოპულარიზება და წიგნის შექმნის ხელოვნებასთან ზიარება.

23 აპრილი - საგარეჯოს ცენტრალურმა ბიბლიოთეკამ არასამთავრობო ორგანიზაცია „კარპე დიესა“ და საგარეჯოს მუნიციპალიტეტის „ქალთა ოთახთან“ ერთად წიგნების კვირეულის ფარგლებში გამართა სემინარი უილიამ შექსპირის 457-ე დაბადების დღესთან დაკავშირებით.

28 აპრილი - გაიმართა ქართველი პოეტის, ლიტერატორისა და მთარგმნელის, მიხეილ ქვლივიძის პოეზიის საღამო.

29 აპრილი - გაიმართა დამწყები ახალგაზრდა პოეტის, საგარეჯოს IV საჯარო სკოლის მეთერთმეტე კლასის მოსწავლის, მარიამ ოზგელდაშვილის პოეზიის საღამო. დარბაზში მსხდომ საზოგადოებას დამწყებმა პოეტმა საკუთარი შემოქმედება გააცნო.

ამავე დროს, ბიბლიოთეკის სამკითხველო დარბაზში მოენყო მკითხველი მხატვრების - თამარ იორამაშვილის, ზურაბ მარხვაშვილის და ლალი მარხვაშვილის ნახატების გამოფენა.

26 მაისი - საქართველოს დამოუკიდებლობის დღესთან დაკავშირებით ბიბლიოთეკის სამკითხველო დარბაზში მოენყო გამოფენა.

ხარაგაულის საბიბლიოთეკო ცხოვრება

ხარაგაულის ბიბლიოთეკა დღეს

ძველი სამკითხველო დარბაზი

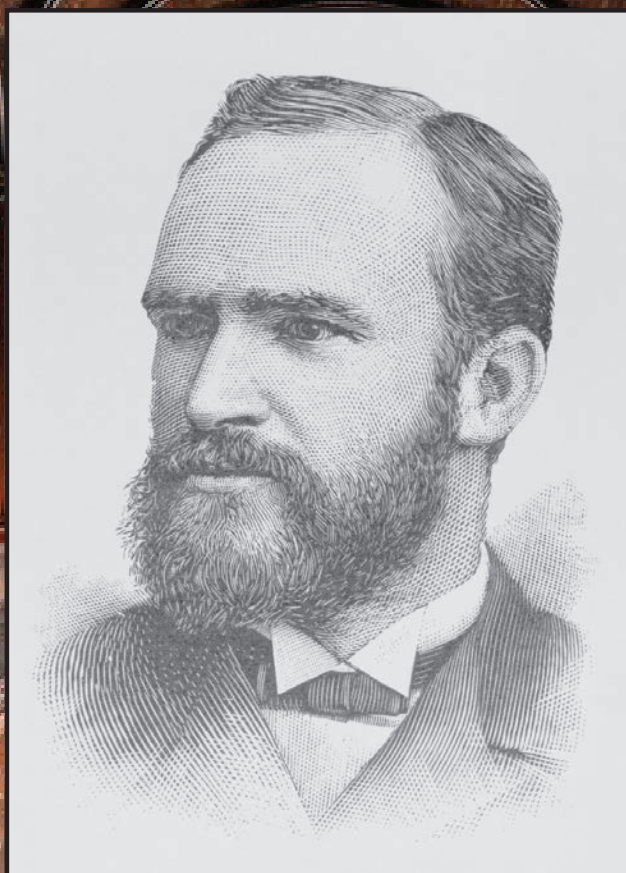

მოძრავი ბიბლიოთეკის გაშენი თინა
ვარდოსანიძე სტუმრად მეცხოველეობის
ფარმის მუშაკებთან

წყალაფორეთის სასოფლო ბიბლიოთეკის
გაშენი მანია ნიქაბაძე მკითხველებთან

**პირველი საბიბლიოთეკო ჟურნალი
"LIBRARY JOURNAL" - 145**

მელვილ დიუი